

Iz vsebine

- Str. 2: Senca na srbski ustavi
Vzgoja in izročila
Str. 3: Prenova teče
Str. 5: Nalijmo si čistega vina
Str. 6: Zadnji vzdihljaji domačij ob Kolpi
Str. 12: Priprave na poslovanje partizanskega doma Vodiška planina

Ob potokih krvi in solza na Kosovu Sprejeti amandmaji k ustavi SR Srbije

Predvčerajšnjim, torej v času, ko so protestni nemiri na Kosovu terjali že več kot dvajset mrtvih in na desetine ranjenih, je srbska skupščina slovesno razglasila prenovljeno republiško ustavo. To ji je bilo omogočeno, ko je predhodno dosegla soglasje – ob deset glasovih proti – v skupščini AP Kosova, že prej pa tudi v skupščini AP Vojvodine. Tako je bila ukinjena ustava iz leta 1974, po kateri sta bili Pokrajini spoznani za konstitutivna elementa federacije, ne pa, kakor se je zadnje čase razlagalo, tudi za takšna elementa SR Srbije. Odstranjen je bil titovsko-kardeljevski kamen spotike, ki naj bi po deklaracijah sedanjega srbskega vodstva, po intencijah Memoranduma SANU in »dogajanja ljudstva« na mitingih, postavljali Srbijo v neenakopravni položaj z republikami SFRJ. Šele zdaj, s petnajstletno zamudo, naj bi si torej Srbija priborila pristno državnost in suverenost.

Ob razglasitvi kajpada ni manjkalo poudarkov, da Pokrajini ohranjata pravice, ki jima pripadajo. V praksi to pomeni, da bosta smeli izrekati zgolj povsem neobvezna mnenja glede vseh ključnih državotvornih aktivnostih svoje republike.

Albanci na Kosovu, (imenujmo jih po zdajšnji šegi ireden-

tisti in separatisti), očitno ne verjamejo zagotovilom in »varovalnim« mehanizmom vključno z možnimi referendumi, čeprav je vse to v ustavnih členih zapisano. Televizijske in radijske oddaje ter domači in tuji neodvisni časniki te dni nazorno prikazujejo, da na Kosovu vendar ne gre samo za organiziran odpor, temveč v znatni meri tudi za spontano protestništvo dijakov, študentov, žensk, starcev, delavcev... Razvidno je, da Albanci tvegajo in izgubljajo življenja tudi zato, ker čutijo, da oktroirana ustava, prinesena na tankovskih gosenicah in v oblakih solzivca, pomeni nasilen poseg v njihove družbene pravice in človeške svoboščine.

S strani demokratičnega dela jugoslovanske javnosti, ki zgroženo spremlja krvava dogajanja na Kosovu, so bile videti interne srbske slovesnosti in zmagoslavne ovacije v Beogradu ter drugih srbskih mestih kljub vsemu navideznemu blešku – dokaj žaltave in prisiljene. Obrazi »zmagovalcev«, ki so predsinočnim napolnili veliko dvorano v centru Sava, so odsevali narejeno veselost. Saj ne more biti sproščeno in iskreno neko občutje, ki se razrašča na smrti in trpljenju soljudi.

Z. K.

Akcija Združenih narodov

Teden solidarnosti z narodi, ki se bojujejo proti rasizmu in rasni diskriminaciji

Poziv za vsestransko solidarnost

Generalna skupščina ZN je 15. novembra 1979. leta sklenila, da bo teden, ki se začne 21. marca, teden solidarnosti z narodi, ki se bojujejo proti rasizmu in rasni diskriminaciji. Zakaj 21. marec? Na ta dan leta 1960. so južnoafriške oblasti zagrešile zločin nad neoboroženimi Afričani: moškimi, ženskami in otroki. Ubitih je bilo 69 ljudi, 180 pa jih je bilo ranjenih. Od tedaj vsako leto 21. marec velja za dan, ko ves demokratični in napredni svet izraža vero v plemenite ideale enako-

narodnega javnega mnenja in da bi se javno mnenje mobiliziralo v prid prizadevanjem ZN za popolno izkoreninjenje apartheida, ter: c) plačevanje prispevkov v fonde za humanitarno in pravno pomoč žrtvam preganjanja ter zatiranemu večinskemu narodu Južne Afrike in Namibije, ter za njihovo izobraževanje.

Diskriminacija je negacija človeških pravic in svoboščin. Dokler se manifestira v svoji najgnusnejši obliki, to je kot rasizem, ne bo mogoče zgraditi solidne mednarodne

Porezen v znamenju spominov

Več kot 3.500 pohodnikov, izletnikov in drugih ljubiteljev gora, koliko se jih je v nedeljo povzpelo na 1632 metrov visoki Porezen, je lahko že od zgodnjih jutranjih ur uživalo v snegu in pomladanskem soncu, saj sta bila hoja in sam vrh mikavna kot že dolgo ne. To je bil že 14. pohod, posvečen spominu na boj, preboj in žrtve na tej gori in v vaseh pod njo.

Kot vsa leta doslej je bila tudi tokrat pri spomeniku na vrhu Porezna spominska slovesnost s polaganjem venca in kulturnim programom, ki so ga izvajali pevci in recitatorji, kadeti šole za miličnike iz Ljubljane pa so izstrelili častno salvo. Vzpona na Porezen so se udeležili tudi pohodniki iz Milanovca, Beograda, Sarajeva, Zagreba, da organiziranih skupin iz vse Slovenije niti ne omenjamo.

Ob koncu velja izreči v imenu vseh udeležencev pohoda na Porezen, zahvalo in čestitko vsem organizatorjem, zlasti Planinskemu društvu Cerčno in pa pokroviteljema DO Eta Cerčno in Kokra Kranj in nenazadnje samodisciplini udeležencev, kajti razen hoje in »martinčkanja« na soncu gorski reševalci in zdravniki niso imeli nobenega dela.

Jože Čurin

Umrl je dr. Pavle Gregorić

Odšel je mož, legenda začetkov jugoslovanskega komunizma. V sedemindesetletnem letu je umrl za posledicami prometne nezgode v Zagrebu.

Bil je udeleženec oktobrske revolucije, nosilec partizanske spomenice 1941, poslanec prvega in drugega zasedanja Avnoja. Poleg številnih uradnih priznanj in odlikovanj pa ga je krasila izredna človeška toplina, zato je bil tudi med ljudmi izredno v čislih. Pokopali so ga v ponedeljek, 27. marca ob 16. uri na zagrebškem Mirogoju z najvišjimi častmi. Istega dne je bila v prostorih hrvaškega sabora komemoracija vodstev SR Hrvaške in mesta Zagreba.

pravnosti in svobode ljudi ter daje podporo mednarodnemu gibanju za ukinitve apartheida.

Posebni komite ZN za boj proti apartheidu poziva organe in agencije v okviru sistema ZN, vlade, medvladne organizacije in nevladne oziroma družbeno-politične organizacije po vsem svetu, še posebno pa javna glasila, da ob tednu solidarnosti izkažejo vso svojo solidarnost z brezpogovornim zatiranjem večinskim prebivalstvom Južne Afrike v njegovem pravičnem boju za svobodo.

Pota za ta prispevek so: a) opozarjati in razkrinkavati zlo rasne diskriminacije in apartheida, ki je skrajna in edinstvena oblika institucionalizirane rasne diskriminacije, zatiranja in izkoriščanja. To je še toliko bolj potrebno zaradi drakonskih izrednih ukrepov in cenzure, ki dušijo svobodno poročanje iz Južne Afrike o nemirih in protestnih akcijah; b) organizirati javna zborovanja, da se pojav apartheida ne bi mogel skriti pred očmi domačega in med-

družbe – če ne temelji na enakopravnem človeškem dostojanstvu in vrednotah.

Medtem ko je apartheid oblika rasne diskriminacije v svoji najokrutnejši obliki, ki je zločin proti človečnosti, pa rasna dirkinacija ne more biti samo to! Ekstremna gibanja na svetu si prizadevajo, da bi vplivala na misli in čustva ljudi, še posebno pa na mladi rod s tem da širijo gesla o zavarovanju naroda pred »povodnijo ljudi drugih barv kože«, o njihovi krivdi za brezposelnost, za razne bolezni in podobno. Širijo prepričanje, da so vsega, kar ni dobro, krivi tujci. Vse to so pojavi, ki lahko pripeljejo do rasne diskriminacije in rasnih predsodkov, sprožijo pa lahko tudi določene gospodarske, socialne in kulturne sile na področju premikov mednarodne delovne sile, v oblikah plemenske izključnosti in nacionalizma! Od tod je samo še korak do izgonov, pokolov, narodnega in rasnega sovraštva in do diskriminacije.

Senca na srbski ustavi

Zagrebska revija *Start* se je odločila ponatisniti tri daljša poglavja iz knjige »Bitka za Kosovo«, ki jo je napisal ali bolje rečeno pripravil novinar Marko Hudelist. Njegovo poglavito delovno orodje namreč ni bilo pero, temveč mikrofoni. Imenovana knjiga, ki naj bi izšla sredi aprila, bi bila v bistvu predvsem magnetofonski posnetek maratonske pripovedi, s katero si je olajšal dušo lastne razgrete strasti Miroslav Šolevič, znameniti prekucuh in organizator mitingov iz Kosovega polja.

No, najbrž ne bo nič s to knjigo, kajti že prvo revijalno objavo »za pokušino« z naslovom *Skica za portret Miroslava Šoleviča*, je javno tožilstvo prepovedalo razpečevati. Ocenilo je, da besedilo vsebuje elemente sovražne propagande in da tedaj greši proti proslulemu 133. členu kazenskega zakonika SFRJ.

In kakor je pri nas že v navadi, so *Start* zaplenili šele potem ko je bilo skoraj triletna naklada že razposlane križem po državi. Brž ko se je razvedelo za prepoved, je bila revija seveda pri priči razgrabljena, hkrati pa se je začelo vseobče fotokopiranje inkriminiranega teksta.

Čemu prikrivati, kako se je kovala »enotnost«?

Daleč smo od tega, da bi kritizirali tožilcevo odločitev; on že ve, kaj mora početi in kako se stvari streže. Toda tudi če prezremo malce hinavski postopek, po katerem je zaplemba delovala bolj reklamersko kakor represivno, in če se ognemo običajnemu negodovanju, češ kje je tu demokratska svoboda tiska, vendar ne moremo utajiti mnenja, da je prepoved povzročila nemajhno politično škodo. Zakaj? Zato, ker skuša vsaj deklarativno preprečevati, da bi prišel med ljudi kriček, bolno resničen prikaz, kako se de facto izkorišča populistično gibanje, ki ga politiki prodajajo za »dogajanje ljudstva«.

V tem traktatu, ki je kot že rečeno, en sam aroganten mo-

nolog, je Miroslav Šolevič odvrnil vse krinke. Pred javnostjo se je pokazal tak, kakršnega smo slutili, če že ne do zadnje dlake poznali, vse od prvega mitinga v Kosovem polju: oblasten karierist in neskropulozen nasilnik, ki ne izbira sredstev za doseg svojih ciljev. Ne da bi enkrat samkrat omenil trpljenje Srbov in Črnogorcev v Pokrajini, seznanja bralca zgolj s svojimi nakanami, kje vse po državi bo nutil razdor in sprožil prevrate. S cinično prostodušnostjo priznava, da mu ni mar resnice. Opaja ga samo moč, preveča strast po politikiški spletki. Njegovo orožje je demagogija. Veruje samo v monolitno »enotnost«, v kateri so zaželeni celo kriminalci. Ne vprašuje se, ali se bodo zgrijnili okrog njega partizani, četniki, informbirojevci. Dobrodošel mu je sleherni še tako prevarantski trik, samo da vodi k zaželenemu učinku – ta pa je orjunaška prevlada, zavest, da seje strah, da razbija red in ruši vlade... Uživa nad zmagami v Titogradu, Novem Sadu, Prištini, jezi se nad manjšimi sotrudi, ki so mu pokvarili mitingaške namere v Jajcu, Zagrebu, Ljubljani. Z naslodo se spominja, kako so množice skandirale njegovo ime in ga nosile na ramenih – istočasno, ko so slovitiki padali v nemilost in pozabo... Igra se z imeni, vpleta v pripoved denunciacije, podcenjevalno omenja narode, republike, organizacije – tja do centralnih komitejev in varnostnih služb. Ceneno dvori vojski, mladini, določenim funkcionskim

španovijam, hkrati pa etiketira in degradira mnoge poštene politične delavce. Z neverjetno, prav tragikomično lahko to in samovoljnostjo ocenjuje zgodovinske pojave in družbeno gibanja, hvali nacionalizem – če je le-ta seveda srbski – z infantilno radodarnostjo razsipa vizije, ki so njemu, Šoleviču, po volji, pa naj so, kakor pravi, tudi fašistoidne ali zavzemajoče se za etnično čistost. In ni to humor; izliv nepotešljive mrznje je čuti, ko zatrjuje, da je ženi dal ukaz, naj ne kupuje nobenega slovenskega blaga, niti zobotrebca, niti stranišnega papirja ne...

Opdirajo se nevesela vprašanja

Zares, slabo uslugo je naredilo tožilstvo javnosti, ki je potegnilo iz oblika to politično pornografsko pisanje. Čemu pometati pod preprogo tak kup smeti, v katerem se bodo redili debeli molji mednarodne nestrpnosti? Znatno pametneje bi bilo, ko bi

nesnago vrgli na sonce in veter; tako bi jo utegnili prej izkoreniniti.

Naposled samo še dve vprašanji. Ali je mogoče, da srbski nacionalni lider Slobodan Milošević po dveh tednih, kar je izbruhnila ta afera, še ni izrekel niti besede graje svojemu mitingaškemu priganjaču? Ali bo mar v tej situaciji obveljal zanj znani rek: *kdor molči, se zdi, da pritrjuje*? Ali pa bo nemara jutri, pojutrišnjem Šoleviča demonstrativno zavrnil, potem, ko je bil do dobra izkoristil njegove usluge; ko je bil tudi z njegovo pomočjo zvaril znano populistično homogenizacijo in dosegel moč, da je lahko nekaznovano obljubil razbesnelim stoitsočglavim množicam, kako bo on, nacionalni in partijski šef (in ne morda kak sadištičen star žandar), vsekuprek »kaznil in hapsil«.

Drugo vprašanje postavlja neposredno jugoslovanski justici, ki se že dolgo ne razburja več nad diagnozo, da ne živimo v pravni državi. Ali se ne zdi tej justici, da je zagrožen 133. člen za takšno zavrženo dejanje, kakršnega predstavlja Šolevičev pamflet,

pravzaprav cinično ničn pravni lek?! Ta čas, ko špicli goni v arest klepetave branje in se razni organi pregona« ukvarjajo s telefonskimi prisluškovanji ali celo s provokativnimi podtikaniji mikrofonov, da bi zaščitili državo pred antirevolucionarno propagando in specialno vojno, sme in more ta in oni šolevič brez strahu in brez kazni brizgati strup po vsej jugoslovanski skupnosti. Ali smo res že tako daleč, da Pravica z devetkrat prevezanimi očmi nemotno pokleka pred vsakršno uzurpacijo oblasti in golo fizično silo?

Sicer pa, kaj bi se razburjali nad neko zaplenjeno pisno umazanijo v dneih, ko se sprejemajo ustave v mizansceni tankov, topov, pendrekov in solzivca. Vse je skladno. Tudi naša čustva strahu, tesnobe, naraščajočega duhovnega in fizičnega obubožanja. Kaj je nek pamflet, naj je še tako balkansko-makiavelistično zavržen, v primerjavi z občo krizo zavesti, ko dojemamo, da se nam vsiljuje usoda – živeti nesvobodno, v okovih nepravice, sovraštva, vsakšne sprevržene demokracije.

Zvone Kržišnik

Slovenska kmečka zveza:

Leto je naokoli

Slovenska kmečka zveza, ki je bila ustanovljena lani, 16. maja, je vzpostavila podružnice po vsej Sloveniji in združila doslej 20.000 članov. Začela je načrtno obravnavati ključna vprašanja slovenskega kmetijstva in si prizadevala v tem svojem začetnem obdobju po najboljših močeh prispevati k izboljšanju stanja na tem področju.

»Ugotavljamo,« so zapisali, »da so posledice zgrešene in ideološko obremenjene kmetijske politike preteklih desetletij takšne, da jih bomo z velikimi napori vse družbe odpravljali v nekaj prihodnjih desetletjih. Blokade za temeljit preobrat v kmetijski politiki so še enako močne kot doslej. Zapisane so v ustavi in zakonodaji in zasidrane v birokraciji kvazisamoupravnih kmetijskih, državnih in drugih struktur našega sistema.« Menili so, da brez politične reforme, reforme države in upravnega ter samoupravnega sistema ni pričakovati odločnejših premikov. Temu so tudi dodali, da zahtevajo, da fronta vseh demokratičnih sil, zvez in gibanj, združenih v SZDL Slovenije nepreklicno vztraja na načrtani poti

in brani suverenost Slovenije in njeno pravico, da gradi prihodnost po svoji meri.

V dvajsetih točkah sklepov so zapisali vse tisto, kar je bilo soglasno sprejeto na prvem rednem letnem občnem zboru SKZ, od zahteve po svobodnih volitvah v parlament na podlagi konkretnih političnih programov (ter zastopstva kmetov v parlamentu), pa vse do zahteve po rehabilitaciji nekoč po krivem preganjanjih, obsojenih in razlaščenih kmetov (iz časa prisilne kolektivizacije...) ter zahtev po ustavnopravnem varstvu družinske kmetije, odprave zemljiškega maksimuma, vrnitve nacionaliziranega zadružnega premoženja, zahteve po obnovi arondacijskih postopkov iz šestdesetih let, pospešeno prenovo kmetijske zakonodaje, sistemsko ureditev politike cen, pospešen razvoj kmetijstva in gospodarstva v hribovitih predelih in drugih marginalnih področjih, ter poleg še drugih konkretnih predlogov – predlagajo postopno, vendar pospešeno agrarno reformo, pri čemer naj tudi zemljo iz družbenega sektorja dobijo v obdelavo tisti, ki jo bodo dejansko tudi najbolj obdelovali. Opozorili so na nevdržnost vsakršnega poseganja v prostor brez tehtnega premisleka, kaj to prinaša ali jemlje kmetijstvu. Končno pa so opozorili tudi na urejanje socialne plati zavarovanja kmetov ter na problem kmečkih žena in deklet.

B. Ž. J.

S seje Sveta za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo pri predsedstvu RK SZDL Slovenije

Vzgoja in izročila

Spremljanje stanja in uresničevanja vzgoje za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij je ena od nalog tega Sveta, ki pa ji je širšo razpravo nazadnje namenil pred štirimi leti, ko je obravnaval analizo uresničevanja tovrstne vzgoje v programih življenja in dela osnovne šole.

Tokrat se je svet seznanil s poglobljeno, po oceni članov Sveta kvalitetno pripravljeno analizo »Družboslovje v programu življenja in dela osnovne šole in v programih v srednjem izobraževanju«. Analizo so pripravili strokovni sodelavci Zavoda SR Slovenije za šolstvo, na seji pa sta jo predstavili tovarišči Jožica Selakovič, nosilka naloge in Prvenka Turk. Gradivo je bilo pripravljeno z namenom analitično prikazati dejansko stanje družboslovja v osnovni šoli in srednji šoli s poudarkom na ugotavljanju obsega in prispevka družboslovja h konkretizaciji in uresničevanju temeljnih družboslovnih smotrov osnovne šole in srednjega izobraževanja. Povod za analizo so problemi in odprta vprašanja na področju družboslovja v osnovni in srednji šoli, ki pa so sestavni del

problematike družboslovja na slovenskem sploh in odraz celotne družbene situacije. V uvodu k razpravi je predsednik sveta dr. Nečak dejal, da je problematika družboslovja in humanistike v osnovnih in srednjih šolah ena od problematik, s katerimi se srečuje naša družba že nekaj desetletij. In sicer gre za skrajnost, ko se tematika družboslovja, pri čemer je pod družboslovjem razumeti vse od podobnih predmetov, skuša skrajšati in vsakomur ter za skrčiti, ko vsak od segmentov družboslovja zahteva zase kar največ.

Glavni namen in cilj razprave v svetu je bil, podpreti prizadevanja tako Zavoda SR Slovenije za šolstvo, kot strok, ki so vezane na družboslovje, da dobijo predmeti s področja družboslovja enakovredno mesto z vsemi drugimi predmeti. Analiza npr. ugotavlja, da je v osnovni šoli od vseh ur družboslovnih predmetov namenjenih 7,9%, v srednji šoli pa 8,1%.

Vendar pa se razprava ni omejevala le na ta segment problematike. Tako je razprava potrdila, da morajo stroke zno-

traj družboslovja na najvišji ravni uskladiti medsebojna razmerja, se dogovoriti, kaj sodi v katero stroko, kajti, kot je bilo rečeno, največ izhaja iz nejasnih, nedorečenih, velikokrat apriorističnih stališč posameznih ved. Opozorjeno je bilo, da pot do dogovora najbrž ne bo niti lahka, niti takojšnja.

Kar zadeva zgodovinsko vedo, je bilo rečeno, da gre nanjo gledati kot najširo družboslovno vedo, ki mora in more v svojih okvirih zajeti vse od začetka človeštva do danes ter je kot taka pogoj za razumevanje sedanosti.

V razpravi je bilo opozorjeno na problem združevanja večih ved, interdisciplinarnosti pri poučevanju predmeta samoupravljanje s temelji marksizma, pri čemer je bilo rečeno, da sicer predmet naj ne bi krčili, da pa bi moral najti ustrezno mesto – v pretežni meri v predmetih zgodovina in sociologija.

Nadalje je razprava potrdila potrebo po priznavanju vloge učitelja kot svobodne, kreativne osebnosti pri usposabljanju učenca, ob upoštevanju učen-

čevih recepcijskih sposobnosti. Svet je podprl tudi predlog za razpravo v ožjem strokovnopoličnem okviru o položaju pouka NOB znotraj pouka zgodovine, pri čemer je bilo opozorjeno, da le-ta glede na delež ur ni vprašljiv niti v jugoslovanskem, niti v slovenskem merilu. Razprava naj bi zato izhajala z vidika širšega razumevanja NOB, z vidika vrednot, ki so nastale v NOB, njihove korenine pa segajo v preteklost in vplivajo na sedanji čas.

V drugem delu razprave je svet podprl poročilo o svojem delu. Med pomembnejšimi aktivnostmi sveta v preteklem letu so bile naslednje: oblikovanje predlogov za program osrednjih proslav v lanskem letu, pri čemer se je svet zavzel, da pred manifestativnim načinom praznovanja dobi prednost način, ki bi pripomogel k strokovni osvetlitvi posameznega dogodka, na področju spomeniško-varstvene problematike, kateri bo posebej namenjena naslednja seja sveta, je svet spremljal reševanje problematike partizanskega Roga, spomeniškega parka Trebeče, si prizadeval, da bi do konca leta pripravil drugo knjigo Vodnik

po partizanskih poteh za tisk, vendar je zaradi zamude 15-ih avtorjev to nalogo prenesel v prvo polovico tega leta, vključil se je v razpravo o »Stališčih ZK SZDLJ o valorizaciji in kategorizaciji spomenikov in spominskih obeležij osvobodilnih vojn, NOB in socialistične revolucije jugoslovanskih narodov in narodnosti«.

na področju zgodovinske dejavnosti se je Svet seznanjal z dejavnostjo odborov aktivistov bivših okrožij OF pri zbiranju in objavljanju zgodovinskega gradiva; posamezni člani Sveta so se udeleževali strokovnih srečanj, organiziranih z namenom, dati prispevek k raziskovanju pomembnih dogodkov iz novejši zgodovine; v okviru sekretariata sveta sta bila oblikovana predloga za državno odlikovanje inštituta za zgodovino ljudskega gibanja in Muzeju ljudske revolucije Slovenije, pri čemer so bili kot glavni razlog navedeni delovni dosežki in pomen obeh inštitucij, omenjeni pa tudi njuni okrogli obletnici – 40-letnica (1988), 30-letnica IZDG (1989), na tej seji Sveta pa je bil govor o tem, da se IZDG predlaga tudi za nagrado AVNOJ:

na področju muzejske dejavnosti je bila pozornost namenjena iskanju možnosti zagotovitve sredstev za novogradnjo Muzeja ljudske revolucije Slovenije. To vprašanje ostaja od-

prto. Dokončno odločitev glede osem let trajajoče akcije, ki je bila leta 1986 vključena v paket investicij nacionalnega pomena, bi morala na pred kratkim dano pobudo Kulturne skupnosti Slovenije sprejeti Skupščina SR Slovenije;

v sodelovanju s severno-pri-morsko regijo je svet organiziral posvet, na katerem je bila osrednja pozornost namenjena problematiki raziskovalne dejavnosti s poudarkom na zgodovinsko, muzejski, arhivski dejavnosti. Ugotovili smo, da so bili doslej rezultati te dejavnosti, glede na obstoječe kadrovske, finančne in prostorske pogoje zadovoljivi, da pa se ti pogoji zaradi splošne družbene krize poslabšujejo. Zavzeli smo se za interdisciplinaren in strokoven pristop k raziskovanju, katerega rezultat bo celovit prikaz življenja in delovanja ljudi na tem območju.

Svet je potrdil tudi program dela za prihodnje leto, ki bo temeljil na izhodiščih lanskega programa.

Na seji sveta pa je bila podprta tudi pobuda Vojškega orkestra Ljubljana, da le-ta nadaljuje izročila Godbe Glavnega štaba NOV in PO Slovenije ter pobuda o praznovanju 17. aprila kot dneva vojaške godbe. Godba GŠ NOV in POS je bila namreč ustanovljena 17. aprila 1944, prvičrat uradno priznana pa 18. junija 1944.

Marija Serdoner-Lavrenčič

AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ RO • AKTUALNO IZ

Prenova teče

Kratek pogovor s sekretarjem RO ZZB NOV Slovenije

TV-15:

Tovariš Božič, v teh dneh sta na programu dve pomembni seji borčevske organizacije. Predvčeršnjim se je sestalo predsedstvo ZZB NOV Jugoslavije (SUBNOR), jutri pa bo zasedal republiški odbor ZZB NOV Slovenije. Zanima nas, o čem bo (je) tekla beseda v Beogradu (v času seje je bil naš časopis že v tisku)?

Božič:

Že dalj časa se v zveznem odboru razmišlja o reorganizaciji jugoslovanske borčevske organizacije. Njeno predsedstvo bo (je) na torkovi seji spregovorilo o možnih smereh te reorganizaci-

je. Nekateri predlogi zadevajo aktivnost delovnih teles. Zmanjšala naj bi se zastopstva iz republik in AP. Manj naj bi bilo sej, s čimer bi se prihranilo precej denarja in časa. Nekaj komisij se bo združilo. Pojavljajo se predlogi, da bi se spremenili pogoji za sprejem v članstvo borčevske organizacije. Prav tako naj bi se spremenila tudi programska načela. Ustrezneje je treba urediti paritetni sestav, pri čemer mora priti do izražanja jugoslovanska orientacija kandidatov za vodstvo zvezne organizacije. Močne so težnje, da bi se okrepila centralizacija, podobno kot v drugih družbenih območjih.

To tudi pomeni, da nastajajo zamude glede krepitve političnega pluralizma in sploh glede prenove SZDL. Člani predsedstva zvezne borčevske organizacije iz Slovenije so se zavzeli za tiste pobude, ki vodijo k poglobljanju ZZB NOV kot resnične zveze borcev, upoštevajoč tako skupne interese kot različnosti v političnem sistemu Jugoslavije. Skratka, borci naj bi delovali v skladu z življenjsko in politično stvarnostjo v posameznih republikah in avtonomnih pokrajinah.

TV-15:

Vsekakor bomo o dosežkih seje zveznega predsedstva, katere namene ste orisali, podrobneje poročali v naslednji številki našega časopisa. Kaj pa po vašem mnenju obeta jutrišnja seja RO ZZB NOV Slovenije?

Božič:

Po dnevnem redu bomo obravnavali predvsem stališča o prenovi SZDL. V zvezi s to problematiko bo imel ekspozice naš predsednik Bojan Polak-Stjenka; govoril bo zlasti o perečih aktualno političnih dogajanjih v Sloveniji in Jugoslaviji. Prepričan sem, da bo predsednikova beseda sprožila plodno razpravo. Tako bo organizacija dobila nove delovne spodbude — še kako potrebne v tej vroči pomladi?

TV-15:

Ali bo ostalo sploh še kaj časa za ostale točke dnevnega reda?

Božič:

Na vsak način se bomo morali pomeniti še o zaključnem računu slovenske borčevske organizacije za leto 1988 in o finančnem načrtu RO za letošnje leto. **Z. K.**

Na RO je prišlo tudi nekaj protestnih pisem

Poleg pisem, v katerih posamezni člani ter odbori iz občin in KS izražajo podporo sedanjemu slovenskemu političnemu vodstvu in podporo stališčem, ki so bila sprejeta na zboru v Cankarjevem domu — teh sporočil je toliko, da jih zaradi pomanjkanja prostora ne moremo poimensko navajati — je v zadnjem času prispelo na RO ZZB NOV Slovenije tudi ducat protestnih pisem iz Niša, Titovega Užica, Titograda, Supetarja, Beograda...

Koordinacijski odbor sekcije 7., 9. in 14. Srbske udarne brigade 23. srbske divizije NOVJ iz Niša piše zelo kritično o nastopu nekaterih predstavnikov družbenopolitičnih organizacij v Cankarjevem domu. Med drugim poudarja, da je bila na tem zboru dana podpora kosovskemu iredentizmu in separatizmu. To, da je bilo storjeno ob navzočnosti najodgovornejših osebnosti SR Slovenije pod krinko lažnega humanizma. Protest je izražen tudi proti napadom na JLA, ki da se dogajajo v Sloveniji, in proti dejstvu, da je bila dana v Sloveniji vsakršna pomoč »štirim izdajalcem«, ki jih je lani obsodilo vojaško sodišče. Srbski borci apelirajo na sloven-

ske tovariše, naj ne dovolijo razbijanja Jugoslavije in njene socialistične skupnosti.

Borci 8. dalmatinskega udarnega korpusa NOVJ iz Supetra pišejo, da so prišli do zaključka, da slovensko politično vodstvo goji neverjetno mržnjo proti SR Srbiji in srbskemu narodu — prav tako na podlagi zbora v Cankarjevem domu. Zakaj je bilo slovensko vodstvo tako zaskrbljeno za zmanipulirane rudarje v Starem trgu, ni mu pa mar usode 50 tisoč izseljenih Srbov in Črnogorcev, posiljenih žensk in oskrunjenih srbskih spomenikov na Kosovu?!

Približno enake ali podobne obtožbe se ponavljajo tudi v drugih pismih. Borci zelo zamerijo zlorabo Davidove zvezde na zboru v Cankarjevem domu. Nekateri očitajo vodstvu slovenske borčevske organizacije, da se ni dovolj odločno in javno postavilo po robu antisocialistični in antijugoslovanski koaliciji, napadom na JLA, pobudam za praznovanje božiča, provokacijam v časopisu Mladina ter množičnemu podpisovanju raznih izjav in manifestov.

Era P. W. Bohte je mimo

Kako preživeti v trdnjavi rasizma

Leta 1988 so v Južni Afriki prepovedali več političnih organizacij kakor prej v 40 letih

Rasizem in rasna diskriminacija sta negativna faktorja za družbeni napredek in razvoj. Tega se zavedajo tudi v trdnjavi apartheida in rasnega razlikovanja, v Južni Afriki. Oklepajo se gesla, ki pravi: »Ali se bomo prilagodili, ali pa bomo umrli«. Zasuk menda zadržuje južnoafriški predsednik Pieter Wilhelm Botha, katerega vladavino je mogoče šteti že kar za obdobje.

Potem ko je pred tedni doživel srčni napad, je Botha odstopil kot predsednik Narodne stranke, vsem članom navkljub pa je sporočil, da s položaja predsednika države ne bo odstopil, da bo vztrajal na njem vsaj do prihodnjih parlamentarnih volitev, to je do začetka prihodnjega leta.

Tako pristaši, kakor tudi nasprotniki predsednika države so si v nečem enotni: obdobje Pietra Bothe gre h koncu, s tem pa tudi ohromelost njegove stranke v političnem delovanju. Vladavina tega politika je bila podobna valovanju. V minulem desetletju je bil najprej predsednik vlade, nato pa vzporedno s tem še predsednik republike. Začel je kot jastreb v obrambni politiki, glede etničnih vprašanj pa so ga imeli za pragmatika. Njemu pripisujejo geslo: »Ali se bomo prilagodili ali pa...«

Nihče ga zadnja leta ni mogel prepričati, da bi izpeljal predvidene reforme. Nihče drugi v zgodovini države ni imel toliko moči in s tem toliko možnosti, da bi reforme izpeljal, kakor P. W. Botha. Posledice so bile na dlani: tujina ni več ponujala kreditov, kritizirali so ga v najožjih krogih. Uradniki, poslanci njegove lastne stranke, podjetniki in novinarji so bili mnenja, da Botha mora odstopiti. Če so omenjali njegovo ime pa so ga le potihem, kot da bi se bali »povsod pričujočega velikega brata«.

Do vlade kritično razpoloženi časopisi so pisali o »osamljenem kralju Learu«, ki tava iz ene krize v drugo. Izolacija, ustavna kriza, izredno stanje, nemiri v naseljih črnopoltega prebivalstva, nezadovoljstvo desnice, očitki zaradi korupcije in s tem povezani odstopi ministrov in poslancev narodne

stranke, gospodarske sankcije zaradi apartheida, inflacija in padanje vrednosti domače valute, beg kapitala iz države in naraščajoča zločinstvenost, vse to se je zgrnilo nad predsednika, vendar ni popustil. Danes je v Južni Afriki manj svobode, manj demokracije in manj pravičnosti kot v času, ko je Botha prevzel svoje sedanje položaje.

Vmes je Bothi uspelo nekaj posegov: Južna Afrika je pristala na dogovor o Angoli in Namibiji, zaradi česar je pritisk zahodnega sveta na Južno Afriko nekoliko popustil. Pozabili so, da je bil Botha tisti, ki je kot obrambni minister začel leta 1975 južnoafriško invazijo na Angolo. Diplomatsko izolacijo je Botha prebil s pomočjo zunanega ministra Pika Bothe in njegovega državnega sekretarja Neila van Heerdena. Znova so ga sprejeli v Švici, v Münchnu in na Portugalskem, potoval je v več afriških držav: Zaire, Malawi in Slonokoščeno obalo. Še posebno pomembno je bilo srečanje s mozambiškim predsednikom Chissanom, s čimer je Botha prebil obroč »frontnih držav«. S Chissanovim predhodnikom Samoro Machelom je Botha sklenil Nkomati sporazum, ki je obetal z afriškimi državami pogovore namesto nasilja. Tudi sovjetski ministri so bili nenakrat pripravljeni na razgovore z Južno Afriko.

V prizadevanju na notranjepolitičnem področju je spreminjal smrtno kazen, izrečeno »še-

stim in Sharpevillea« in umaknil nekaj spornih zakonskih predlogov. Izpustil je nekaj znanih političnih jetnikov in omilil jetniški režim za svojega najhujšega političnega nasprotnika med večinskim prebivalstvom Nelsona Mandelo. Izpustil pa ga kljub pritisku ni, ker se boji njegove karizmatične vloge med zatiranim prebivalstvom.

Svojemu nasledniku na krmilu stranke in verjetno tudi na predsedniškem položaju Frederiku Willemu de Klerku zapušča Botha težavno nalogo, njega samega pa liberalni politik Van Zyl opisuje kot sfingo, ki je mešanica sentimentalnosti in nepotrpežljivosti. Je maščevalen in nepreračunljiv, zagrižen tehnokrat brez kakšnega posebnega pogleda vnaprej. Naslednik de Klerk mu je v tem precej podoben, le da še več pričakuje od varnostnih organov, predvsem pa, da ne bodo poskušali kakšnega vojaško obarvanega prevrata.

Botha je bil izvoljen za predsednika vlade leta 1978. Za marsikoga je bila ta izvolitev presenečenje. Že kmalu je uvedel rasno razlikovanje na avtobusih in po uradih, uvedel je tako osovražene potne liste za večinsko prebivalstvo, omejil je priseljevanje in prepovedal mešane zakone. Pripravljal je zakon, po katerem črnopolti državljani ne morejo biti zemljiški posestniki in odpirati trgovin ali delavnic v mestih. Omilil je dve desetletji veljav-

no šolsko politiko, katere geslo je bilo, da morajo črnci ostati »neumni in nevedni«. Večino univerz so odprli za študente vseh ras, toda na podeželju, v »Homelands« pa še vedno vladata revščina in brezposelnost.

Medtem ko so še pred nekaj leti s sovraštvom gledali na belca, ki je šel po ulici v družbi s črncem, pa zdaj po televiziji skoraj ni reklame, ki ne bi kazala belcev in črncev skupaj na plaži. V resničnem življenju pa še niso tako daleč!

Nekateri nosilni stebri apartheida so nedotaknjeni: ločene državne šole in bolnišnice, stanovanjska naselja, razvrščanje vsakega črnopoltega Afričana v posebno rasno skupino. Ta čas, ko je bil Botha bolan, je vlada predlagala uvedbo ločenih plaž na morski obali, ločenih parkov in drugega.

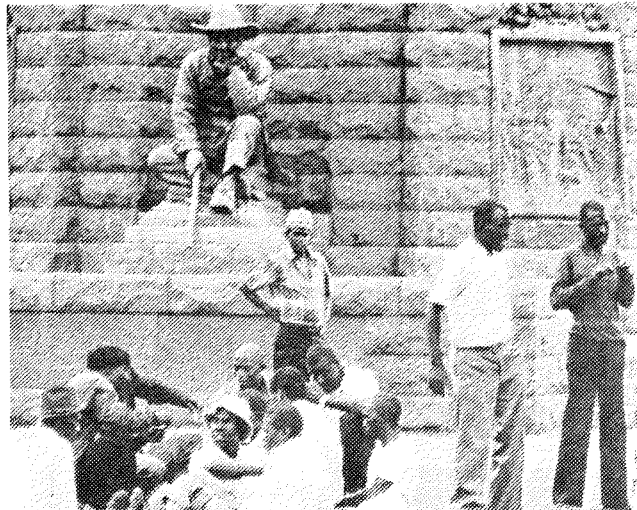
Za mnoge v njegovi lastni stranki je šel Botha predaleč. Skrajno desno krilo so leta 1982 izključili, nakar je pod vodstvom pastora Andriesa Treurnichta ustanovilo konzervativno stranko. Ta stranka zahteva obnovitev apartheidskih zakonov in časa prejšnjega predsednika vlade Hendrika Frenschja Verwoerda, samoodločbo za Bure in druge ukrepe, zaradi česar je pridobila precej pristašev.

Z novo ustavo iz leta 1983 je dobil Botha v roke še več oblasti. Črnopolte prebivalce in Indijce so sprejeli v parlamentarni sistem, vendar v ločenih zbornicah. Zaradi nespretnega taktiziranja je prišel Botha navzkriž s pridigarjem Allanom Hendricksenom in njegovimi črnopoltnimi privrženci. Spor je postal nerešljiv, menili so, da bi strasti lahko pomiril povsem nov človek na krmilu države. Botha ni popustil: predsednik ne dela napak! Botha je izgubil podporo ne le desničarjev, gospodarstvenikov in velikega dela birokracije, tem-

Učitelji so stavkali

Dvaindvajseti marec si bomo vsi zapomnili po svojevrstni šolski stavki, imenovani »opozorilna prekinitev dela«. Bila je na večini srednjih šol, nekaterih osnovnih šolah pa tudi fakultetah. Prekinitev pouka so zahtevali predstavniki sindikalnih organizacij ljubljanskih srednjih šol, organiziral in povedel pa jo je (ker je pač začutil, da bi to lahko opravil tudi nekdo drug) Republiški odbor sindikata delavcev za vzgojo, izobraževanje in znanost, potem ko je že od začetka septembra nemočno opozarjal na nevzdržne razmere v našem šolstvu. Te so se zlasti poslabšale v začetku letošnjega leta. Resnici na ljubo je seveda treba povedati, da sindikat pri tem opozarjanju ni bil osamljen. Podobni, oziroma še obupnejši klici so prihajali iz Izobraževalne skupnosti Slovenije, pa tudi iz Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje. Vse skupaj ni nič zaleglo. To se je pokazalo tudi na predzadnjem zasedanju republiške skupščine. Bilance skupne porabe tam nikakor ni bilo mogoče urediti. Prvič: zaradi zveznega omejevalnega zakona za vse družbene dejavnosti, zoper katerega je naša izobraževalna skupnost sprožila tudi ustavni spor, ker pač upravičeno vztraja pri ustavni pravici, da Slovenija sama odloča o tem, koliko denarja bo namenila svojemu šolstvu. Drugič: zaradi zahteve Gospodarske zbornice, da se takoj razbremeni gospodarstvo za 20 odstotkov in to kajpak tudi na račun družbenih dejavnosti — zdravstva, šolstva, kulture... Tretjič: zaradi vsesplošnega pomanjkanja denarja in večjih potreb hkrati; v šolah je več otrok, izobraževalni programi so zahtevnejši in dražji...

Ker je učiteljstvo čutilo, da njegovih opozoril o šolski revščini in upravičenih zahtev, da se popravijo razmere pa tudi plače, za katere gre skoraj tričetrt vsega šolskega denarja, nihče ne posluša, je poseglo po sredstvu, ki je še najbolj podobno neke vrste stavki — o tej pa vemo, da je zadnje čase v naši skupnosti dokaj priljubljena, oziroma že kar v modi. Očitni se samo z njo da pri nas še kaj doseči, čeprav je seveda treba reči, da pri tem učiteljskem protestu ni šlo samo za mezno gibanje, temveč še bolj za uresničevanje načela: »sodobna nova šola ni poceni«. Absurdno je, da skupnost pričakuje Evropo 92, znanstveni in tehnološki razmah, pluralistično demokracijo in podobno, do šolstva, ki je osnova vsega tega, pa se vede kot najslabša mačeha. Komaj je verjeti, da bi se te razmere popravile čez noč, pa tudi, da bodo vse zahteve izpolnjene celo po težko pričakovani skupščini, ki je bila včeraj. Prav to skupščinsko zasedanje pa je vzdajšnjih časih prvi preizkus razuma in dobre volje slovenske družbe, da se začnejo razmere popravljati. **Breda Senčar**

Pravijo, da slika ponazarja normalizacijo političnih razmer v Južni Afriki? Skupine so zbrane pod spomenikom Ohm-Krügerja v Capetownu

več tudi številnih črnopoltnih intelektualcev.

Ko je uvažal novo ustavo in tridomni parlament, je na temelju mnogih signalov svojih zaupnikov spoznal, da mu v tujini ne varjamejo več. V zadnjem trenutku je črtal mnoge stavke iz svojega govora. Poskušal je s popuščanjem: preklical je zakon o potnih listih in druge manj pomembne ukrepe, toda reforme so prišle prepozno. Tečaj domače valute randa je naglo padel, prej tako reden plačnik dolgov Pretorija, je morala zamrzniti plačila. Inozemske firme so se umaknile iz države; ker ni bilo investicij, ni bilo novih delovnih mest, socialni nemiri pa so bili vedno pogostejši in hujši. Ena država za drugo je začela zaostrovanje sankcije zoper Južnoafriško republiko, ki je vsebolj tonila v izolacijo.

Zadnjo priložnost je Botha zapravil avgusta 1986., ko je Commonwealth poslal k njemu grupo »pomembnih osebnosti«. Grupa je predlagala sprejem nerasistične ustave, izpustitev Nelsona Mandele, umik vojske iz naselij črnopoltega večinskega prebivalstva, obnovitev prepovedanih gibanj, kot

je na primer Afriški narodni kongres (ANC). Po drugi strani naj bi ANC ustavil svoje »nasilne« akcije in pristal na pogajanja s Pretorijo. Botha in njegovi vojski so na predlog reagirali z napadi komandosov na sosednje države, ne da bi s tem svojim načrtom seznanil vlado.

Pretoria je razglasila izredno stanje po vsej državi, da bi ustavila krvave nemire, ki so leta 1984. izbruhnili v naseljih črnopoltega prebivalstva in se nato vsebolj širili. Ena in druga stran sta ves čas zaostrovali napade, tudi na takoiimenovane civilne cilje kot so avtobusne postaje, restavracije in trgovine. Izkoriščana in brezpravna črnopolta mladina v svojih ghetih se je organizirala v borbene grupe in znala grozljivo obračunati z izdajalci: dobil je gorečo avtomobilsko gumo za vrat!

Oblasti so aretirale okoli 30.000 ljudi in jih tudi po več kakor eno leto brez sodbe zadrževale po ječah. Izjemno stanje v Južni Afriki je preraslo v normalno stanje. Lani je vlada prepovedala več političnih organizacij kakor prej v štiridesetih letih.

Kaj prihaja z vzhoda

Kolikor bolj se je bližal 26. marec, dan volitev ljudskih deputatov v SZ, toliko več je bilo v Moskvi mitingov, demonstracij in drugih zborovanj – prizorišče velike volilne vojne. Glavna osebnost okoli katere je potekala ta vojna je Boris Jelcin. Pristaši tega najpopularnejšega »rdečega disidenta«, kakor mu pravijo, so vsak dan organizirali mitinge. Jelcin je, s tem se vsi strinjajo, po popularnosti zasenčil akademika Andreja Saharova.

Glavni Jelcinov nasprotnik in poraženec v boju za deputatski mandat je bil direktor moskovske tovarne avtomobilov ZIL Evgenij Brakov. Obenem s svojimi sodelavci se je dobro (pa vendar neuspešno) pripravil na spopad z Jelcinom in si prizadeval osvojiti glasove pravih Moskovčanov, tistih, ki ne trpijo podeželanov. Brakov je poudarjal, da je po rodu iz Moskve, da živi tamkaj že 52 let, da so težave Moskve tudi njegove težave in podobno. Jelcin mu je odgovarjal s stališči, zaradi katerih je že prej prišel v spor s sovjetskimi vodstvom in tudi z Gorbačevom. Od tod ni bilo daleč do primerjave med tistim, kar razlaga Gorbačov in za kar se zavzema tudi Jelcin. Razlike so bile v predlaganem tempu in načinu uvajanja sprememb. Gorbačov je za postopnost, da bi preprečil socialne in druge nemire, ki

bi lahko zavrlji perestrojko. Jelcinovi pristaši pa zagovarjajo večje zmanjšanje vojaškega proračuna, kakor predlaga Gorbačov in skrčenje oboroženih sil. Tvegana stvar, saj ne gre pozabiti, opozarjajo v Moskvi, da je Nikita Hruščov izgubil oblast med drugim tudi zaradi tega, ker ni imel podpore sovjetskih oboroženih sil, ki prav zdaj swareče dvigajo prst proti podpornikom mudžahedinov. Mudžahedini so streljali na sovjetske graničarje, sovjetsko vodstvo pa je izbrabilo priložnost in obtožilo Pakistan, da pomaga nasprotnikom režima v Kabulu in s tem podaljšuje ter širi prelivanje krvi v Afganistanu. Pakistanci so še posebno aktivni na področju Džalalabada, da bi pomagali osvojiti to mesto, v katerega naj bi nato prišla takomenovana začasna vlada. Sovjeti menijo, da bi bil afganistanski problem veliko hitreje rešen, če ne bi opozicije neposredno podpirali Pakistan, ZDA in Saudska Arabija. Pozvali so generalnega sekretarja ZN in ameriško vodstvo, so podpisnika ženevskih dogovorov, naj pomagajo ustaviti prelivanje krvi, obenem pa so opozorili prizadete strani, da bodo izpolnili tudi svoje obveznosti iz sovjetsko-afganistanskega dogovora o pomoči, da bi država ubranila svojo integriteto.

Ta del sovjetske izjave napoveduje nadaljnjo pomoč kabul-

skemu režimu, še posebno, ker se prelivanje krvi nadaljuje, ker mudžahedini še kar napadajo in ker SZ zdaj meni, da ima tudi sama moralno pravico nadaljevati z dobavami orožja vladi dr. Nadžibulaha.

Za zdaj imajo mudžahedini kar nekaj gospodarjev. Američani so jim previdno ponudili roko, to je imenovanje posebnega odposlanca pri začasni mudžahedinski vladi, vendar so naleteli na hladen sprejem. Trdijo, da je za tem čutiti vpliv Irana, poskus, da bi imam Homeini na drugih toriščih nadomestil očitno upadanje moči in zanimivosti, privlačnosti iranskega modela v svetovnih muslimanskih množicah. S kontroliranjem ameriškega vpliva v Afganistanu poskuša iranski verski voditelj rešiti dilemo ali gre za obnovljeno plimo Islama ali pa za prvi val njegove oseke. Predvsem pa, kako izbrisati vsako sled socialističnih reform in posegov v islamskem svetu.

Islam zavrača Marxov in Engelsov nauk. Komunistične partije, ki so delovale v islamskih državah so ali kruto preganjali kot na primer v Iraku, ali pa so stopile v zvezi s političnimi partnerji, ki so bili močnejši od njih. Komunistična partija Tudeh v Iranu je imela svojčas precejšen vpliv, vendar je bila celo po mnenju mnogih levičarjev preveč vdana Moskvi, da bi lahko dosegla uspehe na dolgo-

ročnem planu. Sedanje prebujanje islama, ki prihaja do izraza predvsem v Iranu in Afganistanu je še zaostriło odpor islamskega ljudstva do brezbožnikov, vendar z nekaterimi taktičnimi primesmi. Amerika in Zahod sta daleč od Irana, SZ pa je močna sosesa, kar so Perzijci že nekajkrat grenko občutili. Zato je priporočljivo, da ton razgovorov ni tako kritičen, da pokažejo nekaj več razumevanja, še posebno, ker muslimani živijo tudi na drugi strani meje, v sovjetski Aziji.

Islam je pognal korenine tudi na Kitajskem, vendar trenutno še ni postal duhovna sila, ki bi motila kitajski razvoj. So pa druge nevšečnosti, ki dajejo Kitajcem temo za razmišljanje. Na slavnostni otvoritvi Vsekitajske ljudske skupščine ni bio glavne osebnosti: Deng Xiaopinga. Bil je na seznamu udeležencev, njegov stol pa je bil prazen. Trenje je nastalo na temelju nekega časopisnega članka, v katerem je Deng govoril o stanju v kitajskem gospodarstvu in o splošnem družbenem razpoloženju. Govoril je, da je bil razvoj Kitajske v minulih desetih letih zelo dober, da niso naredili velikih napak, govoriti pa je moglo o nekaterih pomanjkljivostih.

V govoru na skupščini je bil premier Li Peng precej drugačnega mnenja, ko je ocenjeval pretečeno desetletje: Delali

Kot neuradno poročajo iz Moskve je Boris Jelcin dobil na volitvah v kongres ljudskih deputatov skoraj devetdeset odstotkov glasov v svojem volilnem okrožju. Uradni podatki o volitvah pa bodo znani čez nekaj dni, saj sovjetski zakon dopušča osrednji volilni komisiji, da jih sporoči v desetih dneh.

smo velike napake je dejal in pristavil, da kitajsko vodstvo ni dovolj precizno ocenilo težav pri izvajanju reforme in da je pričakovalo rezultate veliko prezgodaj. Verjetno je premier

s tem razrazil Denga, saj je bil Deng tisti, ki je v minulem desetletju vlekel vse glavne niti kitajskega razvoja.

■

Spodbudni nameni Busheve politike do svetovne dolžniške krize

Busheva administracija je storila pomembno potezo. Brž se je namreč odločila za ukrep, s katerim naj bi omilili dolžniško krizo, ki jo izraža dejstvo, da znaša svetovni dolg že nekaj več kot 1300 milijard dolarjev (po letošnjih januarjskih podatkih).

Pozdraviti velja, da je dala prednost temu problemu, čeprav tudi drugih ni malo. Ravnala je dolgoročno. Pokazala je, da se zaveda, da je svetovni dolg rakava rana vsega gospodarskega razvoja, ki se utegne odraziti tudi pri napredku razvitih dežel.

Novi ameriški finančni minister Nicholas Brady je te dni napovedal odmik od dosedanjega odnosa do svetovnega dolga; ni ga sicer razčlenil, je pa postavil njegove konture. Cilj naj bi bil zmanjšati glavnice, pred tem pa znižati obrestne mere. Pomembno pa je, da se je zavzel tudi za »pospešeno« najemanje posojil za gospodarsko rast držav v razvoju.

Bakerjev načrt ni rodil sadu, ker je dopustil, da so v njem prevladali togi mehanizmi mednarodnih bančnih ustanov, med njimi tudi Svetovne banke in Mednarodnega denarnega sklada. Bil je tudi premalo pogumen pri določanju nižjih obrestnih mer. Temeljna zastavitev je bila sprejemljiva,

vendar ni omogočila niti tega, da bi dolžnice lahko storile prve otipljive razbremenilne korake. Od leta 1985 se položaj s svetovnim dolgom ni izboljšal. Pri 15 največjih državah dolžnicah se je od leta 1980 dolg dvignil od 360 na 530 milijard dolarjev, obresti, ki jih morajo te države odplačevati, pa so narasle od 36 na 44 milijard dolarjev.

Največja dolžnica je še zmeraj Brazilija (120 milijard dolarjev), tesno za petami pa ji sledi Mehika, ki dolguje okrog 110 milijard. Argentina je tretja v tej nesrečni lestvici – z dolgom, ki znaša 60 milijard dolarjev. V tem tekmovanju zaseda visoko sedmo mesto tudi Jugoslavija z 22 milijardami dolarjev (skupaj z Alžirijo in Marokom). Menda pa si je Alžirija položaj v zadnjih mesecih popravila in je zdaj na devetem mestu.

Brady ni natančneje razložil razbremenilnega načrta, razbrati pa se da, da namerava ameriška administracija, kot se je izrazil finančni minister, »neposredneje« spremljati proces dolgov in bolj »odgovorno« naložiti Svetovni banki, Mednarodnemu denarnemu skladu in mednarodnim ameriškim bankam prevzem bremena za znižanje dolgov. Dokaj prožno je dopustil tudi možnost zamenjave dolga z investicijami, seveda s tem, da bi morala biti vrednost naložbe le nekoliko nižja.

V zvezi z obrestmi je namignil, da so sedanje res »dušljive« in da bi jih bilo treba realno zmanjšati.

Trdijo, da se je ameriška administracija odločila za novo politiko do dolgov predvsem z avtoriteto položaja v Venezueli, ki je zmeraj bila nekak prototip blagostanja, jo pa danes zaznamujejo hudi socialni nemiri. Seveda je Bush zainteresiran za to, da ne bi prišlo do zaostretev tudi v drugih deželah Srednje in Latinske Amerike, tako da so objekt ameriških ukrepov predvsem te dežele. Tudi na drugih celinah pa seveda računajo na »širokopoteznost«, ki jo napoveduje nova ameriška politika.

Finančni minister je dal tudi vedeti, da računajo (zlasti pri Braziliji in Mehiki), da bo prišlo do obsežnejšega odkupa dolgov s strani investitorjev, pa tudi držav samih. Brady je na sestanku z nekaterimi ameriški gospodarski in bančni razlagal formulo »ameriške pobude in teže ter skupnega napora dolžnikov in upnikov«. Pravijo, da je sestavni del ameriške iniciative do dolgov tudi predlog, da bi povečali sklada, ki obstajata pri Svetovni banki in Mednarodnem denarnem skladu (prvi znaša okrog 150, drugi pa blizu 70 milijonov dolarjev).

Ameriški korak je seveda vzbudil pozornost po

vsem svetu. Nekatere ocene (ki so v glavnem naklonjene) spremlja prepričanje, da mu bodo sledile nove poteze. Ena prvih bo zanesljivo ta, da bodo Američani skušali vplivati zlasti na Japonsko (ki se drži Bakerjeve smeri predvsem s tem, da je v zadnjih dveh letih za okrog 40 odstotkov povečala kredite deželam v razvoju), omenjajo pa tudi Zahodno Nemčijo, ki da jo namerava v kratkem obiskati ameriški finančni minister.

Pojasniti je treba, da namerava ameriška administracija reševati primere posamično, ne pa v okviru neke skupne politike do dežel v razvoju. To ni ravno v skladu s stališči teh dežel, ki jih zastopa »skupina 77«, dejstvo pa je, da je začela pri neuvrčenih hočeš nočeš končno prodirati teza o »regionalnih razsežnostih«, kar pomeni priznanje, da so med njimi bistvene razlike in da jih zato ne morejo obravnavati enotno. Razumljivo je, da nameravajo dežele v razvoju igrati vplivno vlogo v mednarodnih ustanovah, kot sta Svetovna banka in Mednarodni denarni sklad.

Te dni je mogoče prisluhniti tudi mnenju, da bi bilo prav, če bi v zvezi z napovedano novo ameriško politiko do dolgov razširili tudi dejavnost posebnega sklada Združenih narodov za »kapitalni razvoj«. Njegovo finančno zmoglost bi bilo treba povečati, obenem pa njegove programe bržčas bolj povezati tudi z novimi videnji mednarodne kreditne politike, ki ne bi smela zastati in bi morala vsebovati vse bolj spodbudne pogoje.

Miro Kocjan

Kolikšna je moč pisane besede?

Spor med barbarstvom in civilizacijo

S. Rushdie: Satanski stih

(Nadaljevanje iz prejšnje številke)

Pariška založba Presses de la Cité, ki pripravlja francosko verzijo Satanskih stihov, je vsaj začasno opustila projekt. Za založnika se je zato ponudil Alain Moreau, šef založbe enakega imena. »Svoboda tiskanja je vredna slehernega tveganja,« je dejal Moreau ob 200-letnici francoske revolucije.

Zahodna Evropa je razcepjena na omahljivce in na potomece pogumnega princa Ev-

gena, ki je pred 300 leti premagal vojsko turškega sultana pred Dunajem. »Britanski muslimani«, je pisal londonski Times, »so še povedali, kako so prizadeti, da je liberalni establishment že pripravljen prodati sadove več kakor tri stoletja trajajočega boja za svobodo besede in tiska. Sporna tiskana beseda tehta 950 gramov, ima 546 strani, stane pa nekaj več kakor 12 funtov. Je polna primerjav, sanjarjenja in alegorij na koran. Knjiga Satanski verzi

je prvič izšla lani spetembra pri založbi Viking, ki je sestavni del založniške skupine Penguin.

Britanski pisatelji so odšli pred hišo na Downing Street in od železne lady, predsednice vlade Margaret Thatcher zahtevali, naj se zavzame za svobodo izražanja in za življenje Salmana Rushdieja. Zanje je bil ukrep zunanjega ministra Howea – odpoklic britanskega veleposlanika iz Teherana – premalo učinkovit. Poslanci

spodnjega doma so zahtevali izgon ajatoli Homeiniju zvestih iranskih študentov in vseh drugih muslimanov, ki so Rushdieju javno grozili s smrtjo.

Pri zavračanju fundamentalistične kazenske ekspedicije si Britanci niso bili enotni že od vsega začetka. Predsednik zahodnonemške socialnodemokratske stranke Willy Brandt je od generalnega sekretarja ZN Pereza de Cuellarja brzojavno zahteval, naj sproži svetovno akcijo, s katero bi prisilili iranskega voditelja, da bi prekladal smrtno obsodbo. Nizozemski zunanji minister je odpovedal svoj obisk v Teheranu. 24 zahodnonemških pisateljev, med njimi Günther Grass, Sarah Kirsch, Johannes Mario Simmel in Günther Küntert, je od kanclerja Kohla zahtevalo naj zagrozi z gospodarskimi sankcijami, če Iran ne bo prekladal

smrtne obsodbe britanskega pisatelja. »Knjiga bo v ZRN vse-kakor izšla,« je izjavil Hans Magnus v razgovoru z redakcijo časopisa Berliner Tageszeitung in pripomnil: »Če založniki niso toliko pogumni, bomo knjigo natisnili pisatelji sami.« Na berlinskem filmskem festivalu so režiserji, med njimi je bilo tudi nekaj Turkov, podpisali solidarnostno izjavo v prid Rushdieju.

Oglasili so se tudi svobodnjaki iz hamburškega kluba ChaosComputer in zagrozili, da bodo Satanske verze prek svojega računalniškega omrežja razširili tudi po puščavskih državah. Neven DuMont je obžaloval, ker položaj, »v katerem morajo sprejemati odločitve, ni pripeljal do ustanovitve nekakšnega založniškega kolegija, stanovske organizacije ali

političnega združenja, ki bi ponudilo podporo ali vzpostavitve ustrezne kooperacije«. Drugače je bilo v Bombayu. Znani pisatelji in intelektualci, skupaj jih je bilo sedem, vsi pa so nemuslimani, so soglasno opozorili: »nesramen vdor v verska čustva ni prizadel samo fundamentalistov, marveč vse muslimane, ki so v Indiji manjšina. Kdor že hoče nasprotovati njihovemu verskemu prepričanju, naj jih posebej ne vlačijo po blatu.«

Lov na človeka v imenu islama ni Homeinijeva iznajdba. Nagrada v znesku poldrugega milijona dolarjev, ki so jo 14. februarja razpisali za Rushdiejevo glavo, se je s prispevki premožnih šitov že naslednji dan trikrat povečala.

(se bo nadaljevalo)

Politkomisar Sime zbira in komentira Nalijmo si čistega vina!

Spoštovani Milan Pribić-Djokica, predsednik jugoslovnaskih borcev

Zahvaljujem se za vaše pismo 16. marca, ki ga je v prevodu objavilo uredništvo TV-15 23. marca, meni pa na vašo željo poslalo fotokopijo originala.

Pisma sem bil po svoje vesel, ker je dokaz, da moje pisanje berejo tudi v Beogradu; vendar ste doslej vi prvi in edini, ki se je nanj odzval.

Vendar so v vašem pismu navedbe, ki terjajo odgovor in pojasnila. Tako ste mi pripisali, da uporabljam metodo mitingov za zamenjavo zakonito izbranih funkcionarjev v federaciji. Znano mi je, pišete, da je vaša dežela kategorično proti takšnim metodam.

Povsem točno ste ugotovili, da je Slovenija res proti takim metodam že od prvih mitingov. Zato vas pozivam, da objavite dokaze, proti katerim zakonito izbranim funkcionarjem v federaciji sem uporabljal (torej večkrat!) metode mitingov za njihovo zamenjavo.

vem od kdaj naj bi moj trenutni predsednik jugoslovnaskih borcev užival tovrstno nedotakljivost, kar nehoti spominja na »foteljaštvo«, ki je v deželah mitingov sila priljubljen izraz...

Zato mitingi meni niso potrebni; kar delam, delam javno in s polnim čutom za odgovornost napisane besede ter v skladu z ustavo in veljavni zakoni, kar doslej ravno ni bila odlika mitingov, za kar so na voljo številni dokazi...

Zapisali ste še: Toda vi ste si vzeli še večjo pravico, kot si jo je vzel narod na mitingih. Na njih postavlja takšne zahteve tisoče ljudi in jih zato lahko, kljub vsemu, imamo za nekakšnega ustavnega reprezentanta (svojevrstno volilno telo) in jih lahko po nekaterih mnenjih do neke mere opravičimo.

Naravnost ganljiva je vaša zvesta obramba mitingov, ki pa, po mojem mnenju, stoji na trhljih nogah. Človeško povsem razumem vašo obrambo mitingov, pri čemer pa seveda ne pozabljam, da ste vi prišli na sedanji položaj prav po zakonitih postopkih.

habilitacijo, vojvodinsko vodstvo pa moralno klopoto, ki zlepa ne bo pozabljen...

Vaše sklicevanje, da ste zakonito izvoljeni na sedanji položaj, me spominja – naj mi bo oproščena malce groba primerjava – na Hitlerja in Mussolinija, ki sta tudi zakonito prišla na oblast! Prvi s pomočjo SA, drugi s fašističnimi škvadrmi, vi pa s pomočjo Šoleviča, po beograjski Dugi Miloša Obilića današnjih dni, katerega vloga pri mitingih je postala te dni kristalno jasna!

V beograjskem tedniku »8-Novosti« (izdaja ga Borba) z 29. septembra lani sem našel sestavek »A šta posle mitinga«, ki ga je pronociljivo napisal Slavko Čuruvija. Navedam nekaj zanimivih odlomkov iz omenjenega članka, pri čemer pripominjam, da so podčrtana mesta že v izvirniku.

»Jedan broj ljudi koji demonstrira ovim našim istoričnim prostorima – pre svega oni koji se prse da nisu prepustili »ni jedan miting« sa sobom nose i svu onu poznatu scenografiju i uglavnom iste parole, ali i mnogi od onih koji ih dočekuju na ulicama grada domaćina – pod promenama podrazumevaju i neke do kraja sporne stvari.

Mi koji smo izveštavali sa tih spontanih mitinga mogli smo da se uverimo koliko dobro uigrane grupe prekaljenih demonstranata, rasporedjene na čelu kolona ili oko bine sa koje se govori, mogu davati ton, boju i dinamiku čitavom skupu. Tipičan primer su demonstracije u Pančevu, s kraja jula, ove godine.

Tad se ogromna kolona ljudi valjala gradom na čelu s grupom mladića koji su svojim kostimima, transparentima, uzvicima i nekim drugim stvarima, neodoljivo podsećali na neke vojvode iz prethodnog rata. Glavna čelna parola je bila »Samo sloga Srbina spasava«, a većina ostalih je mirisala na »militantni hegemonizam« njenih nosilaca.

I nije reč samo o hegemonizmu i nacionalizmu. U prvim redovima nikšičkog mitinga na jednom transparentu je pisalo: »Ko su oni koji nam nude tržišnu privredu... i nekoliko drugih izrazito antireformskih parola. Ipak, valjda najteže u svemu je ono što se nudilo u parolama: »Ubičemo Vlastija«, »Fadilja na kolac«, »Crna Gora u boj kreće, bez pobeđe proći neće«, »Hoćemo oružje«... Ostrašćene

grupe sa ovakvim transparentima, bez ikakve dileme, nude najbrži put u teror, totalitarizam i staljinizam kao njegovu najgoru podvrstu.

To je ugotovil beograjski novinar...

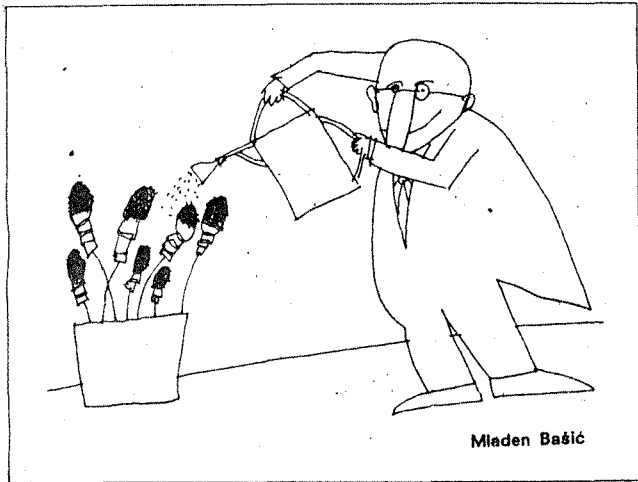
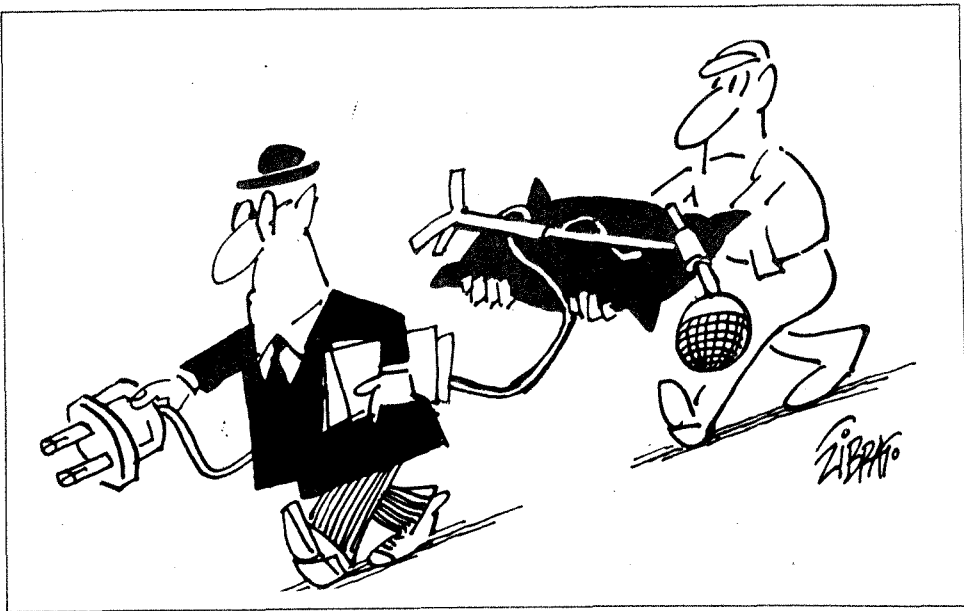
V svojih ocenah mitingov nisem prav nič osamljen med slovenskimi in tudi partizani dežel, kjer še niso zmagali mitingi. Navajam odlomek iz članka »Pohod na Rim – razdrtje države!« (Dnevnik 18. marca), ki ga je napisal

prizorišča. Pritok poročil z druge strani republiške meje je izključen. Divjaška gonja in prevratniško nasilje onemogočata vsako obrambo napadenim, ki so dejansko postavljeni izven zakona, izpostavljeni političnemu linču in potisnjeni na rob, onkraj katerega je samo še fizični linč.

Kakšne denarne vire imajo na voljo prireditelji mitingov in kdo jih pooblašča za tako neomejeno razsipnost? Očitno je, da jim ni treba predla-

ločanju o vseh, tudi prvinskih življenjskih vprašanjih državljanov in tako udeležena polovica gesla o enotni močni Srbiji, naj bi se uveljavila za vse državne sestavne dele.

Pot, po kateri stopajo srbske množice in njihovo politično vodstvo s Slobodanom Miloševićem na čelu ob polnoma nerazumljivem obnašanju federalnih teles in republiških državnih in političnih teles, vodijo v katastrofo države.

Pripisujete mi še, da sem si vzel še večjo pravico, kot si jo je vzel narod na mitingih! To sploh ne drži, kajti jaz ne potrebujem naroda v vašem smislu, dovolj mi je že zagotovilo drugega odstavka 167. člena Ustave SFRJ (1974), ki določa: »Občani imajo pravico v sredstvih javnega obveščanja izražati in objavljati svoja mnenja.« Dobrohotno vam svetujem, da ponovno preberete v ustavi tretje poglavje, ki govori o svoboščinah, pravicah in dolžnostih človeka in občana.

Razen tega pa se mi zdi samoumevno, da imam kot član zveze borcev tudi vso pravico ocenjevati in povedati svoje mnenje o zveznem borčevskem predsedniku, kar sem podkrepil z argumenti. Ne

slugi novosadskega mitinga, pri katerem ste aktivno sodelovali, če sem prav obveščen... Rezultat je znan: s fotelja ste, seveda s pomočjo še drugih, odstranili popularnega vojvodinskega narodnega heroja generalpolkovnika Petra Matića, ki je bil povsem zakonito izvoljen za zveznega predsednika borcev od vseh predstavnikov jugoslovnaskih borcev! Ocenjujem, da si Petar Matić ni zaslužil tako netovariškega in prav nepartijskega ravnanja od svojih soborcev! Naj zapišem brez ovinkov, da sem bil vesel, ko večina članov jugoslovnanskega ceka ja ni sprejela vašega predloga, da bi Petra Matića izključili še iz zveznega ceka ja! S tem je Matić upravičeno doživel popolno moralno re-

Ignac Gregorač, nosilec spomenice 1941, ki je od oktobra 1944 naprej kar 20 let delal v Beogradu na raznih strokovnih dolžnostih kot diplomirani inženir arhitekt.

Takole piše spomeničar Gregorač:

»V izpeljavo in vodenje mitingov kot temeljnega, odločujočega sredstva za doseg stopenjskih ciljev na poti h končnemu, z geslom »Enotna, močna Srbija, enotna, močna Jugoslavija« izražene mu cilju, so vključena vsa javna občila: tisk, radio in televizija, ki premišljeno in načrtno razširjajo laži, obrekovanja, podtikanja, spletke, in brez kakršnihkoli pomislekov spreminjajo vse, ki mislijo s svojo glavo in si drznejo povedati svoje pomisleke o njihovem ravnanju, v sovražni-ke, separatiste, iredentiste, razdiralce ustavnega reda, njegovih temeljev, avnojske Jugoslavije, žaljivce srbskega naroda, izdajalce socializma, kapitulante pred sovražnikom, sodelavce kontrarevolucije, hinavce. Skratka vsa občila z vrsto političnih veljakov vseh ravni in intelektualcev do borčevskih in raznih drugih družbenopolitičnih organizacij, skupaj z Društvom pisateljev Srbije, uporabljajo vso bogato orožarno gradilnih, zaslamovalnih, obtoževalnih besed, s katerimi si prizadevajo z vso silovitostjo razvrednotiti vse, ki jim niso po volji in jih potisniti s političnega

gati računov o denarnem poslovanju nikomur, tudi Službi družbenega knjigovodstva ne, da poteka vse denarno poslovanje mimo zakonov in drugih predpisov, in to v okoliščinah, ko so bile SR Srbiji pred leti priznane obenem s položajem relativne nerazvitosti tudi neke finančne posebne olajšave, ko danes ponovno govorijo o zahtevi za ponovno tako priznanje, ko prav sedaj sodijo v SR Srbiji, da bodo prispevali za nerazvite lahko samo pol tistega zneska, ki bi ga morali prispevati, in govorijo celo o moratoriju za ta prispevek.

Ali so ta vprašanja lahko samo notranja vprašanja SR Srbije? Tako politično kot operativno tehnično vodenje mitingov in vsega dosedanjega dogajanja v SR Srbiji in pokrajinah je potekalo načrtovano, brezhibno in silovito vztrajno. To pričajo tako prevrata v Novem Sadu in Titogradu kot trdo uresničevanje prevrata v Prištini.

In še: »... Pred jugoslovnansko javnostjo se je končno razkrilo dejstvo, da ima srbsko politično in državno vodstvo odločno namero, da vsili vseh SFRJ, vsem narodom in narodnostim, svojo edino zvečljivo zamisel o ustavni ureditvi države, za katero naj bi bil vzorec ustavna ureditev republike Srbije. Zamisel o centralistični ureditvi Srbije, v kateri bi bilo dosledno uveljavljeno načelo o večinskem od-

Napisane besede spomeničarja Ignaca Gregorača so tudi moj KREDO, zaradi česar sem že prej s ponosom podpisal Izjavo proti uvedbi izrednega stanja ter za mir in sožitje na Kosovu, ki vas je kot pristnega sotrudnika Slobodana Miloševića razumljivo močno razburila, česar sploh niste skrivali s svojih izjavah...

Ob koncu še tole ob vašem zapisu: »Vaš postopek v dveh zapisih v TV-15 presega mejo dovoljenega, mejo spodobnosti in moralnosti. Upam, da boste vi to spoznali.«

Najprej moram ugotoviti, da sploh niste niti poskusili zavrniti mojega komentarja Nesprejemljivi postopki Djokice (TV-15 2. februar)!

Glede mojega »spoznanja« vam zagotavljam, da ste spet udarili mimo.

Kar pa zadeva mejo dovoljenega in še zlasti mejo spodobnosti in moralnosti, si boste pač morali najprej pridobiti ustrezne vrline, da bi vam priznal pravico, da bi me javno nanje opozarjali. Trenutni položaj, ki ga zasedate v vodstvu jugoslovnaskih borcev, vam sam po sebi tega po moji oceni vsekakor še ne omogoča.

Spoštovani Milan Pribić-Djokica, upam, da sem vam pošteno nalil čistega vina, kot se pač spodobi za starega slovenskega partizana...

S spoštovanjem

Sime

Odmeva

Na srečanju borcev o TV-15

Imeli smo srečanje borcev NOV Vitanje. Pogovarjali smo se o marsičem, tudi o TV-15. Ugotovili smo, da je časopis boljši in prispevki dopisnikov so lepše razporejeni. Samo nekaj je, izgubili smo »Našega tovariša« v naslovu. Kam je šel, in ali ne bo več tovarišev? Ko sem bila na Koroškem leta 1944 težko ranjena, me je tovariš na hrbtu nesel v bolnišnico. Dobro bi bilo, če bi v časopisu pojasnili zakaj spremenjen naslov. Zelo pohvalno pa je, da ste v časopisu prenehali pisati o prepirih med borci. Kdo pa se skoraj po pol stoletja še vsega živo spominja; vsake ceste,

grma, zasede, imena kraja in tovariša, kdaj je bil ranjen. Pa tudi konspiracija je bila velika, posebno na Koroškem. Po vojni sem veliko napisala pa še več bi, in nisem vedela, v katerem kraju je bilo. Bala sem se, da se bo našel kdo in bo dogodka bolje poznal in me bo po časopisih demantiral.

Bodite vsi lepo pozdravljeni, posebno pa moram pohvaliti Zvoneta Kržišnika. Če vidim njegov članek že vem, da bom dobro brala. S tem pa ne želim podcenjevati drugih.

ZB NOV Vitanje
tajnica Milena Tergrlav

Fotografije za padle borce

Poizvedovalni članek z naslovom Iščemo najbližje sorodnike, objavljen v TV-15 št. 8 z dne

2. marca 1989, je dal izreden uspeh. Od 15 iskanih smo dobili naslove za 9 sorodnikov padlih borcev, javilo pa se nam je 10 bralcev. Poslali so nam 5 fotografij, sporočili pa tudi nekaj napak iz izvornega zapisa. Mitja Mikec je sporočil, da Ivan Smerke ni padel ob napadu na Kočevje, ampak ob napadu na Vrbovsko. Metod Jurčič in Lojze Kuinar sta sporočila, da je bil Leopold Goljad-Kovač doma z Muljave. Njegov pravi priimek je Goljat, rojen je bil 4. julija 1915 na Muljavi, aktivist od 1941, v NOV od 2. maja 1942, umrl je 18. junija 1972. Po vojni je bil zaposlen kot šofer pri Izvršnem svetu, nazadnje pa je stanoval v Krimski 19 na Viču. Brat iz Doslovč nima fotografije, mogoče jo ima kateri od njegovih znancev med šoferji.

Pravilni priimek za padlega geometra Leva Furlana je Ljudmil Furlani-Lev, rojen je bil 16.

septembra 1902 v Standrežu. Podatke je sporočil njegov brat Ladislav oz. nečak Vladimir iz Pudoba 44, ki je poslal tudi fotografijo.

Pravilni priimek mitraljca Firmana je Anton Firnar-Rajko, roj. 23. septembra 1932 Mirna Peč, smrtno ranjen 3. septembra 1943, preminil 11. septembra 1943 v partizanski bolnišnici. Imel je sestro Jožefo, ki se je po vojni poročila s Francem Thalerjem v Kranju, vendar nam njenega naslova ni uspelo dobiti. Prosimo, da se takoj oglasi in pošlje bratovo fotografijo.

Morebitni fotografiji za Leopolda Goljata-Kovača in Antona Firnarja-Rajka pošljite na naslov: Franci Strle, novinar, Lajkovska 17, 61111 Ljubljana-Vič (tel. 061 266-682)!

V imenu odbora skupnosti borcev Tomšičeve brigade se doslej in poslej sodelujočim najlepše zahvaljujem.

Franci Strle

Bela krajina: Kot ob Kolpi, najjužnejša slovenska vas

Zadnji vzdihljaji domačij ob Kolpi

Prebivalstvo se krči. Kmečki turizem – je to rešitev? Žeja za cesto. Kot nikoli ni živel dobro, danes pa živi – najslabše. Pred vojno so premogli posamezni kmetje tudi po deset glav goveje živine.

Črnomaljska občina sicer ne spada med izrazito manj razvite občine, a se kljub temu, kot večina obmejnih območij v Sloveniji, otepa s to nevšečnostjo, ki ponekod grozi s popolno izpraznitostjo, kar propadom celih območij. Občino marsikaj družijo s podobnimi okolji v Sloveniji: je izrazito kmetijsko območje, na redko posejano z manjšimi industrijskimi obrati, ki imajo po pravilu sedeže v bolj razvitih slovenskih pokrajinah (v večini primerov so bili postavljeni kot solidarnostna pomoč, čestokrat tudi povsem politične narave, torej ne glede na ekonomsko upravičenost), z nerazvito infrastrukturo (tu in tam je moč najti še domačije brez električnega toka), s skromnimi zametki turizma pa zato s tem večjo voljo, preseči nemogoče razmere. Tako v črnomaljski občini kot v večini drugih manjrazvitih bijejo plat zvona: rešitev je v boljših cestnih povezavah. Ljudje se izseljujejo, krajina spreminja podobo, gozd sili v polja in travnike.

Če smo še nedolgo tega z nekakšnim čudnim ponosom (zlasti občinski možje) navajali »spodbudne« številkke o nenehnem padanju števila kmečkega prebivalstva, potem to danes ni več »dosežek«, s katerim bi se kazalo hvaliti, pač pa prej posledica ne preveč preudarne politike slovenske industrializacije in njenega pastorka, kmetijstva!

Ljudje beže

Z Ivanom Hrustekom, referentom za krajevne skupnosti in kadrovske službe pri črnomaljski občinski skupščini, primerjava statistične podatke, zgovorne številke o zmanjševanju prebivalstva. V večini zaselkov in večjih krajev, pred menoj so podatki od 1869. leta do danes, se je število prebivalcev zmanjšalo za skoraj tretjino, ponekod se je celo prepolovilo. Tako je, na primer imel Dragatuš v letu 1869 2357 prebivalcev, leta 1981 pa komaj 1352, ob zadnjem popisu leta 1985 se ta številka ni bistveno spremenila: 1364 prebivalcev. Precej slabše je v obkoljskih predelih (omeniti je treba, da je bilo izseljevanje v belokranjskih vaseh in mestecih posebej izrazito v letih po prvi svetovni vojni pa tudi po drugi, zlasti v Ameriko pa tudi v evropske države), ki veljajo za povsem manjrazvite: za vasi okoli Sinjega vrha in še kje.

V zadnjih letih – označujejo jih predvsem gradnje dislociranih obratov v Starem trgu, Vinici, Adlešičih, seveda tudi v Črnomlju – se je izseljevanje zaustavilo, zgradili so precej cestnih povezav, izboljšali telefonijo, poskrbeli za vodovod, šolstvo in otroško varstvo, preizkušali z gojitvijo raznih kultur, od tobaka, kumaric, do zdravilnih rastlin in še česa, spogledovati so se začeli s turizmom, zlasti ob Kolpi, ki nudi neslutene možnosti, ki bi zlasti manjrazvite potegnile iz apatičnosti.

Značilna za manj razvite je dnevna migracija delavcev. Nekaj več kot 300 ljudi se dan za dnem vozi na delo v kraje izven občine, enkrat več pa

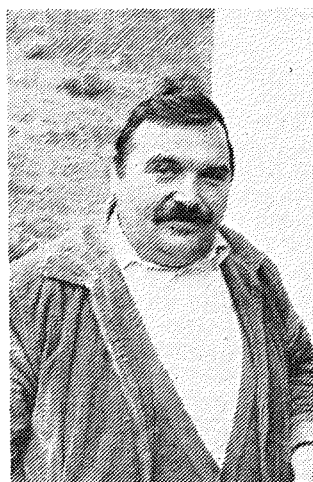

Rozalija Horvat: »... v Kotu pa hosta sili na prag in resje na njivo!«

jih prihaja v črnomaljsko občino, predvsem iz – prav tako manj razvitih – obmejnih hrvatskih krajev! Takšno razmerje zagotovo ni ugodno niti za prve niti za druge!

»Ljudje prisegajo predvsem na dobre cestne povezave, teh pa ni, zato nam uhajajo, zlasti visokokvalificirani kader. Imeli smo ekonomiste – pa jih nimamo več, inženirje, zdravnike itd. Človeku preprosto nimamo kaj ponuditi. To je usoda vseh manj razvitih,« ne vidi rešitve Hrustek, čeprav se občina na vse kriplje trudi, da bi se končno le izbežala iz, pravzaprav zgodovinsko pogojenih razmer, ki so Belokranjce nagajale s trebuhom za kruhom.

Kako naprej? »Zaposlovanja ne bomo povečevali, radi pa bi modernizirali proizvodnjo, kolikor je premoremo in izboljšali izobrazbeno strukturo. Možnost vidimo v turizmu, predvsem v manjših enotah (kmečki turizem), zato z vsemi močmi podpiramo za-

Vlado Grdun: »Ta vas je v Beli Krajini zagotovo najbolj v nebo vprijoče primer naše zgrešene politike!«

sežno podjetnost. Zaradi tega smo tudi ustanovili poslovno informacijski center v Črnomlju, pod okriljem izvršnega sveta, ki naj bi pomagal pri ustanavljanju kakršnih koli poslovnih enot. Pripravljene imamo kmetijske programe, programe za lesno predelavo, sledili bomo še turistični in podobno!«

Z Vladom Grdunom, tajnikom viniške krajevne skupnosti, kamor spadajo najbolj

nerazviti obkoljski kraji in Ivanom Vrbancem, ki je iz teh krajev doma, iz Dalnjih njiv, smo se odpravili v zaselek Kot...

Umirajoča vas

Srednje dobra makadam-ska cesta. Kmalu izgine Vinica, zadnji zaselek. Dežuje, megle se vlačijo po dolini Kolpe, ki se tu še kristalno čista, čudovito zelena, vali skozi tesen. Kilometre in kilometre nobene hiše. Blizu Damlja nenadoma asfalt. Le nekaj kilometrov. In spet nekaj, čemur se še cesta ne more več reči, tudi ne kolovoz. Le dve kolesnici in vmes trava, kamenje z ostrimi robovi, avto drsa po tleh. Pot se strmo spušča pa spet dviga, pred očmi je Kolpa in je spet ni.

Njive in njivice in ni jih malo, so neobdelane, vinogradi zapuščeni, travniki nepokošeni, gozd sili v dolino, počasi, grozeče se plazi v tesen, ki se tu in tam razširi v majhno, a plodno ravnico. Ker je vse več gozda in zapuščenost prihaja v svate, so mi povedali pozneje, videvajo tod vse bolj tudi risa in medveda. Sicer pa, tako ali tako bodo čez desetletje ali pa še prej kraljevali tukaj sami!

Franc Špehar: »Živce smo nosili na rokah...«

Sadovnjak, kdove kdaj zadnjič očiščen, bela omela se košati na drevju in mu pije življenjski sok, napoveduje ljudi. Na položnem pobočju nad Kolpo, ki se skriva v tesni zaselek Kot!

Potrka na Špeharjeva vrata in tako je končno za nami teh sedem vratolomnih kilometrov, neskončno dolga pot.

Preden vstopimo, se spomnim Grdunovih besed: »Skorajda ni gospodarstva v tem koncu, kamor ne bi lani s cisternami vozili vodo. Tudi za kuho!«

In Vrbancvih: »Razen elektrike vasica Kot ne premore ničesar. In niti ni edina v tem pogorju!«

Vstopimo. Dobrih osemdeset let (priznajmo, ne kaže jih) si je nabral Franc Špehar, ki živi v Kotu s svojo sestro, nekoliko mlajšo ženo. Tesnoba no je in mrak sili iz tesni. Spodaj čemi zaspano Kolpa, zgoraj, v vasi starčki in starke. Sedem hiš, enajst ljudi: dvoje Špeharjev, Lukanič, trije Horvati. Najjužnejši slovenski zaselek. Že zaradi tega bi ga morali odrešiti umiranja, trpkoga, prisiljenega, žalostnega... Nekaj hiš se počasi seseda vase. Drevesa divjajo, pota so zaraščena.

Gospodar paberkuje.

»Kdove kakor dobro se tod nikoli ni živel, a zdaj najslabše. Ko umremo še mi, bo Kot odmrli in žive duše ne bo, ki bi se ji dalo pletenčiti po teh rebreh, ob vodi... Odhajali so naši ljudje v Ameriko, Kanado, Argentino... Vsi gospodarji so odšli. Takrat so imele vse družine po deset otrok, pri nas jih je bilo štiri-najst.

Kot je bil partizanski, ves,

Zaselek Kot pri Vinici, oziroma Damlju. Partizanska vas, umirajoča vas...

od nog do glave. Kaj bi razlagal. Odšli smo v začetku, vrnili smo se, kdor se je vrnil, na koncu. Že kar kmalu sta padla Franc Špehar in Miha Mukavec (ob poti je skromno znamenje, op. p.), prvi belokranjski žrtvi. Z brodom smo prevažali partizane tja čez, na Hrvatsko in nazaj, noči so bile hrupne, nemirne, živce smo nosili v rokah...

Danes Kot ne premore niti enega govejega repa!

Nihče ne mara pokositi travnikov. Tudi za denar ali podarjeno travo ne. Nič kaj bolje ni na drugi strani, na Hrvaškem, pri Severinu. In Špehar se zapre vase. V svoje in vasi umiranje. Besede je treba vleči iz njega. Stavek, dva in utihne. Nič bolje ne bo. Borili so se za most čez Kolpo, Severin bi bil bližje, priložneje je, vsaj ljudje so tam, pravi. Borili so se...

Še se odpravijo s čolnom tja čez. V trgovino. Lahko bi prodajali mleko, vsaka hiša ima čoln, a kaj ko mladih ni. Povprečna starost ljudi iz Kotta je hudo visoka!

Kaj storiti?

Špehar pa kar molči, v zadregi se nasmija.

»Postavil si me pred zid,« reče Grdun, ko zatečnarim: Kaj storiti?

»Obrat na Sinjem vrhu. Spremenjena kmetijska politika, ki je naredila to, kar vidiš. Denar za cesto. Ljudje se ne morejo voziti v službo po tej nesreči. In to ni edina takšna vas. Premoremo še Otok, Damelj, Breg (vasica v kanjonu Kolpe), Drago, Sinji vrh, Gorico. Dalnje njive, Špeharje, Hrib...«

Špehar se znova odpre: »Pred vojno so kmetje imeli tudi po deset glav živine.

Med vojno smo vso živino izgubili. Italijani, partizani, ustaši, kdor je pač prišel. Lani smo še sejali pšenico. Krasno rodi. Njega dni smo živeli od vina, vinogradov ni več. Ne moremo jih obdelovati.«

Grdun vskoči, »premaknejo« ga Špeharjeve besede:

»Ta vas je v Beli Krajini zagotovo najbolj v nebo vpijoč primer naše zgrešene politike. Natančno to zapiši!«

In še Vincencija: »Tukaj celo fige uspevajo, dobro, malo podnebje imamo. Graščakom se je njega dni izplačalo, nam pa se ne več. Kakšni ljudje, kakšna družba?!«

prepleteno besedo, pripoved je kdove kolikokrat poslala med ljudi. Pripoved o kmetu, partizanu, možu, ki se je za vedno poslovil od nje daljnega, devetinpetdesetega leta, o dogodkih, ki so razviharili njen Kot, ki ji umira pred očmi in mu nihče ne more pomagati, pripoved o italijanskem tenenteju in brigadirju, o partizanih, ki so se vozili preko Kolpe, o avnojski delegaciji, ki je nekje pri Damlju šla čez reko, tudi o samotni Kota in njegovih, ki se ji pridruži poleti...

Dolga, žalostna pripoved. »Mučimo se zdaj, mučili smo se pred vojno, vendar smo takrat vedeli, za kaj se

mučimo. Trtja je bila dovolj in torej tudi vina. Krompirja za vse. Za nas in partizane. Živine! Ni nam šlo slabo. Kakšna je oblast, ki dovoli, da cele vasi umirajo? Je tako, da živimo od obljub. Obljubljeni so takrat, obljubljeni zdaj, tam, v Kotu, pa hosta sili na prag in resje na njive.

Doma imam vrt, posadim krompir, zelje... Gledam televizijo, čitam knjige. Sin, ki živi v Ljubljani, mi jih pri-nese.«

V naročju leži Mimi Malenškove Zlati roj, roman o Janši. Tudi čebele so imele rade Kot, a kdove kam so izginile... Štirikrat so operirali Rozalijo, težko hodi, slabo sliši, ko pa sneg pobere prvo spomladansko sonce, se vrne v Kot.

Še malo in odpeljali jo bodo po tistem nesrečnem kolo-vozu na svoje, k Lukaničem, Špeharjem in Horvatom.

»Rešila bi jih cesta in pametna kmetijska politika, nekaj bi dodal še turizem (recite, mar ni lepa ta naša Kolpa?) pa možnosti zaposlitve...« večkrat rečeta Grdun in Vrbanc.

Milenko Strašek

Obvestilo

»Področni odbor koroških partizanov Ljubljana organizira 16. aprila 1989 udležbo na komemoraciji ob obletnici smrti narodnega heroja FRANCA PASTERKA-LENARTA v Železni Kapli v Avstriji.

Odhod bo ob 7. uri jutraj – 16. aprila 1989 – z avtobusom iz Ljubljane, Trg osvoboditve (pred Univerzo), povratek v popoldanskih urah od. najkasneje do 19. ure. Vabimo vse borce in njihove sorce, da se komemoracije udeležijo.

Prijavite se lahko na telefon štev. 559-967 (Cvetek) in tel. štev. 575-187 (Prek). Znesek 25.000 dinarjev za prevoz lahko vplačate na žiro račun PODROČNI ODBOR KOROŠKIH PARTIZANOV LJUBLJANA, Titova 131, štev. 50102-678-77472 ali vplačate ob odhodu v avtobusu.«

PO Ljubljana

70 let FF v Ljubljani in 10 let njenega znanstvenega inštituta

In vendar se vrti

Naša osrednja humanistična visokošolska ustanova, Filozofska fakulteta v Ljubljani, je te dni praznovala svojo sedemdeseto obletnico obstoja, poleg tega pa je skromnejši jubilej proslavljala tudi njen znanstveni inštitut. Ob tej priložnosti so vsi, od dekana – dr. Dušana Nečaka, pa do nekdanjih dekanov in z njimi številni znanstveni delavci pregledovali in ocenjevali uspešnost prehojene poti, pomen in mesto ter vlogo humanističnih ved v naši družbi.

Zlasti tekoča bera znanstvenega inštituta Filozofske fakultete je za raziskovalno delo (za naš poseben pogled pa še zlasti za projekt zgodovinskega raziskovanja) velika. Če upoštevamo, da je posebnost FF skupina nacionalnih ved, ki bistveno opredeljujejo njihov največji raziskovalni projekt s področja humanistike – »Raziskovanje kulturne ustvarjalnosti na Slovenskem«, potem je vsakomur

kaj hitro jasno, da sem sodijo zbrana interdisciplinarna raziskovanja iz zgodovine, arheologije, geografije, etnologije, umetnostne zgodovine, muzikologije, jezikoslovja, literarne zgodovine, proučevanja neevropskih kultur ter raziskave s področja sociologije ter še posebno sociologije kulture.

Raziskovalni sklopi, ki so jih te dni tudi širše predstavili in jih predstavljajo leto za letom nadvse pregledno na posebnih razstavah v ljubljanskem kulturnoinformacijskem centru (ter seveda s tiskanimi publikacijami), so opredeljeni z logiko znanstvene sistematike in ne po logiki členitve fakultete v oddelke. »Poleg tega programa, ki ga dopolnjuje naš delež humanistike pri Usmerjenem raziskovalnem programu Naravna in kulturna dediščina slovenskega naroda, imamo na inštitutu še štiri družbo-

slovne sklope: filozofijo, vzgojo in izobraževanje, psihologijo in sociologijo ter en programski sklop s področja tehniških ved (urejanje prostora).« V vseh teh raziskavah sodelujejo pretežno sodelavci Filozofske fakultete, medtem ko so v Posebni raziskovalni skupnosti desetih v večini zunanji sodelavci, zaposleni v različnih kulturnih in drugih zavodih, tako so organizacijsko delo inštituta predstavili za nepoučeno javnost na nedavni manjši slovesnosti v eni od unionskih dvoranic. Pri tem so dodali, da znanstveni inštitut poleg naštetega nudi in omogoča vsakovrstne raziskovalne storitve v neposredni menjavi dela za različne interese, kar je že dalo nekaj uspešno opravljenih projektov, ki so se nenadajne vključili (smiselno) v integralni redni program.

Redno predstavljanje programov in opravljenega dela v letnih publikacijah olajšuje

vsem, ki bodo porabniki opravljenih raziskav, preglednost, hkrati pa zgovorno priča o dejanski veliki produktivnosti, ki se samo za bibliografske enote v letu 1988 približuje številki 1000! Od kar obstaja inštitut je tudi očitno, da raziskave v večini doživljajo tudi svoje knjižne natise, oziroma so publicirane v ustreznih revijah, kot redna založniška oblika pa se je formirala knjižnica Razprav Filozofske fakultete.

Zanimivo je, da smo šele z ustanovitvijo znanstvenega inštituta na Filozofski fakulteti v Ljubljani dobili tudi prva tipajoča raziskovanja o deležu Slovencev in slovenske inteligence k širši evropski in svetovni kulturi ter smo tako začeli spoznavati izobražene osebnosti prejšnjih stoletij, ki so iz svoje ožje domovine odrinile v svet, vse od ZDA pa do daljnih svetov Južne Amerike in Avstralije.

B. Ž. J.

Knjižnica z imenom in knjigami dr. Franca Škerla

Sredi meseca marca letos je Knjižnica Bežigrad dobila novo, četrto in največjo (400 m²), podružnično knjižnico z vsemi sodobnimi oddelki. Knjižnica nosi ime dr. Franceta Škerla, ki je bil rojen na dan otvoritve knjižnice pred 80 leti, v Stožicah pri Ljubljani. Po vojni je živel v ljubljanski viški občini, kjer je leta 1985 umrl.

Dr. France Škerl, imetnik Partizanske spomenice 1941, je bil slovenski znanstvenik-zgodovinar. Napad na Jugoslavijo je doživel v Mariboru, kjer je delal kot suplent na I. gimnaziji. Nemci so ga hoteli izseliti pa jim je ušel v Ljub-

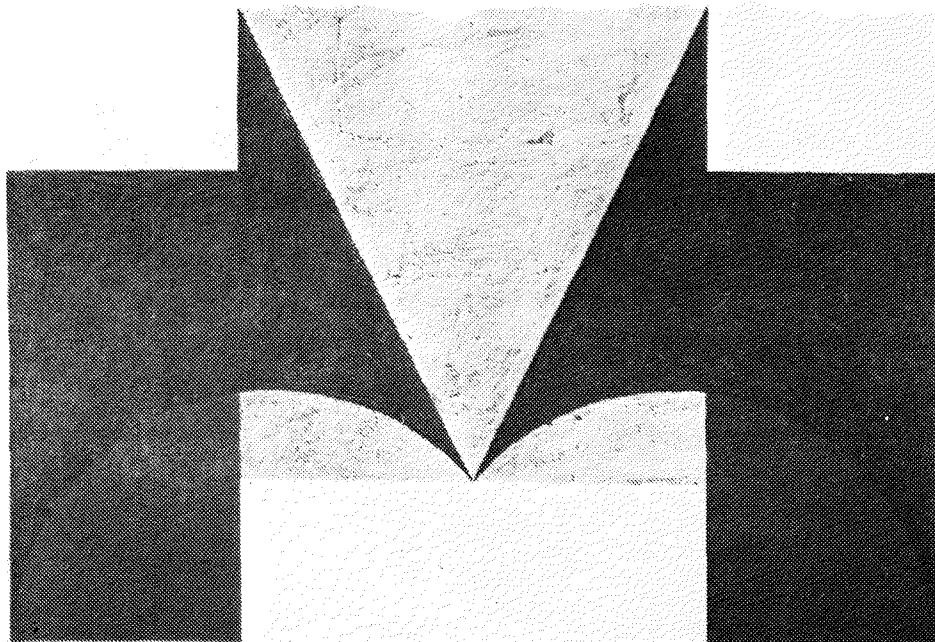
ljano in se s skupino krščanskih socialistov vključil v OF, nato pa je odšel v partizane. Iz partizanov je leta 1942 poslal svojim rojakom na ljubljanskem Posavju odprto pismo – letak s 1400 besedami, v katerem razkriva narodno izdajstvo in svari pred belo gardo. Leta 1943 je deloval na Primorskem, nato pa na osvobojenem ozemlju, kjer je bil med drugim urednik Slovenskega poročevalca, vodja Tanjuga za Slovenijo in vodja Znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS. Po vojni je nazadnje delal v Ljubljani, v Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja.

Škerl je bil strasten zbiralec knjig, ki jih je potreboval za študij zgodovine. Kmalu po vojni je napisal več kritik, učbenikov in knjig o našem narodnoosvobodilnem boju, zlasti o NOB na Primorskem in Koroškem. Lepo število knjig, ki jih je zbral še pred napadom na Jugoslavijo, so mu najbrže raznesli Nemci. Po vojni je zbiral in kupoval vse, kar mu je bilo dosegljivega, veliko tudi v nemškem in italijanskem jeziku. Dr. Škerl je bil pokončen Slovenec in široko razgledan. Zelo je imel rad slovenske klasike, zbiral in preučeval pa je tudi knjige s področja filozofije,

družbenih ved, verstva, umetnosti in jezikoslovja. Pred smrtjo je zaupal svoji ženi Jožici, ki je novo knjižnico tudi odprla, da vse knjige (4000 knjižnih naslovov) poklanja ljudem ljubljanskega Posavja, kjer je preživel svojo mladost. Slabo načrtovanje gradenj objektov otroškega varstva v novem velikem naselju BS-3 za Bežigradom je prispevalo, da se je lahko, 4 leta po njegovi smrti, izpolnila njegova želja. Knjižnica je namreč v prostorih nekdanjega VVO, v Hošiminhovi ulici 11.

Stane Koman

Japonci v galerijah MG

Kar v dveh razstaviščih Moderne galerije v Ljubljani se te dni predstavljajo japonski umetniki. V Mali galeriji razstavlja svoja najnovejša dela Teruhiro Ando, ki obiskuje specialko na ljubljanski likovni akademiji (in sam pravi, da mu študij pri nas in v Evropi omogoča stik evropske kulture z japonsko), večja razstava pa je postavljena v matični hiši MG v Tivoliju, kjer se predstavljajo še drugi člani (poleg Teruhira Ande) skupine Ryu, skupaj z ustanoviteljem in »motorjem« skupine Toshihiro Hamanom iz mesta Sakaide. Tokrat se skupina že drugič obsež-

neje predstavlja slovenskemu občinstvu, kar seveda ni naključje: več članov skupine je namreč študiralo na ljubljanski visoki likovni šoli, poleg tega pa se že tradicionalno udeležujejo tudi mednarodnega ljubljanskega grafičnega bienala.

Sedanja postavitev (izbor) prihaja v Slovenijo iz Nürnberga ter iz japonskega inštituta v Kölnu, odprta pa bo do 16. aprila. Nadvse zanimivo je v podobah japonskih umetnikov iskati naše sodobne paralele in prvine sloveče japonske »redkobesednosti«, ki se v sožitju prepletata.

B. Ž. J.

Neumni tiskarski skrat

V nadnaslovu članka Svojestveno dojetje sveta nam je neumni tiskarski skrat spremenil ime Pavle-Zamar Zappa v Pavleta Zidarja... Umetniku Pavlu Zamarju-Zappi in piscu Jožetu Javoršku se opravičujemo.

Popravek

V sestavku o knjigi Sončne in senčne strani federacije je skrat kar dvakrat zapletel ime enega od avtorjev knjige. Njegovo pravo ime pa je dejansko Zdravko Tomac.

Nova predstavitev v SNG-ljubljanski Drami

Shakespeare po meri sedanjosti

Komedija zmešnjav

Štiristo let se že gledališniki srečujejo z mojstrom gledališča za vse čase in vendar do tega stoletja skorajda nihče ni posegel v »sveto podobo« osnovne šekspirjanske postavitve njegovih iger. Dvajseto stoletje pa je, tako kot na vseh drugih področjih življenja in dela, tudi gledališču prineslo hitrejši obrat in prevetritev, ki se vedno znova kaže v avtorskih režijskih postavitvah. Tę pa upoštevajo osebno režiserjevo umetniško muzo in hkrati tudi neposredne »efekte«, ki so del sočasnosti bivanja in nastajanja predstave.

Na Slovenskem so se (spomnimo se samo Koruna in njegovega videnja Cankarja) pred leti nekateri teatrologi in ljubitelji klasičnega gledanja na gledališče zgražali ali vsaj čistunsko zavračali nova branja klasičnih tekstov. V navalu gledališča absurda, političnega gledališča in gledališča psihoanalitičnih prvin, pa se nekateri klasični komadi vse zahtevnejši gledališki publiki v svoji osnovi vendarle kažejo kot preveč popreproščene in zlizane fabule, katerih posodo je treba napolniti z novimi sokovi življenja in obarvati z barvami sedanjosti. Tako spet postajajo užitne večne teme in le tako spet pripovedujejo tisto, kar je hotel povedati Shakespeare.

Očitno je, da se je zadnja predstava Komedije zmešnjav topogledno povsem posrečila ansamblu ljubljanske Drame z režiserjem Zvonetom Šedlbauerjem na čelu, z zasedbo mladih in najmlajših igralcev, s sodobno sceno beograjskega gosta Miodraga Rabačkega, vložki pesmi Petra Lovšina in skratka – s celotnim sodelujočim ansamblom.

To je pristop, ki bi utegnil morda samo s korakom več v »posodabljanje« zdrkniti v banalnost in neokusnost, tako pa je s sodobno kostumografijo, s posodobljenim obnašanjem »à la« današnja mladež, dosegel ekvilibrij, ki

Zvone Šedlbauer

so mu ploskali celo zadrti nasprotniki novotarij.

Zamislite si, da pankrovsko dretje v songih ne moti niti občutljivih ušes obiskovalcev. s podeželja, ki vendarle nimajo tako neposrednega stika z mestnimi »mulci« – pankerji in podobnimi. Zato je brez dvoma eno od meril o širši dopadljivosti najnovejše Komedije zmešnjav tudi izjava nekaterih obiskovalk s Primorske (obisk je organiziral aktiv kmečkih žena), ki so menile, da je bil ta Shakespeare zanje osvežitev in razvedrilo. To pa je, v času tako krvavoresnih vsakodnevnih dogodkov v tej državi, kratka ekskurzija v pozabljenje.

B. Ž. J.

Prispevki za novejšo zgodovino 88

Čeprav se nekateri sprašujejo, kolikšno je razmerje med zgodovinsko produkcijo drugih zgodovinskih obdobij in zgodovino novejšega časa, nas vendarle dela iz tega zadnjega obdobja dosegajo zadnje čase kar redno in tudi v ličnih knjižnih oblikah.

Tako je Inštitut za zgodovino delavskega gibanja pred dnevi predstavil št. 1 in 2 Prispevkov za novejšo slovensko zgodovino letnika 1988, v katerem so zbrane razprave Toneta Ferencja o dr. Franu Zwitteru kot direktorju Znanstvenega inštituta pri predsedstvu SNOS (in memoriam), Jasne Fisherjeve razprava o prebivalstvu v obrti in industriji na Slovenskem od sredine 19. stoletja do prve svetovne vojne, Jurija Perovška prispevek o jugoslovanskem zedinjenju in Slovencih v letu 1918, Vide Deželak – Barić prispevek o organiziranosti KPS v partizanskih enotah v obdobju 1941–1943, Damjana Guština razprava o krajevem izboru borcev nekaterih partizanskih enot spomladi 1942 in vprašanju ljudske vstaje, Klavdija Pavoneja prispevek o državljanski vojni v Italiji ter končno Jožeta Prinčiča prispevek o prehodu na novi gospodarski sistem v Sloveniji, ki zajema obdobje 1951–1956, oziroma gre za drugi del njegove mag. naloge.

Zbornik je obogaten tudi z izredno zanimivimi prispevki v rubriki historične dokumentacije, z ocenami in poročili o novih zgodovinskoispišnih delih ter arhivskih izsledkih ter obvezno bibliografijo.

B. Ž.

Napad na Jugoslavijo 1941 in begunci

V začetku aprila letos bo poteklo osemindeset let od italijanskega napada na Jugoslavijo. Čeprav je bilo o tem napadu že veliko napisanega, še vedno ni bilo opisano, kako je to »vojno« doživljalo prebivalstvo na Cerkljanskem. V naslednjem prispevku bom to doživljanje poskušal opisati:

Prišlo je leto 1941. Bila je zgodnja pomlad. Sonce je že v marcu ogrelo zemljo, da so kmetje pričeli s pomladanskimi deli; pripravljali so se na setev. Presenetila jih je italijanska vojska, ki je nedaleč od jugoslovanske meje poglabljala že precej zasute strelke jarke, ki jih je italijanska vojska izkopala takoj po prvi svetovni vojni. Kmete so mobilizirali, da so morali s konji voziti municijo iz Cerkna v bližino meje. Vsak dan je bilo več vojske, ki je zasedala položaje. Pred strelke jarke so polagali poljske mine in prebivalstvo obvestili, da smejo hoditi le po cesti in večjih kolovozih.

Prve dni v aprilu so se na celotnem območju Cerkljanskega oglašale patrulje karabinerjev, ki so prebivalce obveščali, da morajo zapustiti domove. S seboj lahko odnesejo, kar pač upajo odnesti ali odpeljati. V Cerknem, da jih bodo razporedili, kam bodo odšli. Po domovih je zavlada-

la žalost, skrb, jok. Obudil se jim je spomin na žalosten položaj beguncev iz prve svetovne vojne, ko so morali zapustiti svoje domove ob Soči, ki so jim takrat nudili streho. Sedaj doživljajo sami.

Kaj naj vzamejo s seboj? Kam z živino, hrano in drugo opremo? kaj bo z domačijo. Skrbi jim ni olajšalo niti to, da na jugoslovanski strani ni nobenega vojaštva. Jugoslovanski graničar je mirno patroliral ob meji. Neka ženska z italijanske strani ga je vprašala, če bo res vojna. Odgovoril ji je, da v njihovi karavli ne vedo ničesar o tem.

Ljudje so se žalostni poslavljali od svojih domov, s seboj so vzeli in odpeljali živino, pustili so drobnico, prašiče in perutnino. Nekaj opreme in živil so v naglici zakopali, drugo so pustili tak kot je bilo. Iz Cerkna, kjer so morali pustiti živino, so jih s tovornjaki odpejali na postajo Most na Soči, takrat sv. Lucija. Tu so prenočili pod

šotori, izpod njih je bilo slišati jok in vzdihovanje.

Drugi dan je vlak drdral od Mosta na Soči proti Gorici. Bil je nabito poln starčkov, žena in otrok, vmes tudi nekaj mlajših, ki so bili vpoklicani v vojsko. Zaskrbljeni možje, objokane žene in otroci. Sedeli so na kupih cul v katere so stlačili, kar jim je bilo pri roki.

Na goriški postaji se je vlak za kratek čas ustavil. Zastopnice Rdečega križa so ponudile žalostnim popotnikom nekaj hrane in pijače. Med množico, ki je sprejela begunce s Cerkljanskega, so bili tudi starejši domačini, ki so ob tem slovesu jokali. Spomin na begunstvo v prvi svetovni vojni, ko so bežali izpod sovražnih granat v begunstvo, je bil še vedno živ oz. še bolj oživel. Minilo je komaj petindvajset let in Primorci že drugi doživljajo begunstvo. Mnogi med temi žalostnimi potniki, ki so danes na tej poti kot so bili oni pred tolikimi leti, so jim takrat nudili streho in delili z njimi vse hudo.

Vlak je zopet zadržal in piskal naprej čez furlansko nižino, večini nepoznano de-

želo. Ko ni bilo več slišati grmenja topov, ki jih je vznemirjalo ponoči neke s Cerkljanskega, od kjer so morali včeraj oditi, so se nekoliko umirili. Odpirale so se jim nove pokrajine, lepše od krajev, kjer so še do včeraj živeli.

Občudovali so lepo in bogato pokrajino, ki je bila že vsa v cvetju. Vendar bi raje ostali doma. Zopet se jim je pokazala skrb na obrazu, vlile so se jim solze. Razen moških še ni bil nihče tako daleč od doma. Misel na dom, na polja, ki bi jih morali obdelovati, je bila bridka. Kdaj se bodo vrnili? Ali bodo njihovi domovi še celi. Ali bo seme ostalo v kašah? Take misli so se jim pletle v glavah. Spomnili so se na prvo svetovno vojno, ko so morali begunci s Soške fronte ostati pri njih več kot tri leta, spomnili so se na lakoto, ko so zadnja leta vojne jedli le ovsen močnik, ko kruha niso več poznali. Vedeli so, da so takratni begunci dobili svoje domove v ruševinah in od granat razorana polja. Iz razmišljanja jih je zbudil ropot koles in pisk lokomotive. Vlak je drdral čez Padsko nižino proti Toscani, kjer so jih potem namestili po raznih poslopjih in družinah. Nekateri je vlak odpeljal še dalje proti Abruzzi. Prisrčen sprejem domačinov in njih naklonjenost jih je potolažilo. Domačini so jih sprejeli kot prijatelje, čeprav so jim poveda-

li, da so sicer italijanski državljani, vendar Slovenci! To je begunce začudilo, saj jih doma prišleki iz notranjosti Italije niso spoštovali, celo prezirali.

Že drugi dan so zvedeli, da so italijanske in nemške čete povsod prekoračile jugoslovansko mejo. Zopet jih je začudilo, ko med domačini ni bilo nobenega navdušenja nad to zmago, predvsem zaradi sodelovanja s Hitlerjevo Nemčijo. Večina je tudi vedela, da to ni njihova zemlja, da onstran te meje ne živijo ne Italijani ne Nemci. Siti so že bili vojne in Mussolinija in njegove vladavine, ki je že pešala. Spoznali so, da je tudi italijansko ljudstvo človeško, ki ne zaničuje drugega in, da želi živeti v miru in sožitju, čeprav je njihov vladar željan vojne in njegovih zmag. Ko so se begunci nekoliko umirili, so pričeli zbirati vtise zadnjih dni. Nestrpno so čakali obvestila, da bi se vrnili domov. Čeprav jim je bilo bivanje v teh krajih prijetno. Pridobili so si tudi prijatelje. Ko so zvedeli, da se bodo vrnili so dobili tudi sporočilo, da njihovi domovi niso v ruševinah. Poslovili so se od novih prijateljev Toskancev, ki so se zelo trudili, da jim je bilo bivanje prijetno.

Čez štirinajst dni so se begunci vračali domov. Zopet je drdral vlak tokrat v drugo smer, proti Gorici in domu.

Čeprav veseli, da se vračajo domov, je bilo snidenje z domačim krajem žalostno. Domovi niso bili porušeni. Toda hlevi so bili prazni, kašče oropane, njive ponekod zorane od topovskih granat. Ni bilo hrane, ne semena in njive so jeseni slabo obrodile. Kratka »vojna« je vendar zahtevala nekaj žrtev. Italijanska topovska granata je padla na skupino svojih vojakov in jih ubila. Žrtve so bile tudi med civilisti, ki so zašli na poljske mine.

Ob vrnitvi ni bilo na meji graničarjev, kar je pri obmejnih prebivalcih povzročalo nelagodno občutek, saj so se vsak dan pogovarjali z njimi. Še bolj nelagodno so se počutili, ko so se na meji pojavili nemški stražarji. Teh niso razumeli in z njimi niso iskali stikov, rajši so se umaknili snidenju. Kljub temu nekaj mesecev niso izvajali nobene strogosti na meji. Domačini so lahko obiskovali svojce, sosedje in znance z obeh strani meje. Obiski niso bili veseli. To, kar je prizadelo Primorce pred trindvajsetimi leti, so sedaj doživljali Slovenci v bivši Jugoslaviji. Tihotapstva ni bilo več. Na obeh straneh so bile uvedene potrošniške karte, na te se je dobilo le malo živil. Kmetje pa so morali svoje pridelke odvajati v državni sklad, da je vojska lahko živela in se bojevala.

Janez Jeram

Major Igor Beran

V Ljubljani, v Tavčarjevi ulici na hiši št. 4 je spominska plošča padlih v NOB, med njimi je tudi ime BERAN Igor.

Igor Beran se je rodil 12. 9. 1912 v Mariboru, ter obiskoval delno v Mariboru delno v Ljubljani klasično gimnazijo in je bil skozi odličen dijak.

Oče je bil profesor glasbe na konzervatoriju v Ljubljani. Stopil je v Pomorsko vojno akademijo v Dubrovniku, v IX. klaso in leta 1934 končal kot drugi in rang. Nato je služil tri leta na raznih vojnih ladjah bivše vojne mornarice.

Nato je odšel v zrakoplovstvo in leta 1937 postal zrako-

plovni izvidnik. Šel je dalje v pilotsko šolo in postal leta 1939 pilot. Tečaj za pilota lovca je končal 1940 leta in sicer na lastne stroške, ker komanda mornarice ni imela planiranih dnevnice a šola je bila v Nišu.

Aprilska vojna ga je našla v 25 hidroeskadrili v Divuljah, kjer je letel na najbolj modernem hidroplanu DoH. Po kapitulaciji je odletel 16. 4. 1941 preko Grčije v Abu-kir, ter se takoj priključil zavezniškim.

Zaradi izrabljenosti letal DoH in ker ni bilo rezervnih delov je začasno bil v angleškem pešadijskem bataljonu, s katerim je postavljaj obrambno črto pred Kairom in bil odlikovan z angleškim odlikovanjem. Nato se je prekvalificiral za zavezniška letala. Bil je vpisan v vseh

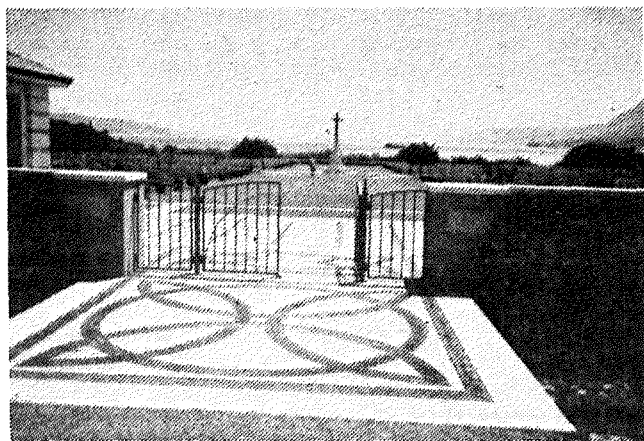
dnevnih letališč v S. Afriki (Takoradi, Akra, Ikeja, Kano, Makurdi, Ford Lamy, El Fašer, Karthum, Nadi Hafa itd). Opredelil se je za NOB, ter mu je bil kasneje priznan status borca NOB, spomenika št. 232051 z dne 29. XI. 1950.

Veliko je letel nad sovražnikovim teritorijem. 14. novembra 1943 je sodeloval pri napadu na nemški štab in ka-

sarne na Kreti, ter bil zadet od sovražne protiletalske obrambe Suda. Skočil je iz padajočega letala, vendar je bil preniško, zato se mu padalo ni več odprlo. Našli so ga mrtvega v krošnji drevesa. Pokopan je na vojaškem pokopališču »Crete-Suda bay«.

Pokojni Beran je bil odličen tovariš, vedno pripravljen, da pomaga sočloveku. Med tovariši pri zrakoplovstvu je bil izredno priljubljen, bil je velik demokrat in ni delal razlike med podoficirji in oficirji. Njegovo vodilo v vojni je bilo: uničiti čim več sovražnikov. Ni se bal še tako nevarnih poletov in si želel, da bi lahko tolkel sovražnika v svoji domovini, pa se mu ni izpolnilo. V vojni je napredoval do majorja in londonska vlada ga je odlikovala z odredom Karadjordjeve zvezde z meči IV. razreda in z odredom orla z meči V. razreda.

Joža Pretnar

Pokopališče »Grete Suda bay« na Kreti

Slovenci v Trstu 1945–1947

Za italijansko meščanstvo v Trstu je bil 1. maj 1945 travmatična izkušnja: najmanj dvajset let so njegovi ideologi svarili pred slavo-komunizmom, in sedaj so slavo-komunisti kot zmagovalci vkorakali v mesto. Za dobršen del italijanskega proletariata je bil pohod Titovih čet, ki so nosile rdečo zvezdo na kapah in zastavah, napoved dolgo pričakovane socialne obnove. Za večino Slovencev, tudi za tiste, ki so gledali z nezaupanjem na komuniste in njihovo hegemonično vlogo znotraj Osvobodilne fronte, pa je ta dogodek dobil razsežnosti zgodovinske nemere. Po celem stoletju javnih in zasebnih krivic in nasilja je prapor z njihovimi barvami plapolal med Mihcem in Jakcem na balkonu tržaške mestne hiše.

Za primeren opis zmagoslavja, ki so ga v tem trenutku čutili tolikoer »ščavi«, je primerno navesti kratko anekdoto. Glavna ju-

nakinja zgodbe je Slovenka, poročena z italijanskim obrtnikom, ki je leta in leta prepovedoval ženi v njegovi prisotnosti spregovoriti le besedo v njenem materinem jeziku.

Prvega maja, komaj so »gosenice«, kot so Tržačani pravili partizanom zaradi njihove hoje v dolgih vrstah, zasedle mesto, je vzela rdeče-belo-zeleno zastavo in jo zažgala v peči.

Sledilo je štirideset dni jugoslovanske uprave, ki sta jo označevali dve dokaj nasprotujoči si potezi. Težnja partizanske oblasti, da v mestu čimprej organizira civilno upravo, se je razvijala v imenu italijansko-slovenskega bratstva, ki so ga pospeševali na vse mogoče načine. Šli so celo tako daleč, da niso poslovenili priimkov, ki so bili pod fašizmom italianizirani, ker so hoteli dati vtis, da italijansko prebivalstvo v dobršni meri podpira ljudsko oblast. Druga pote-

za pa se je izražala v represiji, ki jo je nova oblast izvajala predvsem v prvih dneh svoje prisotnosti v Trstu do vseh tistih, za katere je sumila, da so sovražniki. V zadnjih desetletjih je bilo o fojbah dosti napisanega, pa ne samo iz potrebe po prikazu resnice o tem žalostnem poglavju naše zgodovine. V Bazovici, je pisal pred kratkim v milanskem listu Il Giornale nuovo Eugenio Melani, leže ostanki vsaj dva tisoč istrskih Italijanov.

Posnemajoč uničevalne navade Džingiskana pred osmimi stoletji, so jih žive vrgli v fojbo.

Ta način poročanja je značilen za površnost, s katero se mnogi dotikajo tega vprašanja in pri tem zavedno ali nezavedno pozabljajo na njegovo razsežnost. Ne omenjajo številnih nemških vojakov, ki so padli v bojih na kraški planoti in so pokopani v fojbah, pa tudi tistih Slovencev ne, ki so bili žrtve povojnega obračunavanja. Vsi, ki leže v fojbah, so že zaradi tega Italijani! Omenjeni pisci pozabljajo tudi na vsesplošno barbarstvo vojne: to je po njihovem mnenju značilno le za slavo-komuniste.

Barletta – kraj večnega počitka naših borcev

Na območju sosednje republike Italije je med drugo svetovno vojno umrlo nad 5 tisoč jugoslovanskih državljanov – pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja. To so bili interniranci in politični zaporniki, ujetniki iz aprilske vojne leta 1941, bolni in ranjeni borci NOV Jugoslavije, ki so se v letih od 1943 do 1945 zdravili v zavezniških bolnišnicah, dalje pripadniki Jugoslovanske ljudske armade in mornarice, borci italijanskih partizanskih oboroženih enot ter precej žena, starcev in otrok iz »zbežev«, v katere so se zatekli v letih 1943 in 1944, ko se je prebivalstvo Dalmacije umikalo pred nemškimi terorjem in našlo zatočišče na osvobojenem ozemlju Italije. Skoraj za polovico omenjenega števila naših sohranjenikov se je izgubila sleherna sled, grobovi drugih pa so posejani približno v 300 krajih po vsem Apeninskem polotoku, na Siciliji in Sardiniji.

Na območju južne Italije od 1941. leta dalje je bila vrsta zloglasnih fašističnih zaporov in koncentracijskih taborišč, kot na primer Tremiti, Trani, Matera, Pisticci, na Siciliji, na otoku Ustica, otokih Lipari, na Sardiniji in v Asinari, kjer so v nadčloveškem trpljenju živeli in umirali naši ljudje skoraj iz vseh predelov naše države.

Vsa ta množica jugoslovanskih političnih zapornikov in internirancev se je začela po kapitulaciji Italije osvobajati in združevati najprej v Tarantu, nato v Carbonari pri Bariju in naposled v Gravini, kjer so se organizirale prekomorske brigade in druge prekomorske enote NOV Jugoslavije (35.000 borcev), ki so bile nato poslane v domovino v boj proti nacističnim hordam in domačim izdajalcem. Mnogi izmed njih so se pozneje iz bojišč vračali v Italijo na zdravljenje kot ranjenci in bolniki, Baza NOVJ v južni Italiji je delovala od prvih dni oktobra 1943 naprej. Med ostalimi je organizirala tudi evakuacijo 11.842 v glavnem težjih ranjencev, od tega jih je bilo 2360 iz slovenskih partizanskih brigad. Ti ranjenci so se zdravili v bolnišnicah: San Ferdinando, Andria, Grumo, Apulla, Altamura, Gravina, Taranto, Monopoli, Brindisi, Trani, Bari, otok Malta, nekaj jih je bilo poslanih celo v Afriko.

Na jugu Apeninskega polotoka (provincia Lecce) pa je bilo tudi več deset tisoč naših ljudi, zlasti starejših in otrok, predvsem iz Hrvaškega pri-

morja, dalmatinskih otokov, Dalmacije, itd. Skupno je bilo preko otoka Visa in Korčule evakuiranih 39.674 ljudi, nad polovico tega jih je bilo poslanih v Afriko v bližino Sueškega prekopa v kraj El Shatt, Catadbo in Tulumbat blizu Aleksandrije.

Po dosedanjih rezultatih raziskav je v obdobju od 9. septembra 1943 do 15. maja 1945 šlo skozi zbirne, stalne in prehodne tabore in druge ustanove NOVJ okrog 80.000 pripadnikov jugoslovanskega narodnoosvobodilnega gibanja.

Središče delovanja nove Jugoslavije v Italiji je bilo v Bariju, kjer so bili delegacija NOV in POJ, kasneje baza NOVJ, vojaška komisija NOVJ in zastopstvo NKOJ.

V dveh letih svojega delovanja je baza NOVJ na ozemlju južne Italije bila svojevrsten jadranski most z zavezniki v skupnem boju proti fašizmu.

Predlog za trajno ureditev grobov in grobišč umrlih Jugoslovancev med II. svetovno vojno v Italiji je leta 1959 posredoval tedanji glavni odbor ZB Slovenije zveznemu odboru ZBZB Jugoslavije, in sicer na podlagi poročila posebne komisije bivših političnih internirancev, ki je obiskala nekatera bivša glavna taborišča in zapore v Italiji. Zvezni odbor ZB Jugoslavije je predlog poslal tedanjemu predsedstvu naše vlade, ki je naložila pristojnim sekretarjem za zunanje zadeve in zdravstvo ter socialno politiko realizacijo predloga. Od leta 1960. dalje sledi vrsta organizacijskih ukrepov, na podlagi katerih je bil aprila 1964. leta podpisan sporazum med italijansko in jugoslovansko vlado. Naj dodamo, da si je od leta 1961 dalje tudi osrednji odbor prekomorskih brigad prizadeval premakniti zadevo iz mrtve točke. Sporazum z italijansko vlado določa, da se na ozemlju Italije zgradijo spominske kostnice za jugoslovanske državljane, umrle v II. svetovni vojni in v prejšnjih vojnah, in sicer v coni Bari (Barletta) Rimu, Anconu (Sansepolcro – provinca Arezzo), Gonarsu (provincia Udine – Videm), Trstu in Gorici. Leta 1968 je bil podpisan protokol o izgradnji prve spominske kostnice v Barletti, leta 1969 pa je bil podpisan sporazum, ki podaljšuje rok za izgradnjo drugih kostnic do leta 1974.

Prva spominska kostnica za padle in umrle Jugoslovane na italijanskem ozemlju je postav-

ljena v mestu Barletta, na mestnem pokopališču, kjer je bilo prej pokopanih 175 borcev NOVJ. Po skrbnih pripravah so naši predstavniki organizirali preverjanje vseh obstoječih spiskov tam umrlih naših ljudi. Tu so poleg zveznih in republiških institucij sodelovale tudi občinske skupščine in občinski odbori ZBZB NOV iz vse Jugoslavije. Ko so bili storjeni vsi tehnični ukrepi je jugoslovanska delegacija ob vsestranski pomoči italijanske leta 1969 identificirala 1331 padlih ali umrlih jugoslovanskih državljanov. Ta imena so vklesana na spominski kostnici v Barletti. Žal pa za 463 naših borcev niso našli nikakršnih dokumentov.

Jugoslovanski borci, umrli v južni Italiji, so tako dobili leta 1970 poslednji dom v kostnici v Barletti, ki jim ga je postavila v znak večne hvaležnosti Socialistična federativna republika Jugoslavija, kot je napisano na spomeniku.

Odkritja spominske kostnice 4. julija 1970 v Barletti se je poleg uradnih delegacij obeh držav udeležila tudi skupina 165 izletnikov iz Slovenije, večinoma nekdanjih borcev prekomorskih brigad, in težjih invalidov, ki so se tam zdravili v času II. svetovne vojne. Prišli so tudi številni svojci umrlih borcev iz Dalmacije, Črne gore in od drugod. Našo delegacijo je vodil predsednik zveznega odbora ZBZB NOV Jugoslavije Marjan Cvetković, v delegaciji pa je poleg ostalih bil tudi generalpolkovnik Rado Pehaček, nekdanji komandant baze NOVJ v Bariju. Italijansko delegacijo je vodil podsekretar v zunanjem ministrstvu Salizoni, v njej pa so bili še številni visoki vojaški in politični predstavniki. Vsehravno združenje italijanskih partizanov iz Rima (ANPI) pa je vodil senator Palermo in sekretar združenja Alfonso Bartolini.

Slovesnosti se je udeležilo tudi veliko število italijanskih partizanov, ki so se borili v NOVJ in so na jugoslovanska bojišča odšli skupaj s prekomorskimi brigadami (bataljon »Antonio Gramsci«), ko je njihova domovina bila že osvobojena. Srečanje naših in italijanskih borcev, nekdanjih soborcev je bilo nadvse tovariško in prijateljsko.

Vsi nekdanji borci NOV Jugoslavije izražamo zahvalo naši domovini, da je v tem kraju postavila tako dostojen in veličasten spomenik padlim borcem v NOB.

Albert Klun

Jubilej zna biti tudi del zgodovine...

Med letošnje sedemdesetletnike stopa še krepak in svež mož Alojz Mavrič – Oton, v zgodovini narodnoosvobodilnega boja zapisan kot prvi aktivist Osvobodilne fronte v Beneški Sloveniji, in prvi, ki je iz Benečije poslal pisno poročilo o svojem delu – nastajanju organizacij OF v Beneški Sloveniji na Pokrajinski odbor OF za Slovensko Primorsko, tov. Alešu Beblerju. Ni bil samo prvi temveč predvsem uspešen aktivist OF v tem najzahtodnejšem delu slovenskega življa.

Rojstna vas Alojza Mavriča – Otona leži na skopi zemlji na pobočju vzhodno od reke Idrijce, ki je že od 1866 do 1918, pa od konca druge svetovne vojne in tudi danes mejna reka med državama. Novi moški glavi rojeni hitro po končani prvi svetovni vojni so sorodniki in znanci zaželeli obilo zdravja in močne mišice, da bo sposoben preobračati zemljo in opravljati druga težka dela. Novorojenčku velike družine Mavrič nihče ni prerokoval veliko in junaško življenjsko pot, niti predvideval, da bo ta otrok drugačen od svojih sovaščanov, da bo zapisan v zgodovino slovenskega naroda.

Botra – patriarhalno vzgojena žena je otroku zaželela srečo z božjo pomočjo ter ga izročila sv. Alojziju – svetniku nedolžnosti in skromnosti in mu po njem dala ime. Mnoge želje izrečene pri rojstvu so se izpolnile. Lojzek je rasel v krepkega dečka, bil je poslušen, rad je spraševal in hotel marsikaj zvedeti. Sam Mavrič pravi: »Bil sem zvedav, hotel sem spoznati in vedeti marsikaj, največkrat mi moji bližnji niso znali odgovorjati na moja številna vprašanja. Ko sem odrasčal sem marsikaj zvedel iz knjig, rad sem bral vse kar mi je prišlo pod roke.«

Že v mladih letih je spoznal strah – strah pred italijansko oblastjo, kar je na njegovo mlado dušo močno delovalo. V njem se je porajal upor, sovraštvo do tujcev, do vsega, kar je bilo italijanskega. V začetku ni delal razlike

med fašisti in Italijani, vsi so bili tisti, ki povzročajo strah, posebno tisti, ki so nosili uniformo. »Noben Slovenec ni bil siguren, kdo te bo za kaj prijavil in kaznoval,« pravi Mavrič. »In ne samo to! Strah nas je prežemal, če smo govorili slovensko. Strah je pri meni ustvarjal revolt in misli: Kje je izhod, kako premagati in odstraniti to moro imenovano strah.«

Odpor in najprej pasiven upor do fašistične italijanske oblasti sta se stopnjevala pri Mavriču in pri drugih. Že krepak mladenič je bil, ko je Italija stopila v zavojevalno vojno. Slišal je starejše, ko so govorili: »...dobro je, da se je začela vojna, to je za nas Slovence rešitev, kajti Italija

bo vojno gotovo izgubila...« To je Mavriča vzbudilo, da je še več razmišljal, zlasti tedaj, ko je razpadla stara Jugoslavija. Spraševal se je: kaj se dogaja, kako se bo vse to odvijalo, kaj nam je narediti?

Kar kmalu je zvedel, da se ljudje pripravljajo in organizirajo za upor proti italijanski okupaciji, proti fašizmu, nacizmu, zvedel je za organizacijo Osvobodilne fronte, začel dobivati literaturo po tajnih kanalih. Ideje OF je tudi Mavrič širil med ljudmi – med sovaščani in tudi širše. Njegovo delo so zapazili tisti, ki so ilegalno živeli in delali za OF. Na prelomu let 42/43 je postal aktivist OF za več vasi Kolovratskih vrhov. Bil je delaven in uporen, nič mu ni bilo težko narediti, kar je bilo za OF, širjenje njenih idej, idej, ki bodo njega in njegove rojake pripeljale v čas, ko ne bo fašistične oblasti, potem ne bo strahu, zavladal bo mir in svoboda.

Ker je Mavrič poznal tudi

ljudi v sosednjih vaseh v Beneški Sloveniji je prehajal preko reke Idrijce v te vasi. Pridobival je, počasi, toda sigurno, svoje znanje za boj proti fašistični oblasti, proti fašizmu. Kaj kmalu je deloval v celotnem idrijsko-beneškem okraju. S tega območja ga je vodstvo poslalo za aktivista na področje Matajurja, da je potem od tam deloval v vse strani Beneške Slovenije. Tudi tam je bil aktiven in uspešen. Tam ni bil sam, bilo jih je več, pa mu je bilo ravno zaradi tega lažje.

Kapitulacijo Italije je doživel na »meji« zahodne Beneške Slovenije. V Breginju je tedaj postal politični komisar prve čete partizanov, ki je bila tam oblikovana. S tem je začela njegova pot političnega delavca v narodnoosvobodilni vojski – med partizani. Uspešno je deloval, tovariši so ga spoštovali in cenili tudi zato, ker je bil hraber in vzoren borec, razumen in pravičen komisar. Hitro je napredoval, postal je bataljonski funkcionar v Bazoviški brigadi, ki je bila oblikovana v Kobaridu. Iz te brigade je prišel v štab Briškobeneškega odreda za pomočnika politkomisarija odreda.

V odredu je dosegel svoj največji uspeh v delu kot vojaškopolični poveljnik. Poleg ostalega, ravno Alojz Mavrič – Oton ima zasluge za imenitne vsestranske uspehe odreda, kakor na bojnem tako tudi na političnem polju. Posebej je treba poudariti Otonov prispevek pri graditvi čvrstega in akcijskega sodelovanja z italijanskimi partizani na območju Briškobeneškega odreda in Operativnega štaba za zahodno Primorsko.

Vojno je končal v bojih za osvoboditev Trsta. Po vojni je delal v boju proti kriminalu – v službi za notranje zadeve.

Od botrinih želja in voščil sovaščanov ob njegovem rojstvu se je mnogo tega izpolnilo: vseskozi je ostal pošten, pravičen, delavno ustvarjalen in zaveden Slovenec, kar ga krasi še danes. Ostal je zvest idealom narodnoosvobodilnega boja in temeljem OF.

Zelimo mu obilo zdravja, dolgo življenje v družinski sreči in uspeha za stvar Slovenije in avnojske Jugoslavije.

V imenu soborcev
F. Črnugelj

Toda v okviru pričujočega referata nas ne zanimajo toliko te plati tragedije kolikor odnos, ki so ga imeli do nje tisti slovenski prebivalci, kateri so v njej sodelovali in ji prisostvovali. Po poročilu Ivana Mačka-Matije, enega od voditeljev Ozne med vojno, ki je bil prisoten v Trstu od začetka maja 1945, so se v mesto natepli četniki, ustaši, belogardisti in seveda fašisti. Prijave o prestopkih med vojno so kar deževale. Potrebno jih je bilo natančno preveriti, saj je med preobratom kaj lahko prišlo tudi do osebnih obračunavanja. »Prav zato,« piše Maček v svojih spominih, »sem od podrejenih zahteval doslednost v preiskavah in priporočal popustljivost do mladoletnih in starejših oseb. Nekaj ljudi jo je v teh dneh zagotovo staknilo po nedolžnem, toda ne po naši krivdi.«

Gre za preveč idilično sliko, da bi ji lahko povsem verjeli, čeprav vsebuje elemente resnice in prikazuje na dokaj sprejemljiv način trenutke, iz katerih se je porodil fenomen fojb: lov na kolaboracioniste in sovražnike, ki ga je organizirala nova oblast, ter razplamtevanje čustev, ki je silila ljudi

k denunciacijam in zasebnemu maščevanju. Edino, česar Maček ne omenja, a je treba po mojem vendarle upoštevati, je stalinistična miselnost tistega časa, ki je Ozni pač lahko svetovala, da uporabi tudi teror in si s tem zagotovi popolno obvladanje mesta in okolice. Vsekakor je treba poudariti, da je do likvidacije aretirancev, vsaj po pričakovanjih, ki so jih pozneje zbrali Britanci in se nanašajo na pripadnike fašistične milice (ti so se pred 8. septembrom 1943 in po njem omadeževali z mnogimi zločini), prišlo po prekem sodu, ki ga je organizirala vojaška oblast 4. armade. Slovenski prebivalci so prisostvovali tem dogodkom v prepričanju, da gre za pravično stvar. Kakor je dejal Virgil Šček, ki je takrat živel v Lokvi pri Bazovici in bil pri sojenju (če ne že pri eksekucijah) prisoten, so obsojenci povsem zaslužili svojo usodo.

9. junija 1945, po dramatični diplomatski borbi, ki je grozila, da se izrodi v oborožen spopad med zahodnimi zavezniki in Jugoslovani, je bil v Devinu podpisan sporazum, po katerem naj bi se Titove čete umaknile iz

Trsta in njegovega neposrednega ozemlja. Kot je poudaril Economist že v svojem prvem komentarju, je ta sporazum imel dve »rešilni klavzuli«. Tista, ki je bila v prid Titu, je trdila, da bodo zavezniki uporabljali vsako jugoslovansko civilno upravo, ki je že obstajala na spornem ozemlju; takoj pa jo je izničila tista, v prid feldmaršalu Alexandru, ki je opozarjala, da morajo omenjeni organi delovati na način, ki bo zanj zadovoljiv. Kot je bilo pričakovati, je med jugoslovansko in zavezniškimi oblastmi takoj prišlo do nesoglasij o izidu, o katerem ni bilo mogoče dvomiti glede na nesorazmerno moč enih proti drugim. Zanimivo je, da je bila v samem vrhu beograjske vlade (kot nam priča Velebit in Bebler) zavest o izgubi Trsta po prisilnem odhodu partizanskih čet iz mesta povsem jasna. Na lokalni ravni pa se ta zavest ni preoblikovala v dovolj elastično in zvito politiko, po kateri bi levičarske sile ohranile vsaj tiste opozicije, ki so jih zavezniške vojaške oblasti na začetku bile pripravljene deliti z njimi.

Eden od najrazličnejših aspektov tega

spopada je bil tisti, ki se je navezoval na ustanovitev slovenskih šol v Trstu in na njegovem ozemlju. Šlo je za izredno pomembno vprašanje za Slovence, ki jim je fašizem odvzel vsako možnost izobraževanja v njihovem jeziku, v prepričanju, da bo skupaj s slovensko kulturo izbrisal s Primorskega tudi slovensko etnično prisotnost. Že med osvobodilno vojno so v vsaki vasi, kjer je bilo le mogoče, organizirali prve šolske strukture in v maju so v Trstu partizanske oblasti napele vse sile, da bi normalna šolska dejavnost stekla že naslednjo jesen. V ta namen so poleti organizirali tečaj za učitelje in profesorje, od katerih so morali mnogi pod pritiskom fašistov že v dvajsetih letih emigrirati v Jugoslavijo. Anglo-ameriške oblasti pa niso imele namena v njihovi coni organizirati slovenske šole po jugoslovanskem vzoru, da bi bila torej močno politično obarvana. Z odporom so v njihovih uradih prelistavale šolske knjige, tiskane v Jugoslaviji – kot na primer abecednik za osnovne šole, v katerem je stala v čast Titu črka T na prvem mestu in je bila črka B ilustrirana z bombom.

(odlomke iz zbornika)

7. april, svetovni dan zdravja

Na pragu 21. stoletja

Poslanica generalnega sekretarja svetovne zdravstvene organizacije

Na pragu 21. stoletja postaja vedno bolj jasno, da gre zdravje z roko v roki z ekonomskim in družbenim razvojem. O tem moramo govoriti... to mora biti povedano. Komunikacija je pač eden ključnih elementov današnjega sveta.

Vsakdo, moški, ženska ali otrok, bi moral imeti možnost, da si izbere zdrav način življenja. Zato pa mora imeti zadostne informacije o dejavnikih, ki vplivajo na zdravje: okolje, voda, hrana, dobre navade pa tudi razvade.

Svetovna zdravstvena organizacija deluje v smeri pospeševanja in zaščite javnega zdravstva. Zato moramo poiskati take ljudi, ki znajo govoriti in ki znajo tudi druge pripraviti do tega, da bi spregovorili o zdravju, in to na vseh družbenih ravneh.

Ljudje, ki so opremljeni z znanjem, informacijami in izkušnjami, se morajo naučiti, da delijo svoje bogastvo tudi z drugimi. Da bi naš planet lahko preživel, mora začeti živeti bolj zdravo. Vsak posameznik bi se moral čutil odgovornega za svoje zdravje.

Odločil sem se, da bom Svetovni dan zdravja 1989 posvetil komunikaciji na področju zdravstva. Z vso resnostjo se obračam na vse tiste, ki so odgovorni za informiranje, izobraževanje in ustvarjanje družbenega dialoga – kajti zdravstvo potrebuje prav vašo pomoč. Tako zdravje posameznika kot zdravje celotne družbe je namreč naše največje bogastvo. Zdravniki, novinarji, učitelji, tisti, ki odločate, starši in prijatelji – pozivam vas, da prevzamemo nase svoje odgovornosti. Naj bo naša komunikacija raje namenjena zdravju kot bolezni. Govorimo o tem! Brez zdravja ni nič mogoče... Govorimo o zdravju!

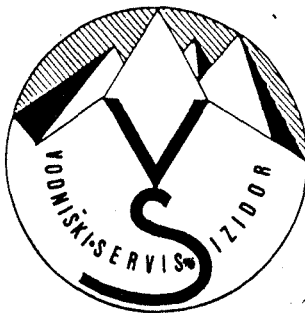
Vodniški servis Izidor

Mladi iz Planinske zveze Slovenije z novo ponudbo

Najbrž niti ne kaže izgubljati besed o tradiciji gorništvu in ob njem o tradiciji planinskega vodništva v sosednji Avstriji, v Švici in Franciji. Celo v naših krajih so bili med obema vojnoma gorski vodniki, ki jih srečujemo pa danes – žal – le še sem ter tja v literaturi.

Zdaj se je zganila mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije in je začela spet (ali pa še) vpeljevati gorsko vodništvo z ustanovitvijo vodniškega servisa Izidor. Specializirali se bodo na organiziranje planinskih izletov v visokogorje in sredogorje, pozimi pa tudi v organizacijo turnih smukov. V svoji prvi ponudbi so zapisali: »Cilj

izberete vi, mi pa prevzamemo organizacijo ture, prevoza, prenočišča, priskrbimo vodnike in zavarovanje vseh udeležencev.«

ni hudega, vsaj kar zadeva materialno plat, saj ima pokojnino in dokaj urejeno streho nad glavo. Muči pa jo samota, saj vsi njeni otroci, ki so že zdavnaj poročeni in imajo svoje otroke, in svoje hiše, živijo vsakebi in daleč od mame. Marija pravi, da se počuti tako, kot bi bila vsem v napoto. Zelo bi bila vesela, če bi lahko dobila k sebi kakšno sorodno dušo, morebiti žensko, ki bi se ukvarjala tudi s kakšnim delom – šivanjem ali pletenjem... Ne zaradi zaslužka, ampak predvsem zato, da bi čas koristneje mineval v družbi.

Za tiste, ki jim bi bilo bivanje dan ali dva v hribih premalo, bodo organizirali tudi planinske taborje, ki bodo oblikovani po želji naročnikov in se bodo navezovali na različne znamenitosti okolja v bližini tabora. Skratka, počasi se bomo vendarle zganili na različnih področjih. Tako bodo morda gorski vodniki lahko popeljali v naše hribe tudi več tujih turistov, ki bodo (!) navdušeni nad našo gorsko krajino dobra reklama za našo novo turistično okretnost.

B. Ž.

Odziv na:

Servis dobrote mladih

O tem smo pisali dve številki nazaj in oglasila se nam je Marija Bartelj iz Jablana 37 pri Mirni peči, ki je med drugim napisala, da živi (72 let stara) popolnoma sama v odročni hišici in bi bila kakšnega konkretnega dejanja servisa dobrote mladih še kako vesela. Pravi sicer, da ji

ni hudega, vsaj kar zadeva materialno plat, saj ima pokojnino in dokaj urejeno streho nad glavo. Muči pa jo samota, saj vsi njeni otroci, ki so že zdavnaj poročeni in imajo svoje otroke, in svoje hiše, živijo vsakebi in daleč od mame. Marija pravi, da se počuti tako, kot bi bila vsem v napoto. Zelo bi bila vesela, če bi lahko dobila k sebi kakšno sorodno dušo, morebiti žensko, ki bi se ukvarjala tudi s kakšnim delom – šivanjem ali pletenjem... Ne zaradi zaslužka, ampak predvsem zato, da bi čas koristneje mineval v družbi.

Pomlad je zakoračila v deželo

Spričo ostrih dogajanj, spremljanja vsega, kar se od Beograda do Ljubljane izcimi v dnevni politiki, smo nenadoma pogledali skozi okno in opazili, da je pomlad na pohodu s polnimi koraki. To nam ponuja tudi letošnja turistična ponudba na ljubljanskem sejmu Alpe-Adria, ki nas je z nekaterimi novimi prijemi, novimi krilatimi in domačnostnim vabljenjem gostov v nekoč odročne kraje Slovenije najprej očarala, potlej pa tudi malo razžalostila, ko smo ugotovili, da za vsa ta vabila ni vedno zraven jasnih cenikov, da jih nudijo pretežno le nam, Kranjcem, ker ni videti (niti cenениh fotokopiranih lističev) vabil v tujih jezikih...

Pa pojdimo lepo po vrsti. Že lep čas se odpravljamo, da bi vam na tej strani časopisa predstavili nekatere zanimive partizanske planinske poti, nekatere prelepe pešpote, ki so dobile evropsko traso in malo stanejo, hkrati pa smo se zavzeli, da bi vam po koščkih ponudili ideje za nekatere izlete po skritih kottiških slovenskih naravnih lepot. In takoj se je prva priložnost pokazala prav na sejmu Alpe-Adria, kjer smo brskajoč po perspektivah, nenadoma opazili, da nam ne nudijo le Portoroža, Bleda, Bohinja in kar je še teh »svetih krajev« slovenske turistične bere. Zato vas popeljemo po novostih.

Bela krajina se odpira

Nekako se nam je vrezalo v podzavest, da sta pojma Bela krajina in pomlad tesno povezana, tako z brezami kot z Jurjevanjem kakor tudi z Župančičem. Po novem pa tudi z vinsko vigredjo, ki jo prizadevno pripravlja društvo vinogradnikov Bele krajine iz Metlike. Kaj pravijo? Da se nam niti ne sanja, kako lepa je Bela krajina spomladi. Zato vabijo na Vinsko vigred, ki traja od 19. do 21. maja. Tiste dni se v središču Metlike razmahnejo stojnice, obložene z belokranjskimi jedmi in pijačo, pripravijo razstavo in pokušino tamkajšnjih vin, vrstijo se folklorne in druge kulturno zabavne prireditve, modne revije izdelkov domačih tovarn, vse pa se godi na treh osrednjih metliških trgih. Za popolnejšo kulturno ponudbo vabijo v belokranjski muzej in prav tam postavljeno slovensko gasilsko muzejsko zbirko. Vam je izbira všeč? Slišati je dobro, morda boste pa poskusili?!

Z vigredjo pa seveda belokranjske ponudbe še ni konec. Vabijo vas še na kmečki turizem vasico Prelesje pri Starem trgu ob Kolpi, kjer pravijo, lahko najamete prijetno sobico pri starem

mlinu ali pa se udomačite v majhnem urejenem kampu pri Madroni. Tam v bližini bo zlasti živahno poleti, kjer napovedujejo kar nekaj prireditev. Vinsko poletje obljublja 29. junija zabavno-športne igre na Kolpi, 12. avgusta prireditve Kolpa poje in pleše (to bo srečanje obkolpskih turističnih in kulturnoumetniških društev z obljubljenim bogatim zabavnim programom), 19. avgusta pa načrtujejo Poletno noč z izborom miss Kolpe, razglasitvijo najboljših voditeljev TV Ljubljana in seveda spremljajočo zabavo.

Kako ste pa navdušeni za vodo?

Če vam od vsega naštetega nič preveč ne ustreza in, če ste morebiti zapisani med zdaj že znamenite »kaveljce in korenine«, vas utegne zanimati nek drug predlog: mednarodni kajak-kanu maraton Slovenske reke 1989. Kajak-kanu klub iz Žužemberka namreč načrtuje tridnevno plovbo po Kolpi, Krki in Savinji med 23. in 25. junijem na lastno odgovornost seveda, z možnostjo izposoje čolnov in druge opreme ter lastno kamp opremo za prenočevanje. Za tiste, ki bi radi preskusili prelesti novejšega čolnarskega športa, imenovnega »rafting«, bode menda tudi poskrbeli, vse skupaj pa je seveda primerno za tiste bolj gibčne in utrjene ljudi, ki imajo morda z vodo že izkušnje, pa tudi kakšno »manjšo zalogo« planinske kondicije.

Ali pa z muzejskim vlakom na kratek izlet

Poleg muzejskega vlaka, ki je pod okriljem Slovenijaturista že zelo uspešno preстал turistični ognjeni krst na progi do Kanala ob Soči in nazaj (v Ljubljano), so si letos pri tej agenciji omislili tudi krajši izlet do Kamnika in nazaj. Prvi tak izlet napovedujejo za 13. maj. Stari hlapec bo krenil iz ljubljanskega kolodvora ob 9. uri zjutraj in bo že ob 9.42 v Kamniku. Tam bo za izletnike prirejenih vrsta presenečenj v obliki zabave glasbo, jedače in pijače, ogled mesta, muzeja in vseh znamenitosti, popoldan pa bo vlak spet odsopihal proti belemu mestu. Cena tega izleta je 29.000, je izjemno primerna hkrati pa od vse številne turistične ponudbe ta hip edini konkreten denarni podatek za preštevane po denarnici. In še to: za poletno popotovanje do Kanala si lahko večje skupine pri agenciji izgovorijo popust.

B. Ž.

Zdravnikovi nasveti

O povišani telesni temperaturi

(nadaljevanje)

Vzroki za povišano telesno temperaturo, kakor smo že dejali so različni in številni. Številna vročinska obolenja so posledica pogostih preprostih ali pa malo bolj zapletenih nalezljivih bolezni. Neredko pa ostanejo vzroki povišanja telesne temperature neznani kljub vsem znanim medicinskim preiskusom z vso sodobno tehnologijo vred. To je treba poudariti, ker je tako pri nas in tudi drugod po svetu. Na voljo imamo računalniško tehnologijo, magnetno resonanco itd. vendar nekaterih primerov neznanega vzroka povišanja telesne temperature še ne moremo razkriti. V polovici primerov gre največkrat za nalezljive bolezni, pri 20 odstotkih gre za zločesta obolenja, pa za obolenja vezivnega tkiva in drugo.

Kljub takšnim ugotovitvam medicinska znanost meni, da pri nekaterih nejasnih vzrokih ni primerno uporabljati takimenovanega terapijskega testiranja. To pomeni dovoljevanje rabe kinina, če gre za sum na malarijo ipd. Upoštevajoč ta princip, se srečujemo kar pogosto s problemom nezadostnega poglobljanja iskanj vzrokov bolezni na eni strani ter na zahtevo po hitrem učinku na drugi strani. Takšne dileme včasih pripeljejo do nestrokovnega kompromisa. Tako je neučakano jemanje antibiotikov eden od kompromisov, ki lahko pripelje do prikritja resničnih znakov obolenja, ki utegne imeti čisto drug izvor in težjo naravo. Takšne dileme narekujejo izbiro zdravnika, ki mu pacient popolnoma zaupa. Le tako nastanejo tiste pristne vezi med bolnikom in zdravnikom, ki jih ni mogoče vedno opisovati s tehničnim izrazoslovjem, ampak spadajo v domeno čustvenih in afektivnih kategorij. To so bile nekoč odlike hišnega zdravnika, katerega pomen se ponovno uveljavlja.

Povišanje telesne temperature zaradi infekcije

Ta vzrok je najbolj pogost, glavni povzročitelji pa so virusi, bakterije, rikcije, glivice in paraziti. Poznamo splošne infekcije s splošnimi znaki – kot pri zastrupitvi krvi, splošne infekcije z omenjenimi znaki – kot pri škrlatinki in infekcije, ki so natančno določene omejene – kakor pri vnetju ledvičnih čašic, z natančno določenim mestom infekcije in tipično bolečino.

Vezivno tkivo in povišana temperatura

V to vrsto sodi najbolj znana revmatična vročica ter druge vrste vročic revmatičnih obolenj sklepov.

Osrednji živčni sistem

Sem vštevamo možgansko krvavitev, možganske tumorje in druga obolenja tega sistema kot je npr. multipleks skleroza.

Zločesta obolenja vseh vrst

Krvna obolenja: sem sodijo vse vrste prirojenih obolenj (hemofilija) in zločesta obolenja (levkemija).

Obolenja srca in ožilja:

v to vrsto spadajo različne zamašitve ožilja (tromboze in infarkti)

Obolenja prebavil:

zlasti to velja za vnetja prebavil. Obolenja žlez z notranjim izločanjem (vnetje ščitnice, nadobistne žleze...)

Obolenja, ki jih povzročajo zunanji činitelji:

zloraba zdravil, preobčutljivost na zdravila, uporaba zastrupljene vode, zraka...)

Psihogeno povišanje temperature

Umetno povišana telesna temperatura

Neznani vzroki povišanja telesne temperature:

le-te povzročajo, kakor smo že omenili, pet do deset odstotkov takšnih primerov.

Kaj lahko torej rečemo? To, da je zdravljenje povišanja telesne temperature odvisno od odkrivanja vzrokov višje temperature in od odstranjevanja teh vzrokov. Iz opisanega pa smo hoteli povedati predvsem to, da skoraj nikoli ni potrebno brezglavo zatekanje k uporabi najmočnejših zdravil, ampak je več vredno pazljivo opazovanje sprememb v telesu ter telesnem počutju, zaznavanje sopojavov – kar vse pripelje do bistvenih vzrokov za nenormalno stanje – povišano temperaturo.

dr. Danijel Brezic

Zvezna vlada pravi:

Največ napadov na JLA je bilo v Sloveniji

Zvezni izvršni svet je skupščini Jugoslavije dostavil informacijo z naslovom Bistvo, vzroki in ocene napadov na zasnovo SLO in še posebej na JLA. Ena najpomembnejših ugotovitev pravi, če so v začetku politično-propagandne protiarmaadne kampanje še bili dvomi o bistvu napadov na JLA, je zdaj zanesljivo, da gre za zelo resna, zavestna in vztrajna prizadevanja, da bi JLA razbili, s tem pa bi razbili tudi federacijo.

V informaciji je med drugim zapisano, da so se negacije zasnove SLO in napadi na JLA naglo stopnjevali od leta 1987 naprej. Izpodbijajo miroljubno naravo naše zasnove in zahtevajo skorajda popolno razorožitev. Pri teh napadih naj bi imela največji delež Nova revija, zapisani pa so tudi v ABC mirovni zvezkih, popularizirala pa naj bi jih tudi Mladina. V teh tezah zagovarjajo izključno partizanski način bojevanja, kasneje pa naj bi avtorji popolnoma zanikali potrebo po nakupu težke in sodobne oborožitve.

Po podatkih, ki jih vsebuje informacija zvezne vlade, naj bi bilo lani 266 napadov na pripadnike JLA in vojaške objekte. Od tega je bilo 125 različnih besednih napadov, 106 fizičnih napadov na pripadnike JLA ali člane njihovih družin in 35 napadov na vojaško lastnino. Največ primerov je bilo v Sloveniji 88, od tega jih je bilo 68 besednih, 14 fizičnih in šest napadov na lastnino. Na Kosovu je bilo teh napadov 49, na Hrvaškem 47, v Bosni in Hercegovini 23, v Srbiji 20, v Makedoniji in v Vojvodini pa 14 in v Črni gori 11 napadov.

Informacija Bistvo, vzroki in ocene napadov na zasnovo SLO in še posebej na JLA, ki jo je sestavil bivši izvršni svet in jo poslal Skupščini Jugoslavije v obravnavo, je v Sloveniji povzročila precej vroče krvi.

Predsedstvo Slovenije je o tej informaciji izvedelo iz poročila agencije Tanjug in je izrazilo začudenje nad njeno vsebino. Nanaša se sicer na vso državo, vendar je iz poročila mogoče razbrati, da obravnava predvsem dogajanja in stanja v naši republiki in se pri tem ne omejuje na poročanja o dejstvih, ampak vsebuje tudi ocene. Zato se je predsedstvo odločilo, da jo bo obravnavalo na svoji seji in svoje stališče posredovalo skupščini Slovenije in predsedstvu Jugoslavije.

Izvršni odbor predsedstva RK SZDL pa poudarja, da informacija ni sprejemljiva, zato naj delegati iz naše republike zahtevajo naj jo umaknejo iz skupščinske razprave. Svoje stališče je obrazložil s tem, da prejšnja vlada, ki je sestavljala informacijo, ni imela več podpore skupščine Jugoslavije in jo mora zato obravnavati tudi novi zvezni izvršni svet. Poudaril je tudi, da je ta informacija ustrezna samo, če hočejo z njo poglobiti nezaupanje neslovencev do Slovencev in v Sloveniji ustvariti ne le protiarmaadno, temveč tudi protijugoslovansko razpoloženje.

B. K.

Tudi pri nas »neoboroženi« vojaki

Del tistega, kar nekateri v naši republiki zahtevajo že nekaj let, se bo, kot vse kaže, kmalu uresničilo. Skupščina Jugoslavije je namreč dobila v postopek dopolnilo k predlogu sprememb in dopolnitev zakona o vojaški obveznosti, ki med drugim predvidevajo, da zavračanje orožja iz verskih razlogov ne bi bilo več kaznivo dejanje. Tako naj bi ti vojaki služili vojaški rok, brez orožja, toda zato bo trajal enkrat dalj, kot zdaj, to je štirindvajset mesecev. Te fante naj bi razporedili na pomožne vojaške dolžnosti, kjer ni treba nositi orožja. Vse druge obveznosti, ki jih prinaša vojaška uniforma pa naj bi izpolnjevali tako, kot vsi drugi vojaki. To pomeni, da naj bi nosili uniformo in se slovesno zaobljubili. Tudi v rezervni sestavi naj bi takšne osebe razporedili na pomožne dolžnosti, pri katerih ni treba nositi orožja.

O tem, ali bodo pripadniki verskih skupnosti služili z orožjem, ali brez njega, pa bodo odločali v enoti, kjer naj bi služili vojaški rok. Vo-

jakov starešina naj bi sprejel in podpisal odločbo, po kateri bo moral neoborožen vojak služiti vojsko dve leti.

Vojak, ki si bo med služenjem vojaškega roka premislil in kljub prvotni zavrnitvi orožja tega sprejel, naj bi nadaljeval služenje vojaškega roka, dokler ne bi končal usposabljanja po programu, ki ga predpiše zvezni sekretar za ljudsko obrambo, vendar ne manj kot dvanajst mesecev.

Vse podrobnosti tega »neoboroženega« služenja vojaškega roka pa naj bi uredil zvezni sekretar za ljudsko obrambo s podzakonskimi predpisi.

Zadeva glede zavračanja orožja iz verskih ali katerih drugih razlogov, s tem ni najbolje rešena, toda priznajmo – je korak naprej. To dopolnilo, o katerem naj bi odločali delegati zveznega zbora skupščine Jugoslavije na prihodnji seji, pa tudi kaže, da je naša armada dojemljiva za novotarije le dalj časa rabi, da jih sprejme.

B. K.

ZRVS iz Trbovelj je tesno povezana z organizacijami ZRVS iz drugih republik

Desetletno plodno sodelovanje

Letos mineva deset let odkar sta občinski konferenci Zveze rezervnih vojaških starešin pobratenih občin Trbovlje in Lazarevac iz Srbije, podpisali dokument o trajnem sodelovanju. Na podlagi tega dokumenta pripravita organizaciji in tudi uresničita letne programe sodelovanja. Ti so narejeni v okviru dejanskih možnosti.

Z leti so to sodelovanje razširili še na ZRVS iz drugih občin, s katerimi sta občini Trbovlje in Lazarevac pobrateni. To so Valandovo iz Makedonije, Višegrad iz Bosne in Hercegovine, Tivat iz Črne gore, Rab in Donji Lapac iz Hrvaške in Jesenice ter Kočevje iz Slovenije. To omogoča pestrejšo sestavo programov, koristno izmenjavo delovnih izkušenj, sprejetje in povzemanje novih oblik in metod dela, ki so se v praksi izkazale za najboljše, oziroma najbolj primerne, to pa seveda daje tudi boljše rezultate dela. Skupno dogovorjene naloge izvajajo dosledno, poglobljeno in načrtno.

Načini sodelovanja se sproti prilagajajo potrebam in dejanskim možnostim organizacij, saj so razdalje med njimi precejšnje in finančna sredstva. V glavnem se to sodelovanje odraža: v redni izmenjavi informacij o delu, v izmenjavi letnih poročil o delu, letnih programov in načrtov dela, ter analitičnih ocenah uresničevanja strokovnih programov, organiziranosti, strukturi članstva,

Sremske fronte, obiskali pa so tudi Poljano, kjer so potekale sklepne operacije ob koncu vojne in Čebine, kjer

Lani je bilo srečanje na Rabu. Trboveljska delegacija je obisk na tem jadranskem otoku izkoristila tudi za ogled množičnega grobišča žrtev fašističnega nasilja. Na njem je našlo svoj zadnji počitek več kot šest tisoč taboriščnikov.

je bil ustanovni kongres KP Slovenije. Srečevali so se v Titovem Velenju, Mariboru, na zgodovinskih krajih

Oktobra 1982 so se delegacije pobratenih organizacij ZRVS srečale v Valandovu v Makedoniji. Na poti si je trboveljska delegacija ogledala spomenik neznanemu junaku na Avali.

delovanju v bazi, sodelovanju z mladino šolah, sodelovanju z drugimi organizacijami in društvi, z JLA in neoboroženim delom obrambnih struktur. Kaže se tudi v izmenjavi delegacij na letnih sejah OK ZRVS, ogledu taktično tehničnih zborov, sodelovanju na tradicionalnih taktično-orientacijskih pohodih, ob zaključkih izvajanja strokovnih programov, pa še ob neposrednih, tradicionalnih srečanjih ob pomembnih zgodovinskih dogodkih in jubilejih. Seveda so ta zadnja najbolj koristna, poučna in pristna, saj se ob takšnih priložnostih vzpostavijo nova in utrjujejo ter poglobljajo stara poznanstva in prijateljstva, spoznavajo se kraji, ljudje in njihove navade.

V desetih letih je bilo od 40 do 50 neposrednih srečanj, in to v Lazarevcu, Valandovu in Višegradu ter v Trbovljah, Tivtu, na Rabu, v Donjem Lapcu, na Kozari in Petrovi gori. Skupaj so hodili po poteh Avnoja, po smeri preboja

v Vojvodini, na Krušickem Visu, v Arandjelovcu, Kragujevcu, Priboju, Prijepolju, Titovem Uživcu, na Kadinjači, v Rudu, Jabuki, v Beogradu, Vršcu, Vukovarju, Na Batajnici, v Sarajevu, Kranju, Zagorju in Hrastniku, v Rimskih toplicah, na Vrhniki, v Ilirski Bistrici, na Osankarici, Ohridu in Mavrovu ter druge.

Vsa ta srečanja so bila nadvse prisrčna in polna nepozabnih doživetij. Na njih so obudili spomine na dogodke in slavne dni iz časa NOB in naše revolucije in tako prispevali svoj del k negovanju revolucionarnih tradicij se seznanili z dosežki in razvojem mest in kulturnimi vrednotami ter znamenitostmi posameznih krajev v vseh naših republikah in pokrajinah.

Na vseh teh številnih srečanjih se je sešlo približno pet tisoč udeležencev. To dejstvo je zaradi razvijanja in utrjevanja bratstva ter enotnosti in objektivnega obveščanja,

predvsem pa sedanjega položaja v Jugoslaviji, zelo pomembno. Ob tem velja poudariti, da med člani in organizacijami ZRVS ni medsebojnih nasprotij in trenj, pa tudi ne med kraji in občani teh pobratenih občin. Nasprotno-razumejo se in spoštujejo drug drugega.

Tudi letos so se dogovorili,

bivanja delegacij iz desetih pobratenih občin, dveh sosednjih-Hrastnika in Zagorja ob Savi, mestnih konferenc Beograd in Sarajevo, ob tem pa bosta v Trbovljah tiste dni zasedali tudi predsedstvi MK ZRVS Revirskih občin in RK ZRVS Slovenije, s čimer bo to srečanje, katerega pokrovitelj je Skupščina občine Tr-

bovlje, dobilo še večji pomen. Povejmo še to, da bo ob tej priložnosti izšla posebna številka Informatorja, ki ga že devet let zapored izdaja OK ZRVS Trbovlje. V njem bodo predstavili vse občinske organizacije ZRVS, katerih delegacije bodo na srečanju in objavili prispevke o dosežanjih sodelovanja. Poleg tega bodo pripravili priložnostno razstavo dokumentacijskega in slikovnega gradiva o dosežanjih sodelovanja.

Priprave na srečanje v Trbovljah, ki bo od 31. maja do 2. junija in sovpadajo z petinšestdeseto obletnico spopada delavcev s fašistično Orjuno v Trbovljah, šestoletnico kosovske bitke in stoletnico pobratnega Lazarevca, so že stekle. Trbovljčani so že sestavili program tridnevnega

tridnevnega

tridnevnega

Rudi Matko

Predstavnika občinskih konferenc ZRVS Trbovlje in Jesenice podpisujeta listino o trajnem sodelovanju. Ta dokument so podpisali junija lani.

lesnina

podčrtano z rumeno

Z letnih konferenc ZZB NOV

Baza ni kriva

Časi so zoprn in zapleteni. Tega se borci še posebej dobro zavedajo, zato so letošnje letne borčevske konference še posebno dobro obiskane in na marsikateri so spregovorili tudi tisti, ki so bili že lep čas tiho. Skupen imenovalec njihovih misli je zahteva po treznem ravnanju, vseh konkretnih aktih enakopravnosti v federativni državi, številni njihovi glasovi pa poudarjajo, da »baza« za takšno stanje v Jugoslaviji, do kakršnega smo prispeli, ni kriva!

Tako so borci **KS Rožna dolina – Nova Gorica** zahtevali, da se vsi problemi v tej državi rešujejo v okviru ustanov sistema in ne na ulici, **borci ZZB NOV Bežigrad I in II** pa so na redni letni konferenci ugotavljali, da se element neenotnosti v ocenjevanju globine in vzrokov sedanje družbene krize skuša vnašati v borčevske vrste. Zlasti jih žalijo netočne trditve, da so Slovence ob koncu druge svetovne vojne osvobodili drugi! Zato se tudi zavzemajo za odločno odgovarjanje na nekatere napade na ideale NOB in na ugled njenih udeležencev.

Borci iz Podnarta so obsodili neupravičene napade na slovensko vodstvo, ga soglasno podprli ter zavrnilo napade na mitingih, ki rušijo avnojske temelje Jugoslavije. **Borci iz Lesc** so posebej poudarili, da ostro obsojajo zakulisne politične spletke in so pristavili, da v njihovem kraju, kjer živi tudi več kot 300 občanov, ki so prišli tja iz drugih krajev Jugoslavije, doslej ni bilo nikakršnih primerov nacionalne nestrpnosti. Rekli so še, da nimajo nič zoper politični pluralizem, da pa jih preveva, zavoljo slabih izkušenj iz preteklosti, določena skepsa. Ostro so zavrnilo morebitno rehabilitacijo narodnih izdajalcev in zlorabljanje kriznega stanja za nekatere alternativne nastope, ki le še zaostrujejo krizo.

Borci KS Selo so ostro obsodili razpihovanje narodnostnega sovraštva, nastopanja kvazipolitikov, mitingov, in nenazadnje oddaljevanja od avnojske Jugoslavije.

Na letni konferenci **ZB »Stane Sever«** v Ljubljani so

zavrnilo tezo, da so krivi za vse, saj so bili ravno borci tisti, ki tako v vojni kot tudi po njej, v težkih trenutkih niso klonili. Tako, so poudarili, tudi zdaj, ko gre toliko stvari narobe, ne mislijo kloniti. Ogorčeni so bili nad pamfletom v Mladini, ne verjamejo kaj prida v nastajanje novih zvez, za boljši jutri, verjamejo pa v nujnost takojšnjega prenehanja mednacionalnih »obstreljevanj« z zmerjavkami in v vse, kar temelji na poštenem delu v pravni državi!

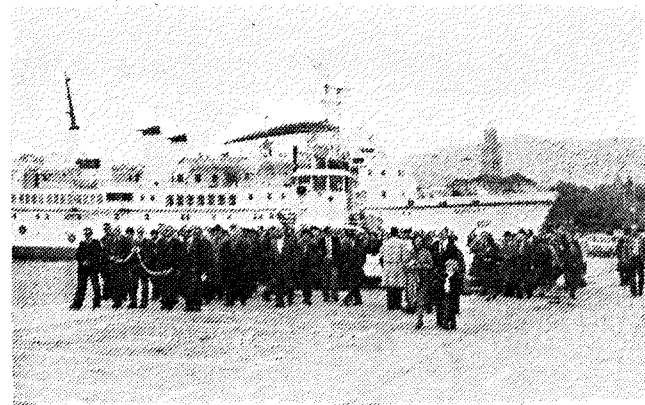
Slovenjebistriški borci so se bolj nastančno posvetili Mekinovemu članku v Mladini in menili, da mladenič najbrž ne ve, da je bila borčevska organizacija ustanovljena leta 1947, ko je bila vsa dežela še porušena, borci pa še mladi, takšni, da so krepko poprijemali za krampe in lopate ter gradili novo »brez malic, kosil in uradnih ur«. Menili so, da bi morala na takšen članek kaj reči SZDL kot nadaljevalka OF. **ZB Zgornja Šiška** je na prvem mestu zapisal s svoje letne skupščine navedla zahtevo, da slovenska uradna politika jasno, glasno in kategorično onemogoči mitinge pri nas. Saj, so zapisali, je naša zamisel in cilj državna skupnost enakopravnih narodov in narodnosti, ki jo urejamo po skupnem dogovoru brez prisile in prevladovanja enih nad drugimi. Vsiljevanje, izsiljevanje in lažno revolucionarstvo, ki spremljajo mitinge, (in nekateri sprejemajo to kot redni način delovanja), so nasprotni načelom naše skupnosti in zato borci to zavračajo. Podobno so **borci Srednje Dobrave** v radovljiški občini opozorili na skaljevanje mednacionalnih odnosov ter dodali, da ulica ni kraj za demokratično reševanje problemov. Upanje so zaslutili z nastopom Markovičeve vlade. Na eni od takšnih konferenc v Starem Vodmatu v Ljubljani so poleg vsega, kar smo omenjali že o razpravah v drugih organizacijah ZZB NOV, posebej kritično ocenili pisanje v Mladini, pri čemer pa so pristavili, da ni nič čudnega, če se nekateri avtorji nesramno razmetavajo z besedami, če pa borci na to ne reagirajo, ali pa vsaj ne reagirajo sproti. Tudi vodmatski borci so podprli slovensko politično vodstvo, poroča član kar Svetozar Nikolič, ki tudi pripisuje, da so se zavzeli za iskreni namen sporočila iz Cankarjevega doma, hkrati pa so se ogradili od Ruplovega, Školjčevega in Bavčarjevega nastopa.

B. Ž.

Izlet v Italijo in Jugoslavijo s trajektom »Slavija I«

na pobudo Tržaškega partizanskega pevskega zbora Pinko Tomažič sta Jadrolinija z Reke in Odbor prekomorcev pri občinskem odboru ZZB NOV Piran organizirala 5-dnevno križarjenje po Jadranu s »Slavijo I« pod naslovom: »Po sledovih prekomorcev« – v Italijo in Jugoslavijo (od 10. do 15. marca 1989). Izleta se je udeležilo skupaj 244 ljudi – večina nekdanjih borcev NOV Jugoslavije, članov njihovih družin in drugih antifašistov s tržaškega območja, kakor tudi nekaj borcev iz občine Piran, Koper, Sežana in Ljubljana.

V Ravenni so izletnike pričakali predstavniki pokrajinskega odbora Vsedržavnega združenja partizanov Italije (ANPI), ki so organizirali obisk in ogled najpomembnejših kulturnih spomenikov v mesto Ravenna ter polaganje venca na osrednjem spomeniku padlih partizanov, ki se nahaja v središču mesta (89 padlih partizanov in 133 žrtev fašističnega nasilja). Ob osrednjem spomeniku je postavljena tudi posebna spominska plošča tujim padlim partizanom, ki so padli v bojih za osvoboditev njihovega mesta ter posebna plošča padlim partizanom-domačinom, ki so

padli v boju proti skupnemu sovražniku drugod (tudi kot pripadniki NOVJ). Popoldne so izletniki »skočili« še do bližnje republike San Marino in si ogledali znamenitosti omenjenega mesta.

Naslednjega dne so izletniki z avtobusi (pod vodstvom skupine članov pokrajinskega odbora ANPI) iz Pescara odpotovali na ogled krajev: San Demetrio, Aquila, Avezzano, Celano, Sulmona in Chieti, t. j. krajev v Abruzzih, kjer je bilo med II. svetovno vojno ogromno število naših internirancev, konfinirancev, zapornikov, vojnih ujetnikov, partizanskih beguncev in še zlasti pripadnikov posebnih kazenskih enot. Po povratku v Pescara je tamkajšnji župan priredil sprejem za vse izletnike.

Osrednja točka programa izleta v kraje južne Italije je veljala predvsem obisku in komemoraciji pri spomeniku padlih in umrlih borcev NOVJ v Barletti. Poleg izletnikov in članov TPPZ Pinko Tomažič so se komemoracije udeležili predstavniki konzulata SFRJ v Bariju, predstavniki regionalnega in pokrajinskih odborov ANPI Puglie in Bari, novi župan občine Barletta, številni nekdanji partizanski borci in antifašisti. Ob tej priložnosti so položili venec RO ZZB NOV Slovenije, 244 nekdanjih pripadnikov NOVJ in tržaških antifašistov in župana mesta Barletta. (na drugem kraju priobčujemo članek pod naslovom: Barletta – kraj večnega počitka naših borcev).

Četrty dan izleta je bil namenjen obisku in ogledu kulturnih znamenitosti Dubrovnika za kar so poskrbeli občinski odbor ZZB NOV Dubrovnika in vodiči Atlasa. Člani odbora so položili venec na osrednji spomenik padlih borcev NOVJ v Dubrovniku, v čast in spomin na padle borce NOVJ občine Dubrovnik.

Sledila je nekajurna vožnja do Hvara, kjer so jih v pristanišču pričakali številni domačini, predstavniki DPO in SO Hvara ter zastopniki domicilnega odbora 4. POS. Po položitvi venca v spomin na padle borce NOVJ otoka Hvara in padle partizanske pomorščake, je govorila predsednica skupščine tov. Nevenka Aljinović, polkovnik Andro Gabelić v imenu 4. POS-a, Stojan Troha v imenu odbora prekomorcev pri občinskem odboru ZZB NOV Piran in Osrednjega odbora prekomorcev-borcev NOVJ ter Oskar Kjuder v imenu TPPZ Pinko Tomažič in tržaških antifašistov.

Zadnji dan križarjenja po Jadranu s (15. 3. 1989) so si izletniki ogledali otok Lošinj. Tudi na tem otoku so položili venec v spomin in v naše življenje se vrača nemir, lažem in klevetam vse višje so cene in z njimi kalijo nam ljubljani mir.

Organizacija in izvedba izleta je bila odlična.

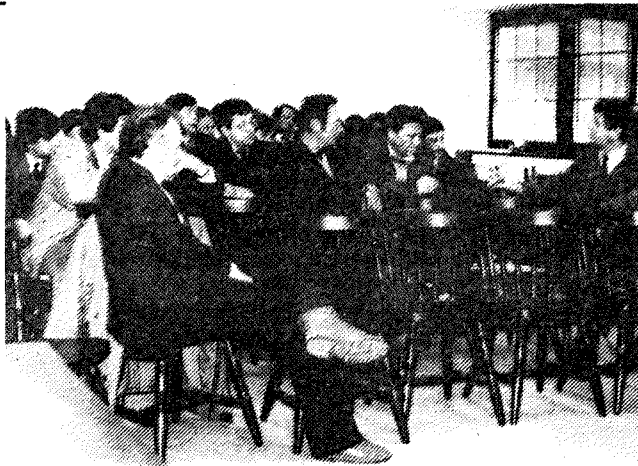
Albert Klun

Bilo je:

Predreferendumsko razpoloženje volilcev

V KS Vrhpolje-Zalog, v domžalski občini, so se napovedane referendumskega odločanja o krajevnih potrebah resno pripravili. Imeli so organizirane občne zборе ter vaške sestanke, ki so bili dobro obiskani. Na njih so občani izražali svoje misli in pripombe za uvajanje referendumskega odločanja o občinskem samoprispevku za izgradnjo nekategoriziranih cest ter večnamenske asfaltne ploščadi na Vrhpolju in nekaterih nujnih objektov ter napeljav v telefoniji. Odločali naj bi se za 1,5 odstotni prispevek v kraju in 0,5 odstotni prispevek za občino. To nedeljo, 2. aprila bodo torej na referendumu o tem rekli svoj do ali ne. Vse pa kaže, da se le nagibajo bolj za, saj so na sestankih ocenjevali, da gre za dobre programe, ki prinašajo kraju napredek.

J. N.

Resna razprava pred referendumom

Velenjski planinci delujejo že 40 let

Tudi negovanje tradicij NOB je njihov motiv

Velenjsko planinsko društvo šteje 2544 članov, od tega 60 odstotkov mladih. Imajo vrsto komisij za posamezne dejavnosti in sekcije v Šentilju, Škalah, Gaberkah, ter v Šmartnem ob Paki. V večjih delovnih organizacijah, kakršne so na primer Gorenje, Vekos in velenjski rudnik lignita pa delujejo še posebna planinska društva.

Glede na veliko udeležbo mladih, le-tem posvečajo tudi največ pozornosti in tako se lahko pohvalijo s podatkom, da (skupaj s šolami) priredijo letno za mladino kar po 50 izletov, ki so vsi organizirani in mnogi med njimi povezani z obiski pomnikov NOB. Nekateri (zimske) izlete kombinirajo s turno smuko, medtem ko izobraževanje mladih planincev poteka v planinskih šolah. Teh so doslej organizirali na Paškem Kozjaku že 34 in jih je uspešno končalo kar 1191 pionirjev.

Letni tabor v Logarski dolini je tudi privlačen za mlade, prav tako pa številni tečaji za mladinske vodnike in mentorski planinski tečaji za šolnike.

Od leta 1967 je društvo vsega skupaj organiziralo 330 izletov z 20.060 udeleženci. Sem pa niso všteti izleti sekcij, ki tudi same letno organizirajo vsaj po 5 do 20 izletov. Vseh trim pohodov in v bližnje in malo bolj oddaljene hribe ne bomo niti naštevati, povejmo le, da je zdaj že znamenito šaleško planinsko pot od otvoritve (1974. leta) pa do letos prehodilo že več kot tisoč petsto planincev iz domovine in tujine.

Tradicije NOB se zrcalijo predvsem v vsakoletnih pohodih do Osankarice, na Stol, Porezen, Snežnik ter k partizanski bolnišnici Celje pod Travnikom in seveda s tradicionalnimi pohodi po poteh Štirinajste.

Velenjski planinci so od 77. leta pobrateni z onimi iz sarajevskega PD Treskavica in se tudi redno obiskujejo. Bili so pobudniki za obnovo koč na Paškem Kozjaku in ceste do nje, za kar so prispevali tudi svoje prostovoljno delo. Tako danes koča premore 40 ležišč v prenočišču in 100 sedežev za prehodne goste, odprta pa je vedno. Zato je upati, da se bodo poleg domačih planincev kdaj tja namenili tudi drugi. J. H.

Priprave na poslovanje partizanskega doma Vodiška planina

Upravni odbor Partizanskega doma Vodiška Planina je na nedavni seji pod predsedstvom Mihaela Kozinca potrdil zaključni račun in poslovno poročilo doma za leto 1988. Pri tem je važno, da kljub začetnim ničdobrega obetajočim izgledom v začetku polletja lani dom ni posloval z izgubo.

Sklenili so, da bodo dom na Vodiški planini, če ne bo snega odprli že za prvomajske praznike, sicer pa se ukvarjajo z mislijo, da bi ga odprli za izletnike tudi ob sobotah in nedeljah, ne glede kdaj bo redno obratoval. Sicer pa bo potrebno opraviti pravočasno še nekaj obnovitvenih del v stavbi doma in okoli njega. Cenika za oskrbni dan še niso sprejeli; upravni odbor ga bo pravočasno objavil in seznanil s pogoji letovanja vse borčevske organizacije ter turistične poslovalnice, ki doslej niso imeli preveč posluha za možnosti letovanja v tem zares lepem objektu in kraju sredi Jelovice.

JR

KS Bitnje, Jošt, Duh in Žabnica:

Skupni krajevni praznik v spomin na Selško četo

Štiri krajevne skupnosti na robu Sorškega polja in na relaciji med Škofjo Loko ter Kranjem so se odločili, da bodo v bodoče praznovali skupen krajevni praznik – 27. marec – v spomin na Selško četo Cankarjevega bataljona, ki se je na omenjeni datum leta 1942 junaško borila v Rovtu nad Crngrobom. Zaradi izdajstva je bila skupina 27 borcev obkoljena in je v bojih utrpela velike izgube. Letos mineva od tega tragičnega dogodka 47 let.

Krajani so imeli ob novem skupnem prazniku vrsto športnih prireditev, v soboto pa tudi pohod na Rovt in množično ljudsko zborovanje na Planici.

K. O.

Klic k razumu

*Smo Srbi, Slovenci, Bosanci, Hrvatje
in narodi drugi, kdo vse bi preštel,
tu složno živeli, bili smo kot bratje,
vsak pesmico isto po svoje je pel.*

*Zdaj bratstvo, enotnost iz dneva in dan vene
in v naše življenje se vrača nemir,
lažem in klevetam vse višje so cene
in z njimi kalijo nam ljubljani mir.*

*Vsa mesta – prijatelji dajte si roke
in stopimo družno vsi skupaj v korak,
v prijateljstvu vzgajajmo naše otroke,
naj bratstva – enotnosti vozi nam vlak.*

*Uprimo se vsi razbijaškemu planu,
pozabimo zdrahe, klevete, prepri,
na tem, že od nekdaj, nemirnem Balkanu
zgradimo si zopet sožitje in mir.*

Marian Horn

Izročila večnih vrednot

Svet za razvijanje izročil NOB in revolucije v Rušah

Na seji omenjenega sveta, ki je bila pred dobrim tednom, so delegati pri OK SZDL Ruše ugotavljali, kako bodo koordinirali delo na tem področju, saj so o isti temi pred njimi že razpravljali borci v krajevnih borčevskih organizacijah. Zadal so si skupne naloge, ki naj bi bile uresničene še v tem letu: ena teh je postavitev doprsnega kipa Pavla Žaucerja-Matjaža v Selnici ob Dravi,

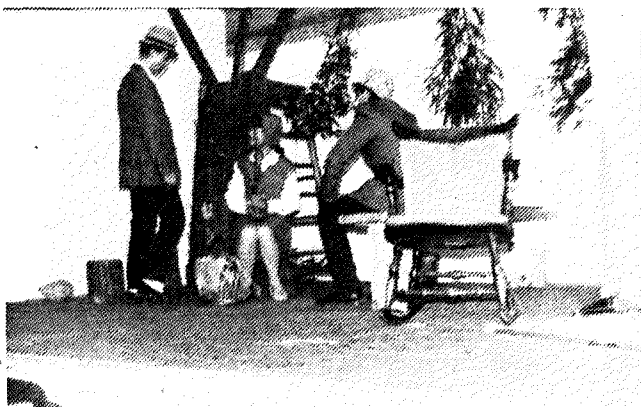
poimenovanje ene od ulic tega kraja po tem revolucionarju, postavitev spominske plošče na Kolarjevi ravni in kmetu Ladineku, obnovitev partizanske bolnišnice Košuta pri Lorencu na Pohorju, hkrati pa imajo v načrtu ureditev partizanske poti na območju Lovrenca, ki naj bi potekala »po poteh Šerčerjeve brigade«. Poleg naštetega imajo v načrtu postavitev spominske plošče v Smolni-

ku-Fali Silvi Breznik in njeni družini, nekatera popravila pomnikov NOB, postavitev spominskega kamna v Haričevem kolobarju (v spomin na boj Pohorske čete leta 1941), hkrati pa se bodo vključili v akcijo okroglega mize (univerzitetna knjižnica v Mariboru jo bo organizirala) na temo ustanovitve bralnega društva (1865). Načrtujejo predstavitev zbornika o narodnoobrambnih taborih

v Rušah (delo Franceta Filipiča), prav tako pa so imeli na sestanku predloge za usposabljanje predavateljev o novejši krajevni zgodovini (z neposrednimi obiski krajev, znanih iz NOB) ter predlog za izpeljavo akcije-obeležitve poti po pomnikih NOB.

Vsega, kar so navajali kot srednjeročne in trajne naloge, tukaj niti nismo našli, toda, če bo letos uresničen vsaj del od zastavljenih ciljev, bodo lahko Rušani kar zadovoljni.

M. K.

KUD z Rdečo kapico za ženski praznik

V gasilskem domu na Vrhpolju (KS Vrhpolje - Zalog) so že 5. marca priredili domačim ženskam prijazno prireditev. Poleg uvodnega nagovora predsednika KO SZDL Pačnika je dramska skupina domačega KUD zaigrala Rdečo kapico, kar so po zadnjem dejanju prisotni nagradili z aplavzom, dobro razpoloženje pa podkrepili še godci iz Moravč, mladi pevci iz Kokošenj z nekaj domačimi in na koncu so bili prav vsi zadovoljni.

J. N.

Odgovor Ivanki Nagličevi

V 9. številki »TV-15 naš tovariš« ste na strani 12 objavili nekatera pisma bralcev, med drugim tudi pismo tovarišice Ivanki NAGLIČ iz Titovega Velenja. Omenjena naproša podatke za padlega partizana Vladimirja VANA iz Maribora. Ker nimam njegovega točnega naslova prosim uredništvo časopisa »TV-15 naš tovariš«, da ji sporoči moje zbrane podatke in sicer:

padli borec NOV Vladimir VANE je bil rojen 12. 6. 1927 v Mariboru. Nazadnje je bil borec v enoti 2. bataljona Vojkove brigade. Padel je 2. februarja 1945 na Fužinah ozir. ob poti Fužine - Trebija. Skupaj z desetimi borci te partizanske enote se je nahajal v hiši na Fužinah v Poljanski dolini. Imeli so nalogo, da izmenično nadzorujejo cesto v smeri Trebija - Žiri in Trebija Cerkno.

V noči s 1. na 2. februar 1945 so Nemci in domobranci bliskovito obkolili hišo in napadli iznenadene partizane v njej. Vnel se je hud boj in napadeni borci so se hrabro borili. V boju je padlo v hiši in zunaj hiše pet borcev. Vladimir Vane se je poskušal rešiti, vendar so ga napadalcii zunaj hiše prijeli. Po končanem boju so Nemci hišo zažgali, Vladimirja so zvezali, naprtli so mu zaboj streliva in odgnali so ga po kolovozni

poti proti vasi Trebija. Kaj se je med potjo dogajalo ni znano. Dober kilometer od hiše napada so Nemci Vladimirja ustrelili.

Domačini so Vladimirja in še pet drugih padlih partizanov prepeljali na pokopališče v Novo Oselico. Na tem pokopališču je danes spomenik padlim borcem NOV in na tem spomeniku je vklesano tudi ime padlega borca Vladimirja Vaneta.

Tudi na Fužinah v bližini požgane hiše, v kateri je bil napad, je spominska plošča 80 x 60 cm v spomin šestim padlim partizanom. Ta spominska plošča je bila odkrita 25/10-1959. Na svečanost ob

odkritju te plošče sta takrat prišli tudi mati padlega Vladimirja t.j. Antonija Vane in sestra Vlasta Kašlikova iz Češkoslovaške (mesto Olomuc). Njima sem jaz osebno opisal dogodek in okoliščine, v katerih je padel Vladimir, pokazal sem jim mesto, kjer je padel in obiskali smo tudi pokopališče v Novi Oselici.

V arhivu ZB NOV Trebija obstoja njegova fotografija in podrobnejši opis. Tudi naslov Vlaste Kašlikove na Češkoslovaškem je možno dobiti v arhivu. Sicer pa me je Vlasta Kašlikova nekako pred tremi leti pismeno obvestila, da je njena mati Antonija umrla.

Toliko v vednost tovarišici Ivanki Naglič, ki jo obenem lepo pozdravljam.

Franc Galičič

Pravna posvetovalnica

Tovarišu B. E. iz Marezing, ki vprašuje glede pogodbe s svojim podnajemnikom, bi svetovali sledeče:

glede na to, da v pismu ni podatkov ali gre za oddajo dela stanovanja ali celega stanovanja ter ali je stanovanje zasebna last ali družbena, bi tov. B. E. prosil, da mi te podatke sporoči, da mu bom lahko zadovoljivo odgovoril.

Takšnih pisem, kakor je zgornje, je v uredništvu prispelo kar nekaj, pa bi izkoristil priliko, da naše bralce prosim, da svoja vprašanja čimbolj konkretizirajo s podatki. To ne pomeni, da je treba vprašanju priložiti celotno dokumentacijo, temveč, da navedejo bistvene podatke o problemu, ki jih tare.

Tovarišu G. M. iz Rogaške Slatine podajam odgovor z zamudo, vendar upam, da še pravočasno. Stranke so tiste, ki praviloma predlagajo dokaze, sodišče pa se nato odloči katere dokaze od predlaganih bo izvedlo. Dokaze lahko stranke predlagajo do konca glavne obravnave, pa tudi v pritožbi. Ker je sedaj sigurno za vami že vsaj ena glavna obravnava, ste to gotovo že spoznali in nimate več občutka, da vas sodišče ne upošteva.

Telefonsko omrežje je pogoj napredka

V soboto, 11. marca, je potekal redni letni občni zbor krajevnih organizacij zveze združenja borcev NOV Gorij iz Gorij. Na tem zboru je bilo prisotnih le 34 udeležencev, kajti viditi je, da so mnogi že za vedno odšli, mnoge vedno bolj tarejo nadležne bolezni in oslabelosti, kajti posledice pretekle vojne so še vedno pri teh ljudeh še kako prisotne in tudi bodo, kajti vsemu temu ne pomore noben zdravnik.

Predsednik Janez Maček, je v kratkem poročal o delu organizacije v preteklem letu, daljše poročilo pa je povedal predsednik krajevnih organizacij SZDL v Gorjah, Janez Varl. Podal je celovito stanje v naši državi. Največja pozornost pa je bila namenjena

sporočilu, da je KS Gorje že vplačala (s posojili podjetij) 5 starih milijard in 900 milijonov dinarjev za načrte bodoče telefonije za celotne Gorje, se pravi vse tja do Sr. Radovne, Zatrnika in Pokljuke. To je dolgoročni program in prav je tako, kajti območje Gorij je zelo razsežno, in če pogledamo v bodočnost, se bo tod razširil turizem in še kaj, kajti pogoji za to so idealni, brez telefonije pa danes ni napredka. Na parceli pod Partizanom tik ob cesti Bled - Pokljuka bosta pošta in Ljubljanska banka zgradili novo upravno stavbo, ki bo služila tudi drugim potrebam v bodočem razvoju kraja.

Jože Ambrožič

Mariborski borci o sedanjih razmerah v Jugoslaviji in Sloveniji?

Mestni odbor ZZB Maribor je povabil mariborske borce, nosilce Partizanske spomenice 1941, člane sveta federacije, predstavnike domicilnih odborov partizanskih enot, razlagalce tradicij in druge udeležence na pogovor, na katerem so razpravljali o aktualnih družbenih razmerah pri nas in o pojavnih oblikah političnega pluralizma. Na sestanku so sodelovali z uvodnimi mislimi Ivan Dolničar, član predsedstva CK ZKS, Franci Pivec, predsednik MK ZKS Maribor in član predsedstva CK ZKS in Gorazd Mazej iz Medobčinskega študijskega središča CK ZKS v Mariboru.

Član predsedstva CK ZKS Ivan Dolničar je dejal, da se spori in razhajanja v vrhu jugoslovanske zveze komunistov nadaljujejo in da so predstavniki Slovenije v raznih zveznih organih in forumih soočeni s kritiko Slovenije in slovenskega političnega vodstva na podlagi nepreverjenih ali izmišljenih zadev, o katerih je pisal del tiska. Slovensko politično vodstvo posluša stalne očitke zaradi pisanja Mladine, Teleksa in nekaterih drugih glasil, zaradi pisanja o JLA, zaradi procesa zoper četverico, zaradi odlaganja kazni četverici in nekaterih drugih zadev. Stalno se očita slovenski politiki, da omogoča ustanavljanje raznih zvez in da tudi sicer podpira njihovo delovanje. Sredstva obveščanja v drugih republikah objavljajo neresnične napade in trditve na račun Slovenije in njenega vodstva. Resnici na ljubo pa je treba povedati, da se v ZKS ne strinjajo tudi z nekaterimi prispevki v slovenskem tisku.

Na pogovoru je Franci Pivec, predsednik MK ZKS Maribor dejal, da se v zadnjem času v delu tiska napada princip soglasja glede temeljnih skupnih zadev Jugoslavije in njenega nadaljnjega razvoja. Temu principu se očita, da je to metoda obstrukcije, blokada odločanja, vzrok za neučinkovitost Jugoslavije kot države in da je to generator celotne krize v Jugoslaviji. Danes smo priča napadom na praktične pojave pluralizma in demokracije posebej v Sloveniji in tudi drugod. Pri tem se potvarjajo in izkrivljajo izjave in stališča CK ZK Slovenije. Pri tem običajno zamolčijo, da se ZK Slovenije zoperstavlja klasičnemu večstrankarskemu sistemu in da se zavzema za nestranski model demokracije. Podprl je tudi stališča predsednika ZIS Markovića in dejal, da se v tisku ponekod že pojavljajo napadi nanj in na njegovo politiko. Gospodarski reformi očitajo socialdemokratski značaj, očitki pa letijo tudi na trg, podjetništvo in na pluralizem lastnine. V delu tiska napadajo tudi predsednika CK ZKS Slovenije Milana Kučana in potvarjajo njegove izjave in mu pripisu-

jejo zadeve, o katerih sploh ni govoril ali pa jih je povedal povsem drugače. Zveza komunistov Slovenije se zavzema za višjo kvaliteto jugoslovanske sinteze in nasprotuje majorizaciji enega ali drugega interesa. V Maribor prihajajo bolj množično kot sicer novinarji iz nekaterih drugih republik in zbirajo izjave posameznikov, iz delovnih organizacij in iz krajevnih skupnosti. Očitno je, da želijo prikazati, da Mariborčani drugače mislijo o raznih zadevah kot slovensko politično vodstvo.

Dr. Vladimir Bračič se je v razpravi vprašal, ali sta se predsedstvo SFRJ in predsedstvo ZKJ pripravljeno odreči doslej uveljavljeni praksi vmešavanja v odločitve ZIS o gospodarski politiki.

Glede odločanja o ustavnih dopolnilnih na Kosovu o sedanjih posebnih razmerah v tej pokrajini pa bo to po njegovem mnenju imelo nepredvidljive posledice, ki jih bomo zaradi enostranske in nesmiselne politike čutili vsi. Ksela Linka je poudarila, da je za demokracijo, ne pa za blatenje ljudi in žalitev borčevske generacije kot to počenja »Mladina« in njeni akademsko izobraženi pisci Mirko Fajdiga je dejal, da osebno pozna generala Milana Daljevića in da ga zato še bolj čudi, da si izmišlja »specialno vojno«. Ne ve, kakšne sovražnike vidi, Hijacinta Cafnik je zamerila Miloševiću, da kot komunist v kljub pozivom ni odšel v jamo k rudarjem v Starem trgu. Franc Zalašček je dejal, da ne more razumeti, kako si je lahko predsednik CK ZK Srbije Milošević dovolil, da je na mitingu pred milijonom ljudi napovedal aretacijo in kaznovanje ljudi. Po njegovem to ni etično in moralno. Strinjal se je, da so rudarji v Starem trgu izsiljevali. Ni pa se strinjal, da so trije funkcionarji pred njihovo vrnitvijo iz jame odstopili, potem pa ostali na svojih mestih. Tudi to ni moralno in etično. Franc Žerjav se je zanimal, ali je že kdorkoli odgovarjal pred sodiščem, ko je v tisku in drugod širil nacionalistična gesla. Ta ugotovitev velja za ostale republike, kot tudi za Slovenijo, kjer posamezniki širijo neresnice o boric in o osvobodilnem gibanju.

Mariborski borci so podprli slovensko politično vodstvo v njegovih prizadevanjih za zagotavljanje suverenosti Slovenije in vsakega drugega dela avnojske Jugoslavije v sedanji federativni, socialistični in samoupravni Jugoslaviji.

Obsodili so tudi vse pritiske na destabilizacijo razmere in vse žaljive in neprimerne kritike na račun Slovenije in njenega političnega vodstva.

M. K.

Vsako leto več pohodnikov

Moravški upokojenci in člani KO ZZB NOV so letošnjo zimo že petič zapovrstjo uspešno opravili pohode po poteh spominov NOB domžalske občine. Udeležba pohodnikov je vsako leto večja, še vedno pa prednjači nežni spol. Z ozirom na lepe sončne dneve in suho pot so pohodniki obiskali devetnajst kontrolnih točk in prehodili 110 kilometrov celotne trase v štirih etapah. Pohodi so bili zanimivi, ker je bilo vreme ugodno. Ustavili smo se ob spominskem obeležju, pri novi asfaltni cesti pod vasjo Pšajnovica, od koder je tudi fotografija za spomin Na naš peti pohod!

V teh petih letih je prehodilo 75 pohodnikov pot spominov, dolgo 8.250 kilometrov in skupaj za to porabilo 2.325 ur prostega časa.

Letos se bomo priključili upokojencem iz Kamnika in se skupaj udeleževali še spominskih pohodov po poteh občine Kamnik. Sodelovali pa bomo tudi na športnem področju s kolesarskimi izleti ter planinskimi pohodi. Predlagamo, da bi si tudi ostali upokojenci našli vsaj en tovrstni hobi, ter se nam pridružili.

J. N.

Milan Vrtačnik

Pred dnevi so se borci, prijatelji in znanci na ljubljanskih Zalah poslovili od Milana Vrtačnika, komunista in partizan-skega šolnika. Rodil se je v Ljubljani pred tridesetimi leti, v družini pekarskega pomočnika. Končal je nižjo klasično gimnazijo in se vpisal na učiteljsko. Skupaj s kasnejšimi znanimi voditelji v NOB in skojevci je bil v klubu naprednih učiteljskih, ki so se med NOB množično odzvali klicu domovine. Kot naprednega učitelja, ga je tedanji klerikalni režim preganjal. Učiteljeval je v vaseh na Bloški planoti. Vključil se je v društvo kmečkih fantov in deklet, v sadjarsko društvo, smučarski klub, sokolsko društvo, deloval je med gasilci in v klubu jadranskih letalcev, ki so pred vojno na Blokah imeli svoj center. Pred novo kazensko premostitvijo se je umaknil v Zagreb in 1937. leta uspešno končal višjo pedagoško šolo in bil nato nastavljen na meščanski šoli v Črnomlju. Vojna vihra ga je zatekla v Beli krajini. Takoj se je z vsem učiteljskim zborom vključil v OF in kot predstavnik sokolov postal član okrožnega odbora OF za Belo krajino. Toda že poleti 1942 je bil aretiran in zaprt. Po razpadu Italije se je vključil v partizanske vrste. Postal je prvi ravnatelj partizanske gimnazije na svobodnem ozemlju v Sloveniji. Toda ne za dolgo. Težko je zbolel in se zdravil v partizanski bolnišnici na Planini in v južni Italiji.

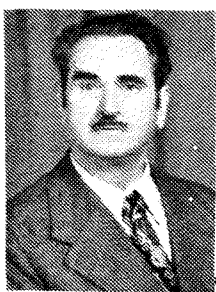
Po vojni se je z vsem srcem vključil v kulturno, prosvetno in politično delo. Na ministrstvu za socialno politiko, prosveto in kulturo je bil upravitelj politične šole prosvetnih kadrov, kasneje pa je deloval kot načelnik inšpektorata za šolstvo in v pedagoškem svetu v Sloveniji do upokojitve. Vseskozi je bil politično angažiran v SZDL, ZK, RK v ZB in VI občine Ljubljana Vič-Rudnik.

Poleg partizanske spomenice 1941 in državnih odlikovanj je prejel tudi številna priznanja Rdečega križa Slovenije, ZPM, ZZB NOV Jugoslavije in mesta Ljubljane. Za uspehe na področju šolstva je prejel najvišje priznanje v SRS, Zagorjevo nagrado. Za njim je ostalo veliko gradiva, predlogov, zgodovinskih zapisov, ki bodo koristno služili zgodovinarjem in zbiralcem dokumentov preteklosti.

Alojz Koprivc

Aprila mineva leto od smrti Alojza Koprivca, borca NOV iz Zapuž pri Mirni. Vsem, ki se ga spominjate in prinašate cvetje se lepo zahvaljujejo žena in otroci.

Andrej Janežič

Andrej Janežič je bil že pred vojno napredno usmerjen in je deloval v sokolski organizaciji. Z OF je začel sodelovati leta 1941 v terenskem odboru na Vrhniki. Po italijanski ofenzivi 1942 je bil član okrožnega odbora OF za Notranjsko. Konec leta 1944 je odšel na Primorsko in postal inštruktor pri POOF in kasneje pri PNOO načelnik oddelka za gospodarstvo. Po vojni je politično in gospodarsko deloval v bivši coni B. Dolga leta je bil direktor lesne industrije Javor v Pivki. Po upokojitvi se je preselil v Ljubljano in aktivno deloval predvsem v odboru aktivistov in borcev notranjskega okrožja. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 in prejel številna odlikovanja in priznanja.

Anton Obranič

Rojen je bil leta 1914 v Ajbelju na Kočevskem. Že kot mladinec se je vključil v napredne kulturne in humanitarne organizacije. Spomladi 1942 je vstopil v Notranjski odred in nato v Kočevski. Kasneje je opravljal odgovorne naloge v narodni zaščiti na Kočevskem. Prejel je mnogo odlikovanj. Pokopan je na kočevskem pokopališču.

Fani Mlakar

V Kranju smo se februarja poslovili od tridesetletne Fani Mlakar. Bila je aktivistka NOB od leta 1942 na območju Črnomlja. Odlikovana je bila z medaljo za sluz za narod.

Marija Roblek

V sedemdesetdesetem letu je umrla Marija Roblek iz Loma pod Storžičem. Za NOG je začela delati jeseni 1942. Pokopana je na pokopališču v Lomu.

Moco Kampos

V devetinsedemdesetem letu je lanskega decembra umrl Moco Kampos. Rojen je bil v Sarajevu in bil kot član židovske delavske organizacije Matija že pred vojno zaprt. Po izpustitvi iz zapor se je pridružil KPJ in se v začetku vojne vključil v organiziran odpor. Bil je ujet in interniran na Rab. Po kapitulaciji Italije se je pridružil Rabskemu bataljonu, ki se je kasneje vključil v VII. udarno divizijo Banijsko. Po vojni je ostal v JLA. Bil je predan aktivist, posebej se je posvetil delu v organizaciji vojaških vojn invalidov. Za svoje delo je bil večkrat odlikovan in nagrajen s plaketo ZZB NOV jugoslavije.

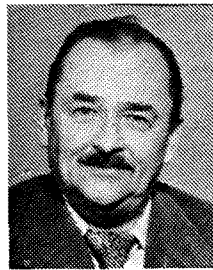
Franc Sodja

Februarja je umrl Franc Sodja, ki se je rodil leta 1925 na Koprivniku. Leta 1943 se je vključil v OF in bil borec 3. bataljona Cankarjeve brigade in odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Anton Glad

Anton Glad se je rodil leta 1908 v Banja Loki na Kočevskem. Izučil se je za krojača. Svojo obrt je opravljal v Karlovcu in v Beogradu, kjer se je leta 1941 pridružil NOG. Leta 1942 se je vrnil v svoj rojstni kraj in deloval v vaškem odboru OF. Ob roški ofenzivi je bil zajet in odpeljan v internacijo. Pokopan je v Kočevju.

Stanko Srećnik

Stanko je leta 1943 začel aktivno in organizirano delati za NOG. Delal je v trojki v tovarni Peko. V začetku leta 1944 se je pred aretacijo umaknil v gozdove in bil borec Prešernove brigade. Dvakrat je bil odlikovan, pokopan je na tržiškem pokopališču.

Anton Curk-Gorjan

V Ljubljani je v 75. letu umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Anton Curk-Gorjan.

Pred vojno je bil aktivni podoficir jugoslovanskega letalstva. Po okupaciji se je takoj povezal z Osvobodilno fronto in februarja 1942 vstopil v partizane na področju Dolomitov in bil postavljen za komandirja vrhniške partizanske skupine. V istem letu je postal komandir čete in bataljona Notranjskega odreda. Ob ustanovitvi Dolomitskega odreda julija 1942 je bil imenovan za namestnika komandanta Dolomitskega odreda. V letu 1944 do konca vojne pa je bil komandant vojaške šole pri 9. korpusu.

Po vojni je delal v sekretariatu za notranje zadeve SRS.

Jože Rakoše

V Kostanjevici na Krki je v 82. letu starosti umrl nosilec partizanske spomenice 1941 Jože RAKOŠE.

Od junija 1941 je bil organizator narodnoosvobodilnega gibanja in OF na območju Bele krajine in Žužemberka. Kasneje je prevzel funkcijo sekretarja terenskega odbora, bil v pododboru OF za Gorjance, član in nato sekretar rajonskega odbora OF. Leta 1944 pa do osvoboditve je bil član Komisije za upravljanje narodne imovine pri predsedstvu SNOS.

Po vojni je bil družbenopolitično aktiven na terenu in v občini Krško.

Minka in Janez Petje

V Šmartnem pri Litiji smo se 8. marca poslovili od zakoncev Minke in Janeza Petja. Oba sta bila vneta aktivista OF. Janez je bil od aprila 1943 borec Zasavskega bataljona. Šlandrove in Bračičeve brigade in politkomisar brigade in politkomisar Koroškega Vojnega področja. Minka je po vojni delovala v Trbovljah. Janez pa v organih za notranje zadeve. Nazadnje je delal v pravosodni upravi kot upravnik VPD Radeče pri Zidanem mostu. Po preselitvi v Ljubljano sta bila oba aktivna družbenopolitična delavca v KS Stadion občine Ljubljana Bežigrad.

Luka Obretan

Na pokopališču Strojna na Koroškem smo se februarja poslovili od kmeta Luka Obretana, rojenega leta 1909. Bil je borec 2. SNOUB Ljube Šerčaja od avgusta 1943. leta in bil odlikovan z medaljo za hrabrost.

Jože Grča

Lanskega marca smo se v Sežani poslovili od Jožeta Grče udeleženca NOB. Rojen je bil leta 1919 v Hruševici pri Stanjelu. Leta 1940 je bil vpoklican v italijansko vojsko in avgusta 1943 je odšel v partizane. Bil je borec Gregoričeve in Kosovelove brigade in nazadnje deloval pri komandi goriškega vojnega področja. Za delo med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Janko Cvetek

Lani smo se na ljubljanskih Zalah poslovili od borca in vojaškega invalida Janka Cvetka. Rojen je bil leta 1924 v Stari Fužini v Bohinju. V NOB je vstopil leta 1944 in bil borec Gorenjsko-bohinjskega odreda in kasneje Vojkove brigade. Po vojni je delal v jeseniški železarni in kasneje v ljubljanski toplarni.

Polonca Matjan

V šestdesetdesetem letu je februarja umrla aktivistka Polona Matjan. Rojen je bil leta 1903 v Breznah na Pohorju. Ob prihodu 14. divizije so prišli tudi terenski aktivisti in ustanovila se je kurirska postaja in bilnišnica Zima, katerim se je Vinko pridružil. Bil je član gospodarske komisije od poletja 1944.

Vinko Rebernak

V Vojniku smo se februarja poslovili od Vinka Rebernaka, rojenega leta 1903 v Breznah na Pohorju. Ob prihodu 14. divizije so prišli tudi terenski aktivisti in ustanovila se je kurirska postaja in bilnišnica Zima, katerim se je Vinko pridružil. Bil je član gospodarske komisije od poletja 1944.

Janez Medja

V Bohinjski Bistrici smo se februarja poslovili od aktivista in borca Janeza Medja, rojenega leta 1904 na Ravnah v Bohinju. Sodeloval je v organizaciji terencev OF in leta 1944 se je priključil Jeseniško-bohinjskemu odredu. Odlikovan je bil z medaljo zaslug za narod.

Umrli člani združenj borcev

ZB Trebnje

Alojz Breznik, rojen leta 1889, Adolf Dim, rojen leta 1908, Marija Gospodarič, rojena leta 1914, Janez Grintal, rojen leta 1908, Martin Smole, rojen leta 1931 in Franc Zidar, rojen leta 1921.

ZB Cerknica

Ivanka Lavrenčič, rojena leta 1907, Andrej Levar, rojen leta 1924, Marija Lovko, rojena leta 1895, Ančka Mlakar, rojena leta 1903, Guido Svet, rojen leta 1913, Anton Usenik, rojen leta 1908, Jože Urbas, rojen leta 1919, Jože Mulec, rojen leta 1924. Vsi so bili aktivni udeleženci NOV, aktivisti in interniranci.

Razstava Odprta šola v Slovenskem šolskem muzeju

Harmonična celota vzgojno-izobraževalnega dela

Kdor veliko ve, naj dovoli, da si drugi ob njem prižigajo luč

V Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani si od 22. marca pa do konca aprila na razstavnih panojih lahko ogledate, kako živijo in delajo v osnovni šoli Podčetrtek. Zakaj si je prav ta šola zaslužila posebno predstavitev? Že pred desetimi leti je dr. France Strmčnik zapisal: »Posebnost te šole je predvsem njena visoka samoupravna organiziranost in dejavnost, razviti samoupravni in spoštljivi odnosi med učitelji in učenci, razvita kolektivnost, in skromno zaupanje v delovne in samoupravne sposobnosti učencev, ko le-ti samoupravno upravljajo tudi z materialno osnovo šole in prevzemajo odgovornosti za številne naloge vzgojno-izobraževalnega dela s svobodnimi in prostovoljnimi dejavnostmi, ki, kakor je ugotovljeno, spodbujajo učence k učenju in dobro vplivajo na njihovo poklicno usmerjanje, naravna odprtost, ki bi jo lahko imenovali zlitje šole z njenim socialnim okoljem, družbeno-političnimi dejavnostmi krajevnih skupnosti, s starši, nekdanjimi učenci, z združenim delom, njihova medsebojna dobra organizirana in sinhronizirana akcija, ki je v prid vsakemu učencu in vse-mu kraju.«

Ravnatelj šole Marjan Šviglin

Ta bogata dejavnost šole ni ostala zapisana le pred desetimi leti, temveč je poglavitna, globoke korenine vse v današnji čas in ima obenem obetavno ter zahtevno prihodnost. Kaj je bilo vzrok, da se je šola odločila za to naporno pot, in to iz nemogočih razmer, v katerih je životari-

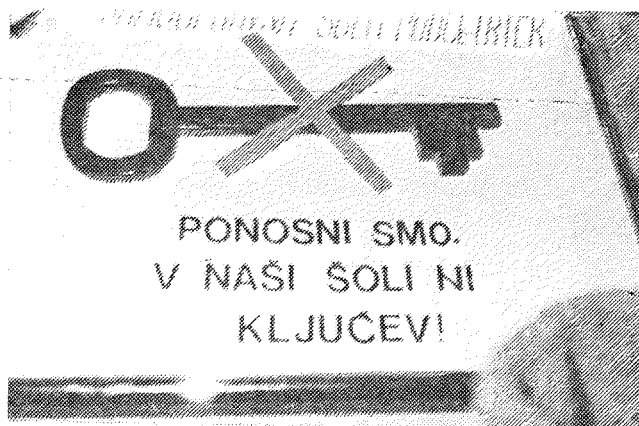
la? Stara resnica se je spet potrdila: Šola zraste in pade z učiteljem. Ta učitelj je bil v Podčetrtku Jože Brilej, šestindvajset let tamkajšnji šolski ravnatelj, vir nešteti inovacij, dovzeten za človeške stiske in dober poznavalec drobnih vrednot. Njegove ideje so zadevale ob zelo sprejemljivo okolje. Somišljenike je našel tako v šoli, kakor tudi zunaj nje. Osnovna šola je tako ustvarila veliko prijateljstev – od delavcev, kmetov do znanstvenikov in umetnikov. Ko je Jože Brilej odšel v zaslužni pokoj, je sedanjemu ravnatelju Marianu Šviglinu

Na razstavi Odprta šola v Slovenskem šolskem muzeju

pač pa se kreira in rekreira. Humanost je na prvem mestu. In šola ne pozna kalupov. Učenci niso le prazne posode, ki jih je treba napolniti, pač pa sami iščejo in prekušajo. Raznovrstne dejavnosti v šoli jim to omogočajo. Razvijanje proizvodne funkcije šole so vtakane v vse dejavnosti šole. Na ta način šola ni le učilnica, ampak pripravljalnica na življenje. V ta namen so potrebni tesni stiki

z okoljem – od proizvodnih do znanstvenih institucij. Samo tako odprta šola – do učencev in do okolja hkrati – je lahko žarišče napredka. »Z razstavo se ne želimo hvaliti,« je dejal ravnatelj Marjan Šviglin ob otvoritvi razstave, »ampak predstaviti njene posebnosti. Navsezadnje je cilj vseh šol isti – doseči čim boljši rezultat.« Osnovna šola Podčetrtek je dala pomemben prispevek

Za elektr. orglami prebira tipke Marko Jurak iz 3. razreda osnovne šole Podčetrtek. Poleg njega je ob otvoritvi razstave zaigrala še Metka Remih iz 7.b, šestošolec Simon Verbošek pa je kulturni program povezoval z izvirnimi mislimi.

k razvoju naše osnovne šole nasploh. Njena predstavitev naj bo spodbuda vsem, da bi začeli premišljati o obogatitvi

svoje šolske dejavnosti, kajti, doseženo je vedno treba nadgrajevati.

Živa Drole

Kajenje in boj proti njemu

Kajenje je eden od povzročiteljev rakavih, pljučnih in jetrnih obolenj. Pri tem se je treba spomniti tistih, ki so tudi 31. januarja, ko naj bi bil dan boja proti kajenju, prav tako preživeli dan s cigareto v ustih.

Med kadilci so tudi tovarišice v šoli, ki so tudi tega dne prav tako pustile za seboj zadimljene zbornice in polne pepelnike. Če se na dan boja proti kajenju niti tovarišice niso odrekle cigareti, se gotovo niso tudi tisti učenci, ki so že kadilci. Mnogi smo le na panoju videli prečrtano cigareto in datum 31. januar, kaj več pa že ne. Tisti, ki se jim je mudilo na »čik pavzo«, pa še tega niso videli.

Z snevom boja proti cigareti letos nismo bili posebej seznanjeni, saj odgovorni niso ničesar objavili po ozvočenju. Morda je to zato, ker so številni med njimi sami kadilci.

Prav gotovo nam ne dajejo lepega zgleda, čeprav nas učijo, da je kajenje za mlad organizem zelo škodljivo. Kaj pa za starejšega?

Novinarka iz OŠ S. Kosovel Sežana

P.s.: Na računalniku se je s tem plakatom trudil strasten nekadilec in zagrižen bорец proti kajenju. Ta isti plakat pa nas je v šolski avli spominjal na 31. januar.

Jutri je še en dan

Kako sovražim dež! Sovražim to nenehno klokotanje in pusto, moreče ozračje. Ko neha liti, pa tiho in zoprno kaplja. Cin, cin... Toda to ni dež. Zunaj še zmerom piha veter, pomešan z dežjem... Tu notri pa nekaj vztrajno kaplja. Ozrem se okrog in vidim... Kaplja iz pipe. Od kod drugod pa! Kitajska naprava za mučenje. Kitajci so poznali različne načine mučenja, s kapljanjem vode v popolni tišini pa je eno najbolj prefinjenih.

Ne. Nič. Ne bom več poslušala tišine. Radio navijem na ves glas... »Bonnie and

Clyde, they have no more...« Ugasnem. Ne, zdaj se mi pa res ne ljubi poslušati gangstrske glasbe.

Kakšna tišina! Pogledam ven. Cesta je razmočena, voda dere v potočkih. Luže se večajo, večajo... Nebo je pusto in sivine ni ne konca ne kraja. Kaj je lepše, sneg ali dež? Priznam, raje bi imela sneg. Zagledam svojega črnega mucka, ki poskuša priti od garaže do hiše v čim krajšem času. Nerodno taca in poskakuje, ker ne bi bil rad preveč moker ali pa bi, še slabše, pristal v mlakuži umazane vode. Slednjič mu uspe prebro-

dolomiti do pločnika. Sede, moker kot miš, pogleduje okrog in zavija oči. Eh, tudi njemu ni dež čisto nič všeč! Bravo, mucko, istih misli sva! Pomislim in... ne, zavrzem misel. Nekoč bom odšla. Saj to vem. Pustila bom ta dež, to sivino nekomu drugemu, da si bo z njo razbijal glavo. Odšla bom in ne bom več opazovala malega črnega mucka, ki bo tical po lužah... ne bom več strmela ven in se spraševala, če je kje v tem sploh kakšen smisel... če se je sploh vredno učiti in še enkrat – učiti se... Pa vendar, od kod vsa ta vprašanja? Je kriv dež? Ali jaz sama? Knjige, filmi, glasba – to mi pomeni vse. Temu se ne bom nikoli odrekla. Dajejo mi

moč, da pomislim: Jutri je še en dan, jutri bom lahko gledala še čudovitejši film, brala še boljšo knjigo... Tega doma nihče ne razume. Jaz pa vem, da se bom uprla vsakomur, ki mi bo črnil moje sanje, moje upanje v življenje. N bom se ustavila pred ničemer! Ne rabiš pretepa ali pa velike priljubljenosti vseh, rabiš pa voljo, da preživiš in uresničiš svoje sanje. Vem, da jim bom, ker to hočem. Če bo kdo prizadet, naj ve, da drugače ne more. Če tega ne bom uresničila danes... vem, da je jutri še en dan...

HELENA MARKO, 8. b.
OŠ Korenčičevih
Pesnica

Moj prvi hlebček

Kar po šolskem kosilu smo se s tovarišico odpravili peči kruh na kmetijo. Z menoj sta bila Katja in Tomaž. Prišli smo h kmetici Zdenki Kovač. Gospodinja je imela vse pripravljeno: drva, skledo, peč... Mi smo v trgovini kupili 5 kilogramov moke in kvas. Gospodinja nam je pomagala pristaviti kvas v mlačno vodo, mi pa smo si umili roke, si nadeli predpasnike in zavihali rokave. V skledo smo nasuli moko, jo posolili in na-

redili jamico. Vanjo smo zlili kvas. Zdenka nam je vlivala mlačno vodo, mi pa smo mesili, da je skledo kar vzdigovalo. Po desetih minutah smo si z rok očistili testo s kuhinjsko. Pokrili smo ga in šli pripravljat peč. Nanosili smo drva, zakurili in prislonili vrata k peč. Večkrat smo se nadevali. Ko smo čakali, da bo testo vzhajalo, smo se pogovarjali: Nekoč je stala skleda na stolu. Pod njo so bili čevlji. Ko je testo vzhajalo, je šlo čez

rob in v čevlje. Nekdo je vstopil in vprašal: Ali testo že gre? Drug je odgovoril: Ne, gre še ne, obuva pa se že!

Prinesli smo še vse potrebno: pletarje, serviete, nož, krtačo, greblico, lopar, veslico... Ko je testo dovolj naraslo, smo ga razdelili na pet delov in vsak je lahko svojega povajal po moki, ga dal v pletar in pokrili. Iz peči smo potegnili oglje, peč omeli z omelom in prislonili lopar na kamen peči. Hlebčke smo obrnili na lopar in jih posadili v peč. Zaprli smo vrata peči.

Še prej smo hlebčke prerežali po vrhu, da skorja ne bo odstopila. Pogledali smo na uro. V uri čakanja smo se malo poigrali, pogledali smo si kaščo, kamor so shranjevali žito. Po eni uri je zadišalo iz peči. Z veslico smo premaknili hlebčke in jih potegnili ven, očistili smo moko s krtačo in pokrili kruh na mizi. Čez pol ure smo vzeli vsak svoj hlebček in se z njim fotografirali. Tako sem prvič v življenju spekla svoj hlebček kruha.

DARJA VELFER, 3. r.
Stranice

Jočem...

kadar me oče kaznuje.

TINE

kadar mi punca reče, da je konec najine ljubezni.

PETER

kadar se kdo norčuje iz mene ali kadar izgubim tekmo.

MARJAN

kadar me mama natepe.

BORISLAV

kadar me starši natepejo, a vem, da sem nedolžna.

MAGI

kadar mi starši ne dovolijo, da bi šel ven s prijatelji ali pa me zmerjajo.

TIČE

Velikokrat jočem, ko gledam film. Včasih zato, ker je žalosten, drugič pa takrat, ko ima srečen konec.

TINA

kadar me doma natepejo.

ANDREJ

Učenci 7. razreda
na OŠ VAS FARA

Srečanje v Šentvidu

Zaskrbljene nad sedanjim stanjem nestrpnosti, napadov in pritiskov na slovenski narod in njegovo vodstvo, izražamo svojo polno podporo stališčem in politiki slovenskega vodstva, izraženega v skupni Izjavi proti izrednim ukrepom, za mir in sožitje na Kosovu. Strinjamo se z usmeritvami in prizadeva-

Bivše zapornice iz kaznilnice Aichach

Maks Zadnik

Prirideljiti – Vsedrřavno zdruŹenje partizanov Italije, Vsedrřavno zdruŹenje italijanskih antifasistiĉnih politiĉnih preġanjancev in Vsedrřavno zdruŹenje bivřih deportirancev v nacistiĉna taboriřĉa – v letaku, ki so ga izdali ob tej priloŹnosti, poudarjajo, da je namen proslave ne samo glasno izraziti voljo, da takratne strahote ne gredo v pozabo, ampak tudi ponoviti zahtevo, da se opensko streljiřĉo konĉno le spremeni v park miru.

Jože Oblak

IO Skupnosti
borcev Istrskega
odreda

16.30 SATELITSKI PROGRAMI – PO
SKUSNI PRENOSI
17.45 PO BREZKONČNOSTI SVETA
Afrika, izobraževalna oddaja TV Z
greb

A: TV-15 je oproščen tem. prom. davka po mnenju Sekretariata za inf. SRS.

**Časopis borcev
NOB**